

80
15
ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΑΡΡΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

A. Γουλιανάρ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Ε΄ ΤΑΞΙΝ
ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ

ΚΑΤΑ ΣΥΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ
ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

Μονόβωβ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ: ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

52 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ - ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ 52

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1027

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Σεπτεμβρίου 1933

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Ἄριθ. Πρωτ. 44429 / 12238
Διεκπ.

Πρὸς τὸν κ. Ἰωάννην Ν. Σιδέρην

Βιβλιοκδότην

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διὰ ταῦταρίθμου ὑπουργικῆς ἀποφάσεως ἐκδοθείσης τὴν 12 Αὐγούστου 1932 καὶ δημοσιευθείσης τὴν 29ην Αὐγούστου εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 80 φύλλον τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἐνεκρίθη συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ νόμου 5045 καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς οἰκείας κριτικῆς ἐπιτροπῆς, τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 461 πρακτικὸν τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου, τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἐκλογαὶ ἐκ τῶν νεκρικῶν διαλόγων τοῦ Δουκιανοῦ*» τῶν Χρ. Παπαναστασίου καὶ Ν. Φραγκίσκου βιβλίον τῶν ὡς διδακτικὸν βιβλίον πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Α' τάξεως τῶν Γυμνασίων διὰ **μίαν πενταετίαν** ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1932—1933 ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ βιβλίου τούτου συμμορφωθῆτε πρὸς τὰς ὑποδείξεις τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς.

Ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργοῦ

Ὁ Διευθυντῆς

(Τ. Σ.) Ε. ΚΑΚΟΥΡΟΣ

Ἄρθρον 6ον τοῦ Προεδρικοῦ Διατάγματος

«Περὶ τοῦ τρόπου τῆς διατιμῆσεως τῶν ἐγκεκριμένων διδακτικῶν βιβλίων»

Τὰ διδακτικὰ βιβλία τὰ πωλούμενα μακρὰν τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεώς των ἐπιτρέπεται νὰ πωλῶνται ἐπὶ τιμῇ ἀνωτέρα κατὰ 1% τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος Διατάγματος κανονισθείσης ἀνεὺν βιβλιοσήμου τιμῆς πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δαπάνης συσκευῆς καὶ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ μέρους τοῦ ἐξωφύλλου ἢ τῆς τελευταίας σελίδος τούτου ἐκτυποῦται τὸ παρὸν ἄρθρον.

1937 ΣΑΡ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΑΡΡΗ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

Γεωργιος Β. Γεωργίου

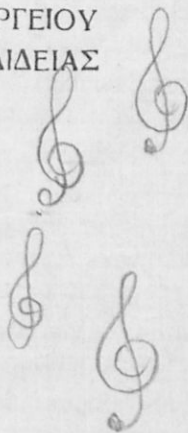
ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Ε΄ ΤΑΞΙΝ
ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ

ΚΑΤΑ ΣΥΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ
ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

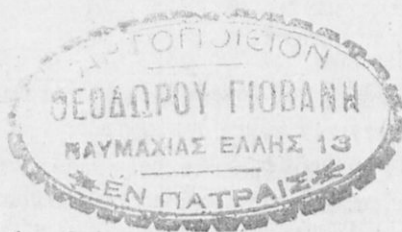
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ: ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

52 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ · ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ 52

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1937

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΓΗ

1. ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΙ Η ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΑΥΤΩΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΓΗΣ

Ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ποῦ οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι εἶδον κατὰ πρῶτον τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἢ ἐπιστήμη δὲν κατώρθωσεν ἀκόμη νὰ ἐξακριβώσῃ. Οἱ μὲν παραδέχονται ὅτι πατρίς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἶναι ἡ Ἀσία, ἄλλοι ἢ Ἀφρική, ἄλλοι ἢ Εὐρώπη καὶ ἄλλοι ἢ Ἀμερική. Ἐπίσης δύσκολον εἶναι νὰ μάθωμεν καὶ ἀπὸ πότε ζῆ ὁ ἄνθρωπος, διότι δὲν δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ προάνθρωπος ἔγινε πρωτόγονος ἄνθρωπος. Συμβαίνει ἀκριβῶς, ὅ,τι καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ ἀνθρώπου, δηλ. δὲν δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ παῖδες γίνονται ἄνδρες. Ὡς ἀρχαιότατον ἀνθρώπινον λείψανον θεωρεῖται σήμερον ἡ κάτω σιαγὼν τοῦ ἀνθρώπου τῆς Ἀϊδελβέργ, ἢ ὁποία εὐρέθη εἰς βάθος 25 μ. πλησίον τῆς γερμανικῆς αὐτῆς πόλεως. Ὑπολογίζεται ὅτι ἔχει ἀρχαιότητα 200000 ἐτῶν, δηλ. ἀνάγεται εἰς μίαν τῶν ἀρχαιοτέρων περιόδων τῆς παγετώδους ἐποχῆς. Ὀλίγον νεώτερος εἶνε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Νεανδερτάλ, τοῦ ὁποίου μέρος κρανίου εὐρέθη εἰς τὴν κοιλάδα Νεανδερ πλησίον τῆς Ντύσελδορφ. Ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἄλλα λείψατα ποῦ εὐρέθησαν, φαίνεται ὅτι ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος ἦτο ἄγριος καὶ κοντόχονδρος· τὸ μέτωπον τοῦ κρανίου του ἔκλινε πρὸς τὰ ὀπίσω. Ὁ πολιτισμὸς του ἦτο εἰς κατωτάτην βαθμίδα. Τὰ ὄπλα καὶ τὰ ἐργαλεῖά του κατεσκευάζε ἀπὸ πρῶτιν λίθων καὶ ἀργότερον ἀπὸ οστέων. Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς Ἐίχε μεγάλην ὁμοιότητα με τὸν σημε-

ρινὸν Αὐστράλον. Τὸ σῶμά του ἐσκέπαζε μὲ τὰ δέρματα τῶν ζώων, τὰ ὁποῖα ἐφόνευεν.

Ταῦτα ὁμως δὲν ἔγιναν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἀλλὰ κατόπιν μεγάλων ἀγώνων καὶ πείρας χιλιάδων ἐτῶν. Οἱ ἄνθρωποι ἔζων καὶ κατὰ τὴν τριτογενῆ ἐποχὴν ἐντὸς δασῶν, χωρὶς ἐργαλεῖα καὶ ὄπλα, ἀκριβῶς ὅπως τὰ ζῶα. Ἐτρέχον μεμονωμένοι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ζητοῦντες ἀγρίου καρπὸς καὶ ἐδώδιμα χόρτα, διότι δὲν εἶχον κάμει ἀκόμη ἀνακαλύψεις διὰ τὰς ἀνάγκας αὐτῶν. Ἡ χρῆσις τοῦ πυρὸς ἦτο ἀκόμη ἄγνωστος καὶ δὲν ἐγνώριζον νὰ παρασκευάζουν τροφάς· πολλοὶ ἀπέθνησκον τὸν χειμῶνα ἀπὸ τὸ ψῦχος καὶ ἀπὸ τὴν πείναν. Ἀργότερον ὁμως, ὅταν ἀπὸ τὴν πείραν τῆς ζωῆς ἔγιναν φρονιμώτεροι, κατέφυγον εἰς σπήλαια· ἐκεῖ ἐμάζευον καρπούς, διὰ νὰ τοὺς ἔχουν τὸν χειμῶνα. Ὅτε δὲ ἔμαθον τὴν χρῆσιν τοῦ πυρὸς καὶ ἐφευρέθησαν αἱ πρῶται τέχναι, ἤρχισαν νὰ ἀποκτοῦν ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ τὰς ἄλλας γνώσεις. Ὡστε διδάσκαλος τοῦ ἀνθρώπου ὑπῆρξεν ἡ ἀνάγκη. Ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος τῆς Εὐρώπης, ἴσως δὲ καὶ ἄλλων βορείων τόπων, ὑπέφερε πολὺ κατὰ τὴν περίοδον τῶν παγετῶνων ἀπὸ τὸ ψῦχος. Διὰ τοῦτο ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἀνθρώπου ἤρχισε ταχέια ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς παγετώδους ἐποχῆς, δηλ. 10000 ἔτη περίπου πρὸ τῶν σημερινῶν χρόνων. Ἀπὸ τότε ἤρχισε νὰ κατασκευάζῃ τελειότερα ὄπλα ἀπὸ λίθον καὶ ἀγγεῖα ἀπὸ πηλόν. Παραλλήλως πρὸς τὰς ἐφευρέσεις ταύτας ἐβάδιζε καὶ ἡ πνευματικὴ αὐτοῦ ἀνάπτυξις. Κατ' ἀρχὰς ἔλειπεν ἡ ἔναρθρος γλῶσσα, ἀνεπτύχθη δὲ αὕτη διὰ νὰ χρησιμεύῃ εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν σκέψεων καὶ τὴν προφορικὴν παράδοσιν. Τεραστίαν πρόοδον ἐσημείωσεν ἡ ἐφεύρεσις τῆς γραφῆς, ἡ ὁποία καὶ αὕτη ὑπέστη ἐξέλιξιν προοδευτικὴν. Ὁ ἄνθρωπος τῆς περιόδου ταύτης, δηλ. ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς παγετώδους ἐποχῆς, ὀνομάζεται προϊστορικὸς, καὶ ὠμοιάζε πολὺ μὲ τὸν σημερινὸν Εὐρωπαῖον.

Ἡ ἐξάπλωσις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐπὶ τῆς γῆς.
 Ὁ ἄνθρωπος ἤδη κατὰ τὴν παγετώδη ἐποχὴν κατελάμβανε μεγάλην ἔκτασιν εἰς τὴν γῆν· τοῦτο δεῖκνύουν τὰ πολλὰ αὐτοῦ εὐρεθέντα λείψατα εἰς ὅλας τὰς ἠπείρους. Ἀπὸ ποῦ ὁμως ἤρχισεν ἡ ἐξάπλωσις αὐτοῦ δὲν ἠξεύρομεν, διότι ἡ ἀνθρωπότης εἶνε ἀρχαιότερα ^{ἢ τὸν πρῶτον ἀπὸ τῶν ἀπὸ τῆς ἐξέλιξιν καὶ τῆς θα-}

Τόσον ὥστε, θίβιον ἐχρηθίμοθινκα ὁ παλιὸν ὁροφισμὸν ἠλπίσαντες ἠλπίσαντες ἠλπίσαντες ἠλπίσαντες
 1939-1940 ἠλπίσαντες ἠλπίσαντες ἠλπίσαντες ἠλπίσαντες
 1939-1940 ἠλπίσαντες ἠλπίσαντες ἠλπίσαντες ἠλπίσαντες
 1939-1940 ἠλπίσαντες ἠλπίσαντες ἠλπίσαντες ἠλπίσαντες

λάσσης ὡσαύτως καὶ ἡ τότε διανομὴ τῶν κλιμάτων ἦτο διάφορος
 τῆς σημερινῆς. Κατὰ τὴν παγετώδη ἐποχὴν ὑπῆρχον γέφυραι ξη-
 ραῖς, αἱ ὁποῖαι δὲν ὑφίστανται πλέον. Τοιαῦται γέφυραι ἦσαν μία ἀπὸ
 τῆς Σικελίας εἰς τὴν Τυνησίαν, ἄλλη ἀπὸ τὰς Πέραν Ἰνδίας διὰ
 τῶν Μαλαϊκῶν νήσων εἰς τὴν Αὐστραλίαν, τρίτη διὰ τοῦ Βεργι-
 γείου πορθμοῦ εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Αἱ πρῶται μόνιμοι κατοικίαι
 εἰς τὴν Εὐρώπην μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν παγετῶνων ἦσαν εἰς
 τὰς ἀνοικτὰς περιοχὰς τοῦ χοῶς (λές), ὁπότε ἀκόμη ἡ ἐποχὴ
 ἦτο πτωχὴ εἰς δένδρα. Τοιαῦται εἶνε οἱ νεολιθικοὶ οἰκισμοὶ τῆς
 Μοραβίας, τῆς Βοημίας, τῆς κάτω Αὐστρίας καὶ τῆς Ρωσίας.
 Οἱ μετὰ τούτους προϊστορικοὶ οἰκισμοὶ ἦσαν εἰς περιοχὰς ἀνοι-
 κτὰς ἀπὸ δάση ἢ ἡμιανοίκτους, ὅπως εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Με-
 σογαίου θαλάσσης, εἰς τὴν Νοτιοδυτικὴν Γαλλίαν, εἰς τὸ Μεξι-
 κὸν καὶ εἰς τὴν Περουβίαν. Κατὰ τὰς ἀρχαιοτάτας αὐτὰς μετοι-
 χεσίας, ὅσαι ὁμάδες παρέπεσαν εἰς δάση καὶ ἔλη, ἔμειναν πε-
 ριορισμέναι εἰς ἀραιὰς οἰκῆσεις καὶ ὁ πολιτισμὸς των παρέμεινε
 χαμηλός. Ἐπίσης ὅσοι ἐπροχώρησαν διὰ δυσβάτων περιοχῶν,
 διὰ ὄρεων, δασῶν καὶ ἐρήμων εἰς τὰ ἔσχατα τῶν ἠπείρων, ἔχα-
 σαν τὴν συνοχὴν μὲ τοὺς ἄλλοτε συγγενεῖς των καὶ αὐτοὶ σήμε-
 ρον δεκνύουσι τὰς κατωτάτας βαθμίδας τοῦ πολιτισμοῦ. Τοιοῦ-
 τοι εἶνε εἰς τὴν Ἀφρικὴν οἱ Ὀττεντότοι, οἱ Βουσμάνοι, οἱ
 Πυγμαῖοι, εἰς τὴν Κεϋλάνην οἱ Βέδδαι, εἰς τὴν Αὐστραλίαν οἱ
 Αὐστραλοί, οἱ Μελανήσιοι κ. ἄ. Εἷς τινὰς ἐξ αὐτῶν ἡ ἀπομόνω-
 σίς των ἀπὸ τὸν ἄλλον κόσμον προῆλθεν ἀπὸ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν
 γεφυρῶν (Αὐστραλοί). Ἡ Αὐστραλία μὲ τοὺς ἰθαγενεῖς καὶ τὸ
 ζωϊκὸν βασίλειον ἔχει τοὺς ἀρχαιοτάτους καὶ εἰς πλέον χαμη-
 λὴν βαθμίδα εὐρισκομένους τύπους. Κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὄμως
 ἐποχὴν ἡ ὄψις τῆς ξηραῖς καὶ αἱ κλιματικαὶ ζῶναι ἦσαν σχεδὸν
 αἱ αὐταὶ μὲ τὰς σημερινὰς. Οἱ ἀρχαιότεροι ἱστορικοὶ πολιτισμοὶ
 κεῖνται εἰς τὰς θερμὰς παραποταμίους δάσεις τῆς Ἀσίας καὶ τῆς
 Αἰγύπτου, εἰς τὰς ὁποίας ἐπιμελὴς ἄρδευσις ἀναπτύσσει πλου-
 σίαν καλλιέργειαν. Ἐδῶ ἐπυκνοῦτο ὁ πληθυσμὸς καὶ ἐκανονί-
 ζοντο τὰ ἐπαγγέλματα τῶν κατοίκων κατὰ τὴν πείραν ἐνὸς ἐκά-
 στου καὶ ἐτελειοποιοῦντο αἱ ἱκανότητες αὐτῶν. Ἡ πνευματικὴ
 ἐξέλιξις τῆς ἀνθρωπότητος συνετελέσθη ταχύτερον εἰς τὰ βα-
 θύπεδα κατὰ τὸν Εὐφράτην, τὸν Νεῖλον, τὸν Γάγγην καὶ τὸν

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Χοαγχώ. Ὁ παρὰ τὸν Εὐφράτην καὶ τὸν Νεῖλον πολιτισμὸς μετεδόθη εἰς τοὺς Φοίνικας, τοὺς Ἑλληνας καὶ εἰς ἄλλους μεσογειακοὺς λαοὺς. Ἄλλ' αἱ εὐρεῖαι ἐκτάσεις τῶν ἐρημῶν καὶ τῶν ἀκατοικήτων ὀρέων, τὰ ὅποια χωρίζουν τὰς μεσογειακὰς χώρας ἀπὸ τὰς τοῦ Γάγγου καὶ αὐτὰς πάλιν ἀπὸ τὰς τοῦ Χοαγχώ, ἐμπόδιζον τὴν ἀμοιβαίαν ἐπίδρασιν τῶν πολιτισμῶν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Ἰνδικὸς πολιτισμὸς καὶ ἀκόμη περισσότερο ὁ τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς ἀνεκαθεν ἦσαν κεχωρισμένοι ἀπὸ τὸν μεσογειακὸν κόσμον. Ἐπίσης τὰ κράτη τῶν Ἀστέκων καὶ τῶν Ἰνκᾶ ἐν τῇ Ἀμερικῇ ἔμενον ἄγνωστα εἰς τὸν παλαιὸν κόσμον μέχρι τοῦ αἰῶνος τῶν ἀνακαλύψεων.

Οὕτω σήμερον τὰς κατωτάτας βαθμίδας τοῦ πολιτισμοῦ ἔχουν οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὰ νότια μέρη τῆς γῆς, εἰς τὰ βορειο-ανατολικά τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ εἰς τὰ ἐσωτερικά τῶν ἀρχηγόνων δασῶν. Ἀνωτέραν βαθμίδα ἔχουν οἱ κατοικοῦντες κατὰ τὸ κράσπεδον τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ νοτίως τῶν ἐρημῶν οὗτοι εἶνε οἱ Νιγηρῆται τῆς Ἀφρικῆς καὶ οἱ Δραβῖδαι τῶν Ἐντεῦθεν Ἰνδιῶν. Τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα ἀποτελοῦν οἱ Εὐρωπαϊοὶ καὶ οἱ Μογγόλοι. Κατὰ τὰς δύο τελευταίας ἑκατονταετηρίδας ἤρχισεν ἀποικισμὸς ἢ μεγάλη μετανάστευσις ἐκ τῆς Εὐρώπης πρὸς ὅλην τὴν γῆν, καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Αὐστραλίαν. Ἐνῶ δὲ πρὸ 100 ἐτῶν ἐκ τῶν 250 ἑκατομ. Εὐρωπαίων ἦσαν εἰς τὰς ἄλλας ἡπείρους μόνον 15 ἑκατομ., σήμερον ἐκ τῶν 650 ἑκατομ. τὰ 150 ἑκατομ. κατοικοῦν εἰς αὐτάς. Καίτοι ὅμως οἱ τοιοῦτοι ἀποικισμοὶ ἐνώνουν τοὺς νέους λαοὺς μὲ τὸς παλαιοὺς καὶ οἱ διάφοροι πολιτισμοὶ ἐπηρεάζονται ἀναμεταξύ των, ἐν τούτοις καὶ σήμερον ὑπάρχουν λαοὶ διαφόρων βαθμίδων πολιτισμοῦ κατοικοῦντες πλησίον ἀλλήλων, ἀκόμη δὲ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ περιοχῇ.

2. Αἱ ΦΥΛΑΙ ΚΑΙ Ἡ ΔΙΑΣΠΟΡΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Αἱ Διαίρέσεις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τοὺς ἀνθρώπους διαιροῦμεν 1) εἰς *φυλάς*, δηλ. κατὰ διαφορὰς πού ἔχει ἡ διάπλασις τοῦ σώματος αὐτῶν καὶ ἡ πνευματικὴ των κατάστασις, 2) εἰς *λαοὺς*, κατὰ τὴν καταγωγὴν αὐτῶν καὶ τὴν γλῶσσαν, 3) εἰς *ἔθνη*, κατὰ τὴν γενικὴν αὐτῶν *ἱστορίαν*, 4) εἰς *θρησκευτι-*

κὰς κοινωνίας, κατὰ τὴν ἀντίληψιν αὐτῶν περὶ τοῦ κόσμου, καὶ 5) εἰς κατὰ φύσιν λαοὺς ἢ πολιτισμένους, ἀναλόγως τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν.

Αἱ φυλαί. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐξαπλώσεως τῶν ἀνθρώπων ἐγεννήθησαν καὶ αἱ διάφοροι φυλαὶ αὐτῶν, διότι ἦσαν ἐκτεθειμένοι εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς φύσεως ἢ ὁποῖα τοὺς περιέβαλλεν. Οἱ ἄνθρωποι διακρίνονται εἰς φυλὰς κατὰ τὸ χροῶμα τοῦ δέρματος, τὸ τρίχωμα, τὸν σχηματισμὸν τοῦ κρανίου, τὸ μέγεθος τοῦ σώματος καὶ τὸ εἶδος τῆς νοήσεως. Συνήθως διακρίνουν 5 κυρίας φυλὰς, ἄλλοι ὅμως 3, διότι τὴν Ἀμερικανικὴν φυλὴν καὶ τὴν Μαλαϊκὴν ὑπάγουν εἰς τὴν Κιτρίνην.

Ἡ **λευκὴ φυλὴ** (ἢ Καυκασία) περιλαμβάνει σχεδὸν τὸ ἥμισυ ὅλων τῶν ἀνθρώπων (1 δισεκ.). Μὲ αὐτὴν εἶνε ἀναμειγμένοι πολλαὶ παλαιότεραι φυλαί. Κατὰ τὴν γλῶσσαν ποὺ ἔχουν διακρίνονται εἰς Ἀρίους ἢ Ἰνδογερμανοὺς, εἰς Σημίτας καὶ εἰς Χαμίτας. Ἀριοὶ εἶνε κατ' ἐξοχὴν οἱ Ἰνδοὶ καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι, ὡς γνωρίζομεν, εἶνε ἐξηπλωμένοι εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Τὸ χροῶμα τοῦ δέρματός των εἰς τὴν Βορείαν Εὐρώπην κλίνει πρὸς τὸ λευκόν, ἐνῶ, ὅσον οὗτοι εὐρίσκονται νοτιώτερον, τόσον γίνεται μελαιψόν, πολὺ δὲ περισσότερον εἰς τὴν Βορείαν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Ἀραβίαν. Ἐπίσης χαρακτηριστικὰ τῆς λευκῆς φυλῆς εἶνε αἱ μακρὰὶ τρίχες, ὁ πῶγων καὶ ἡ μετρία ἐξόγκωσις τῶν χειλέων.

Ἡ **Κιτρίνη ἢ Μογγολικὴ φυλὴ.** Εἰς αὐτὴν ἀνήκουν περὶ τὰ 700 ἑκατομ. ἀνθρώπων, ἀλλ' οὗτοι δὲν εἶνε ὅλοι ὁμοίομορφοί. Τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν ἔχουν οἱ Κινέζοι, τῶν ὁποίων ἡ γλῶσσα διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τῶν λευκῶν. Ἐνα κινεζικὸν γράμμα δεικνύει ὀλόκληρον προφερομένην συλλαβὴν. Οἱ Ἰάπωνες, οἱ Νότιοι Κινέζοι καὶ ἰδίως οἱ Ἰνδοκινέζοι ἔχουν ἀναμιχθῆ μετὰ αἷμα μαλαϊκόν. Εἰς τὴν Μογγολικὴν φυλὴν ἀνήκουν καὶ οἱ εἰς τὴν Κεντρικὴν καὶ Δυτικὴν Ἀσίαν κατοικοῦντες, ἀκόμη δὲ καὶ μερικοὶ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Β. Ἀμερικὴν, ὅπως οἱ Τουγκοῦσοι, οἱ Θιβέτιοι, οἱ Κιργίσιοι, οἱ Τοῦρκοι, οἱ Μαγιάροι, οἱ Φίννοι καὶ οἱ Ἑσκιμῶι. Ὅσον περισσότερον οἱ Μογγόλοι κατοικοῦν πρὸς Δ., τόσον περισσότερον ἔχουν ἐξαιρωθῆ, ὅπως οἱ Φίννοι, οἱ Οὐγγροὶ καὶ οἱ Βούλγαροι, διὰ τοῦτο

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

εἰς αὐτοὺς δὲν διακρίνονται τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ πού ἔχει ἡ φυλὴ αὐτή. Τὸ χρῶμα τοῦ δέρματός των εἶνε ἀπὸ κίτρινον ἕως μελαψόν, ἡ κόμη των μαύρη καὶ σκληρά, στεροῦνται δὲ γενεῖων. Ἡ ῥίς εἶνε σιμή, τὰ μῆλα τῶν παρειῶν ἔξεχουν, συνήθως δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ εἶνε μακρόστενοι μὲ λοξὴν διάταξιν.

Ἡ Μαλαϊκὴ φυλὴ. Οἱ κατὰ τὴν ΝΑ Ἀσίαν κατοικοῦντες Μαλαῖοι ὁμοιάζουν μὲ τοὺς Μογγόλους καὶ μαζὶ μὲ τοὺς *Πολυνησίους* καὶ *Μικρονησίους*, οἱ ὅποιοι εἶνε συγγενεῖς των, ἀριθμοῦν 70 περίπου ἑκατομμύρια. Ἔχουν χρῶμα μεταξὺ ξανθοῦ καὶ μελαχροινοῦ καὶ κόμην μαύρην καὶ οὔλην. Ἡ ῥίς εἶνε πλατεῖα, τὸ στόμα των μέγα καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λοξοί.

Καὶ ἡ **Ἀμερικανικὴ** φυλὴ παρουσιάζει ὁμοιότητα μὲ τὴν Μογγολικὴν καὶ ἀριθμεῖ 40 ἑκατομ. Τὸ δέρμα των εἶνε κιτρινόμαυρον, ἀλλὰ μερικοὶ τὸ βάφουν καὶ γίνεται κόκκινον, διὰ τοῦτο οἱ ἰθαγενεῖς αὐτοὶ κάτοικοι τῆς Ἀμερικῆς ὠνομάσθησαν *Ἐρυθρόδερμοι*. Τὸ μέτωπόν των εἶνε χαμηλόν, ἡ ῥίς των σιμή καὶ ὀξεῖα, τὰ χεῖλη πεπιεσμένα καὶ τὰ μῆλα τῶν παρειῶν ἔξωγκωμένα.

Ἡ Μαύρη φυλὴ. Αὕτη περιλαμβάνει τοὺς Νιγητάς, οἱ ὅποιοι κατοικοῦν πρὸς Ν. τῆς ἐρήμου Σαχάρας, καὶ διαιροῦνται κατὰ τὴν γλῶσσαν εἰς *Σουδανούς* καὶ *Μπαντοῦ*. Κατοικοῦν ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν (ἐν ὄλῳ 120 ἑκατ.). Μαῦροι ἀκόμη, ἀλλ' ἄσχετοι μὲ τοὺς Νιγητάς, εἶνε οἱ *Δραβῖδαι* τῶν Ἰνδιῶν (70 ἑκατ.), οἱ *Μελανῆσιοι* καὶ οἱ *Παπούα* (2 ἑκατ.).

Ἰδιαιτέραι λαοί. Πλὴν τῶν κυρίων φυλῶν ὑπάρχουν καὶ λαοί, οἱ ὅποιοι ζοῦν κατὰ πρωτόγονον τρόπον καὶ εὐρίσκονται εἰς κατωτάτην βαθμίδα πολιτισμοῦ. Τοιοῦτοι εἶνε οἱ *Πυγμαῖοι*, οἱ ὅποιοι ζοῦν εἰς τὰ ἀρχέγονα δάση τῆς Ἀφρικῆς, οἱ *Βουσμάνοι* τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς, οἱ *Βέδδα* εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Κεντρικῆς, οἱ *Νηγηῖτος* εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἰνδουσίας καὶ οἱ *Αὐστραλοί*. Ὀλῶν τούτων ὁ ἀριθμὸς ὑπολογίζεται εἰς 30 ἑκατ. Οἱ λαοὶ αὐτοὶ εἶνε πιθανῶς λείψανα ἀπὸ παλαιῶν ἰδιαίτερον γένους ἀνθρώπου καὶ ὀλίγον κατ'ὀλίγον βαίνουν πρὸς ἔξαφανισμόν.

Ἀσκ. — 1. Περιγράψατε σωματικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν σπουδαιωτέρων ἀνθρωπίνων φυλῶν.—2. Διακρίνατε τὰς διαφορὰς τὰς ὁποίας συνηγνήσατε εἰς ταξίδιον μεταξὺ γνωστῶν τύπων κατὰ

τὸν σχηματισμὸν τοῦ σώματος, τὴν μορφήν τοῦ κρανίου, τὸ χρῶμα τῆς κόμης καὶ ἄλλων σωματικῶν γνωρισμάτων.—3. Ὀνομάσατε ἐκ τῆς ἱστορίας Ἑλληνικὰ φύλα ἢ Ἑλλην. λαοὺς, οἵτινες ἀπῆρτιζον τὸ Ἑλλην. ἔθνος.

Ἡ γεωγραφικὴ διασπορὰ τῶν ἀνθρώπων. Ὁ ἀριθμὸς ὄλων τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς ὑπολογίζεται σήμερον εἰς 2. 100 ἑκατ. Ἡ διανομὴ ὁμοῦς αὐτῶν εἶνε λίαν ἀκανόνιστος (βλ. Πίν. 1). Εἰς τέσσαρας περιοχὰς ἢ πυκνότης εἶνε πολὺ μεγάλη. Τοῦτο προέρχεται κατὰ πρῶτον ἀπὸ τὴν εὐφορίαν τοῦ ἐδάφους καὶ τὸ ὑγιεινὸν κλίμα. Διὰ τοῦτο αἱ δύο περιοχαὶ τῶν μουσσῶνων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν καὶ Νοτίαν Ἀσίαν φιλοξενοῦν τὸ ἥμισυ σχεδὸν ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος. Δεύτερον προέρχεται ἀπὸ τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν συγκοινωνίαν, ὅταν ὅμως βοηθεῖ εἰς ταῦτα ὑγιεινὸν κλίμα, ὀρυκτὸς πλοῦτος τοῦ ἐδάφους καὶ σχετικὴ αὐτοῦ εὐφορία. Διὰ τοῦτο αἱ ἄλλαι δύο τοιαῦται περιοχαὶ εὐρίσκονται εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὴν πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν πλευρὰν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Χωρὶς σχεδὸν ἀνθρώπους εἶνε αἱ ἔρημοι καὶ τὰ ἀρχέγονα δάση. Ὁ ἀνθρωπος προτιμᾷ νὰ κατοικῇ εἰς ἀνοικτὰς χώρας μὲ πτωχὰ δάση καὶ εἰς κλίμα ὅσον τὸ δυνατὸν εὐκρατον. Διὰ τοῦτο κατοικοῦν κυρίως εἰς τὴν εὐκρατον ζώνην καὶ τὰς παραθαλασσίους περιοχὰς. Οἱ Εὐρωπαῖοι κατοικοῦν ὅλοι σχεδὸν μεταξὺ τῶν ἰσοθέρμων γραμμῶν τῶν 0° καὶ 20°, διότι ἡ ὑψηλὴ θερμοκρασία καὶ ἡ ὑγρασία τῶν τροπικῶν χωρῶν εἶνε δι' αὐτοὺς θανατηφόρος. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἰθαγενεῖς ἔχουν ἐδῶ μεγάλην θνησιμότητα καὶ διὰ τοῦτο ὁ πληθυσμὸς αὐτῶν, παρ' ὄλον τὸν μέγαν ἀριθμὸν γεννήσεων, ὀλίγον αὐξάνει. Εἰς τὰς χώρας αὐτὰς εὐνοϊκὰ εἶνε μόνον τὰ ὑψίπεδα, εἰς τὰ ὅποια οἱ ἰθαγενεῖς, ὡς οἱ Ἀστέκοι εἰς τὸ Μεξικὸν καὶ οἱ Ἴνκας εἰς τὴν Περουβίαν καὶ Βολιβίαν, εἶχον ἄλλοτε φθάσει εἰς ὑψηλὸν πολιτισμὸν.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθρώπων κατὰ τὰς δύο τελευταίας ἑκατονταετηρίδας ἠὺξήθη πολὺ. Τῷ 1750 ἦτο περίπου 600 ἑκατομ., τῷ 1850 1 δισεκατ., τῷ 1900 σχεδὸν 1600 ἑκατ. Ἡ ταχεῖα αὐτῇ αὐξησης ἐξηγεῖται ἀπὸ τὴν ἐπιτυχητὴν καταπολέμησιν τῶν λοιμῶν καὶ τῆς θνησιμότητος τῶν παίδων, ὡς καὶ ἀπὸ τὴν ἐπέκτασιν τῶν κατοικουμένων τόπων διὰ τῆς ἐκχερσώ-

σεως δασῶν, τῶν τεχνητῶν ἀρδεύσεων κλπ. Οὕτω διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ καλλιεργουμένου ἐδάφους, διὰ τῆς καλλιτερεύσεως τοῦ ποιοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐν γένει διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς, κατορθώθη ὅπως ἡ ἀνθρωπότης λαμβάνῃ τὰ ἀναγκαῖα μέσα διὰ τὴν συντήρησίν της. Ὅσον περισσότεροι κλάδοι βιοπορισμοῦ προστίθενται εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, τόσον ἀνέρχεται ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ. Εἰς τὴν Δυτικὴν καὶ Μέσην Εὐρώπην ὑπάρχουν περιοχαὶ πλήρεις πόλεων καὶ εἰς μεμονωμένα βιομηχανικὰ μέρη ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ ἀνέρχεται εἰς 1000 καὶ πλέον ἀνθρώπους. Καὶ ὅμως δὲν ἔχει ἐπέλθῃ ἀκόμη ὁ ὑπερπληθυσμός, χάρις εἰς τὴν εὐνοϊκὴν οἰκονομικὴν θέσιν καὶ τὴν ἐλευθέραν κίνησιν τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς. Ἡ τοιαύτη ὅμως συγκέντρωσις τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὰς πόλεις, ἡ ὁποία παρατηρεῖται ἐσχάτως, ἀποβαίνει εἰς βάρος τῆς ὑπαίθρου, διότι ἡ γεωργία παραμελεῖται. Αὐτὸ παρατηρεῖται εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου τὰ 58 ο)ο τοῦ πληθυσμοῦ κατοικοῦν εἰς τὰς μεγάλας καὶ μετρίας πόλεις ὡς καὶ εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας, τὴν Γερμανίαν, τὸ Βέλγιον, τὴν Ὀλλανδίαν. Καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ ἀστικὸς πληθυσμὸς εἶνε ἀρκετὸς (42ο)ο). Πότε ἐπέρχεται ὑπερπληθυσμὸς εἰς μίαν χώραν εἶνε ζήτημα τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας. Εἰς τὰς Ἰνδίας μία μόνη κακὴ ἐσοδεία ἔχει ἀποτελεσματὴν τὴν πείναν ἑκατομμυρίων κατοίκων, ἃν καὶ προϊόντα (βάμβαξ, ὄρουζα, τέιον κ. ἄ) ἐξάγονται κατὰ μεγάλας μάζας. Οἱ πτωχοὶ κάτοικοι χώρας τινὸς ἀποφασίζουσιν καὶ ἀποδημοῦν εἰς ἄλλους τόπους διὰ νὰ ζήσουν. Ἄλλ' ἂν ἡ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος ἐξακολουθήσῃ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ὑπολογίζουσιν μερικοὶ ὅτι ὁ ὑπερπληθυσμὸς μέλλει νὰ ἐπέλθῃ μετὰ 300 ἔτη. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ ἀνθρωπότης θὰ ἐπεκταθῇ εἰς τὰς ἀραιῶς κατοκημένας στέππας τῆς θερμοῦς ζώνης καὶ τῶν εὐκράτων, τὰ δὲ ἀρχέγονα δάση θὰ περιορισθοῦν διὰ τῆς ἀποκοπῆς αὐτῶν. Τὸ ὅτι ὁ πληθυσμὸς εἶνε δυνατὸν διὰ καταλλήλου φροντίδος νὰ ἀνέλθῃ καὶ εἰς τὰς τροπικὰς χώρας, παραδείγματα ἔχομεν τὴν νῆσον Ἰάβαν, ἡ ὁποία ὑπὸ τὴν Ὀλλανδικὴν κυριαρχίαν παρουσιάζει πυκνότητα πληθυσμοῦ 280 (ἡ Ἑλλάς 50) καὶ τὴν Φορμόζαν (ὑπὸ Ἰαπωνικὴν κυριαρχίαν) μὲ πυκνότητα πληθυσμοῦ 111. Αἱ φοβεραὶ ἐπιδημίαι καὶ οἱ πυρετοὶ τῶν

τροπικῶν εἶνε δυνατόν νὰ καταπολεμηθοῦν διὰ ἀποτελεσματικῶν μέσων.

Ἄσκη.—1. Χώρισε εἰς διάγραμμα τῆς γῆς τὰς 4 περιοχὰς τοῦ πυκνοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς.—2. Διακρίνατε τὰς περιοχὰς τῶν ἐρήμων καὶ τῶν ἀρχηγόνων δασῶν.—3. Εἰς ποίας περιοχὰς τῆς Ἑλλάδος εἶνε σχετικῶς πυκνότερος ὁ πληθυσμὸς καὶ διατί;

Πίναξ 1. Ὁ πληθυσμὸς τῆς γῆς κατὰ ἡπείρους;

Ἡπείροι	1800		1870		1925		1934	
	Πληθ. εἰς ἐκ.	Πυκνότης	Πληθ. εἰς ἐκ.	Πυκνότης	Πληθ. εἰς ἐκ.	Πυκνότης	Πληθ. εἰς ἐκ.	Πυκνότης
Εὐρώπη	188	19	306	31	475	48	510	51
Ἀσία	600;	14	700	16	1024	23,5	1100	25
Ἀφρική	73;	2,1	100	3,4	132	5	145	6
Ἀμερική	21;	0,5	85	2	232	5	260	7
Αὐστραλ. καὶ Ὀκεανία	1		4,4	0,5	8,6	1	10	1,1
Ἐν ὅλῳ πληθ.	883		1195		1871,6		2025	

Πίναξ 2. Ἀναλογία τοῦ καλλιεργουμένου ἐδάφους τῆς Εὐρώπης κατὰ κράτη (εἰς ἑκατοστὰ τοῦ ὅλου)

Χῶραι	1910	1934	Χῶραι	1910	1934
Ῥωσία	29,9	22,2	Αὐστρία	6,4	1,3
Γερμανία	14,5	13	Πορτογαλία	1,3	1,4
Μ. Βρετ. καὶ Ἰρλ.	10,1	10,4	Ἑλβετία	1,2	1,3
Γαλλία	8,8	9,5	Ἑλλάς	0,6	1,3
Ἰταλία	7,7	8,5	Βουλγαρία	1	0,8
Ἰσπανία	4,5	4,6	Σουηδία	0,8	0,8
Ρουμανία	1,6	3,8	Δανία	0,6	0,7
Βέλγιον	1,6	1,6	Νορβηγία	0,5	0,6
Ὀλλανδία	1,3	1,5			

3. ΑΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΒΑΘΜΙΔΕΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Ὑπὸ τὸ ὄνομα *πολιτισμὸς* ἐννοοῦμεν ὅλα τὰ ὕλικὰ καὶ πνευματικὰ ἀγαθὰ πού ἔχει ὁ ἄνθρωπος· τὰ διακρίνομεν εἰς ἦθη, ἔθιμα, τέχνην, θρησκείαν, γλῶσσαν, δίκαιον, βαθμὸν μορφώσεως κλπ. Ἐκαστον τούτων ἐξαρτᾶται πολὺ ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς φύσεως, ἢ ὁποῖα περιβάλλει τὸν ἄνθρωπον· διὰ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν ὅλοι τὰ ἀγαθὰ αὐτά, ἀλλὰ καὶ ὅσοι τὰ ἔχουν δὲν εἶνε εἰς ὅλους εἰς τὸν αὐτὸν βαθμὸν ἀνεπτυγμένα. Διὰ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ διακρίνονται 1) εἰς πρωτογενεῖς λαούς, 2) εἰς κατὰ φύσιν λαούς, 3) εἰς ἡμιπολιτισμένους καὶ 4) εἰς πολιτισμένους.

1) Οἱ *πρωτογενεῖς* λαοὶ ἀρκοῦνται εἰς ἀπλᾶ δῶρα τῆς φύσεως. Διὰ τροφήν συλλέγουν καρπούς, ῥίζας καὶ σκόληκας· διὰ τοῦτο περιπλανῶνται διαρκῶς καὶ δὲν ἔχουν ὠρισμένην κατοικίαν. Ἐπίσης ἡ ἐνδυμασία των δὲν εἶνε πλήρης. Εἶνε λαοὶ ἄγριοι μὲ μικρὰν ἀνάπτυξιν ἠθῶν καὶ θρησκείας. Ζοῦν κατὰ ὄρδᾶς εἰς τὰς ἀλμυρὰς στέππας, τὰς ἐρήμους καὶ τὰ δάση. Εἰς τὰς ἀπομεμακρυσμένας αὐτὰς περιοχὰς φαίνεται ὅτι ἐξετοπίσθησαν ἀπὸ ἄλλους. Τοιοῦτοι εἶνε οἱ *Κουβοὺ* εἰς τὴν Σουμάτραν, οἱ *Βουσμᾶνοι* καὶ οἱ *Πυγμαῖοι* εἰς τὴν Ἀφρικὴν κ. ἄ. Οἱ περισσότεροι ὁμοιάζουν μὲ τὴν ἐπομένην τάξιν.

2) Οἱ *κατὰ φύσιν λαοὶ* ζοῦν ἀπὸ τὸ κυνήγιον, τὴν ἀλιείαν ἢ τὴν σκαλιστικὴν καλλιέργειον τῆς γῆς. Διὰ τοῦτο αἱ κατοικίαι αὐτῶν εἶνε σταθερότεραι ἀπὸ τοὺς πρωτογενεῖς λαούς, ἀλλ' ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ των εἰς τὰς περιοχὰς πού μένουσιν εἶνε μικρὰ καὶ δὲν σχηματίζουν κράτη. Πιστεύουσιν εἰς εἰδῶλα καὶ δαίμονας, διὰ τοῦτο ἡ τοιαύτη θρησκεία λέγεται *φειχισμὸς* ἢ *δαιμονισμὸς*. Ἄλλοι ἔχουν παραδόξους θρησκευτικὰς ἰδέας μὲ προλήψεις, ὅπως εἶνε ὁ *τοτεμισμὸς* (ἐκ τῆς λέξεως τῶν Ἰνδιάνων τότεμ.). Κυριώτεροι τῶν τοιούτων λαῶν εἶνε οἱ Ἰνδιάνοι τῆς Ἀμερικῆς, οἱ Ἑσκιμῶοι, οἱ Μαλαῖοι, οἱ Πολυνήσιοι καὶ μέγα μέρος τῶν Νιγηρῶν. Αἱ περιοχαὶ πού κατοικοῦν περιορίζονται ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὑπὸ τῶν ἐπεκτεινομένων λευκῶν.

3) Οἱ **ἡμιπολιτισμένοι** λαοὶ διακρίνονται εἰς **γεωργούς** καὶ εἰς **ποιμένας**. Οἱ **γεωργοὶ** αὐτοὶ μεταχειρίζονται τὸ ἄροτρον καὶ ἔχουν κατοικίας σταθεράς. Εἶνε ἡ βαθμὶς τοῦ πολιτισμοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν μορφοῦνται κατὰ πρῶτον τὰ κράτη. Ἡ βαρεῖα ἐργασία τοῦ ἄρότρου ἀναγκάζει τὸν ἄνδρα νὰ μένη εἰς τὸν ἀγρόν, διὰ τοῦτο ἡ γυνὴ ἐπιδίδεται εἰς ἔργα οἰκιακά.

Οἱ ἡμιπολιτισμένοι γεωργοὶ προήχθησαν ἀπὸ τοὺς κατὰ φύσιν λαοὺς, οἱ ὁποῖοι ἐχρησιμοποιοῦν τὴν σκαπάνην διὰ φυτὰ, εἰς μέρη πού ηὔξανον ταῦτα ταχέως (εἰς τὰς τροπικὰς χώρας). Φαίνεται δὲ ὅτι κατ' ἀρχὰς μετεχειρίσθησαν τὸ ἄροτρον εἰς τὴν Πρόσθεν Ἀσίαν, χρησιμοποίησαντες βοῦς καὶ ἄλλα ζῶα.

Οἱ δὲ **ποιμένες** εἶνε νομάδες, δηλ. περιφέρονται μὲ τὰ ποίμνιά των χωρὶς πρόγραμμα, ὅπως καὶ οἱ πρωτογενεῖς λαοί, ἀπὸ λειμῶνος εἰς λειμῶνα καὶ ἀπὸ πηγῆς εἰς πηγὴν. Αἱ ἀνάγκαι τοῦ βίου αὐτῶν προσαρμύζονται πρὸς τὴν φύσιν. Ὡς κατοικίαν χρησιμοποιοῦν ἐλαφρὰς σκηνάς. Ἡ κυριαρχία αὐτῶν εἰς ἐκτεταμένους χώρους ὅπου περιφέρονται ὀξύνει τὸ πνεῦμά των. Ὅπως οἱ θαλασσοπόροι, οὕτω γίνονται καὶ αὐτοὶ ἔμποροι. Ἐπειδὴ δ' ἔχουν τὴν ἀνάγκην τῶν γεωργῶν, ἐπιδιώκουν νὰ ὑποτάξουν τοὺς γεωργικοὺς λαοὺς, διὰ νὰ λάβουν ὡς φόρον ὑποτελείας τὸν ἀναγκαῖον ἄροτρον. Διὰ τοῦτο τοιοῦτοι νομάδες ὑπῆρξαν μεγάλοι κατακτηταί. Ἡ κτηνοτροφία ἤρχισεν εἰς τὰς περιοχάς, ὅπου λόγῳ τῆς ξηραδίας ἢ καλλιέργεια τῶν φυτῶν εἶνε ἀδύνατος. Σήμερον οἱ ἡμιπολιτισμένοι λαοὶ οὗτοι εἶνε κυρίως εἰς τὰς στέππας τῆς Ἀσίας, εἰς τὰς ὑποτροπικὰς χώρας καὶ τὰ μέσα γεωγραφικὰ πλάτη. Εὐρίσκονται ὁμως εἰς τὰς ἐρήμους καὶ τὰς ὑποπολικὰς χώρας.

4) Οἱ **πολιτισμένοι** λαοὶ προήχθησαν ἀπὸ τοὺς κατὰ φύσιν λαοὺς, ζητήσαντες ὅσον τὸ δυνατόν νὰ γίνουν ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τὴν φύσιν. Ἡ γεωργία ἐτελειοποιήθη, αὕτη δὲ μετὰ τῆς κητουρικῆς τρέφει μεγάλους πληθυσμοὺς κατοικοῦντας πλησίον ἀλλήλων. Οὕτως ἰδρύνονται αἱ πόλεις. Οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων διὰ τῆς ἐργασίας των ἀποκτοῦν κέρδη περισσότερα καὶ ζητοῦν νὰ πολλαπλασιάσουν τὰς ἀνάγκας των ἀποβλέποντες εἰς εὐμάθειαν. Τὰς ἀπαιτήσεις αὐτὰς ἱκανοποιεῖ ἡ τέχνη καὶ ἡ βιομηχανία. Αἱ μετὰ τῶν οἰκιστῶν διαφοραὶ ὀδηγοῦν τοὺς ἀν-

θρώπους εἰς σταθερωτέραν δημιουργίαν κοινότητος καὶ κράτους. Ἡ γραφή, οἱ νόμοι, αἱ τεχνικαὶ πρόοδοι καὶ αἱ ἐπιστημονικαὶ κατευθύνσεις δημιουργοῦν πνευματικὴν ἀξίαν τοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ ὑψηλότεροι πολιτισμοὶ διὰ μέσου τῶν αἰώνων διεμορφώθησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς γῆς, ὅπου συνέτειναν πρὸς τοῦτο κατάλληλοι γεωγραφικοὶ ὄροι. Εἰς τοὺς σημερινοὺς χρόνους ἡ οἰκονομία τῶν μεγάλων ἀγρῶν ἔχει ὑποχωρήσῃ πρὸ τῆς βιομηχανίας καὶ μέγα βῆμα τῆς προόδου εἶνε ἢ διὰ μηχανῶν καλλιέργεια. Μὲ τὴν πρόοδον δὲ τῆς μηχανῆς καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν κατώρθωσαν οἱ ἄνθρωποι νὰ ἐπιτελέσουν κολοσσιαῖα ἔργα.

Πολιτισμικοὶ κύκλοι. Αἱ κοιτίδες τῆς ὑψηλοτέρας ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου ἦσαν σχεδὸν ὅλαι εἰς τὴν βορείαν ὑποτροπικὴν ζώνην. Μόνον ἡ ἐστία τοῦ Κινεζικοῦ πολιτισμοῦ κεῖται ἐν μέρει εἰς τὴν εὐκρατον ζώνην, ὃ δὲ Ἰνδικὸς πολιτισμὸς προεκτείνεται εἰς τὴν τροπικὴν. Εἰς τὴν τροπικὴν ζώνην κεῖνται ἔξ ὀλοκλήρου ὁ πολιτισμικὸς κύκλος τῶν Ἀστέκων, τῶν Ἰνκα κλπ. Ἄλλ' οὗτοι, πλὴν τῶν Μάγια ἐν τῇ Ἰουκατάνῃ καὶ τῇ Γουατεμάλα, κεῖνται εἰς ὑπίπεδα, ὅπου τὸ τροπικὸν κλίμα μετρωάζεται. Πλὴν τοῦ κλιματικοῦ τούτου ὄρου παρατηρεῖται ὅτι αἱ ἀρχαιότεραι κοιτίδες τοῦ πολιτισμοῦ ὑπῆρξαν εἰς ἐδάφη γυμνά βλαστήσεως ἢ ἀραιὰ δένδρα. Ἄν ἐξαιρέσωμεν τὸν πολιτισμὸν τῶν Μάγια, ἡ ἀρχὴ τοῦ πολιτισμοῦ ἐστηρίχθη εἰς τὴν τεχνικὴν ἀρδευσιν, διὰ τῆς ὁποίας παρήχθησαν οἱ καλλιεργημένοι ἀγροὶ καὶ οἱ κῆποι. Ἡ πλήρης κόπων ἐπιστημονικὴ ἀρδευσις, ἢ ὁποία εἰς εὐφορον ἔδαφος καὶ εἰς ὑψηλὴν σχετικῶς θερμοκρασίαν ὑπέσχετο πλουσίαν συγκομιδὴν, ἠνάγκαζε τοὺς ἀνθρώπους εἰς κοινὴν συνεργασίαν καὶ ὑπεκίνει τὴν ἐφευρετικότητα. Ἀπὸ τὴν γενικὴν αὐτὴν συμμετοχὴν εἰς τὰς ἐργασίας ἀνεπτύχθη πᾶσα πρόοδος, κρατικὴ, κοινωνικὴ, οἰκονομικὴ καὶ πνευματικὴ.

Κατὰ ταῦτα δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν ὅς κύκλους, τοὺς ὁποίους ὀνομάζομεν *πολιτισμικοὺς*.

1) Ὁ ἀνατολικὸς κύκλος (100 ἑκατ. ἀνθρώπων). Ὁ ἀνατολικὸς πολιτισμὸς εἶχε τὴν ἀρχὴν του εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Μεσοποταμίαν. Ὁ Αἰγυπτιακὸς πολιτισμὸς περιελάμβανε ἠφιλοποίηθη ἀπὸ τὸ Ἰνστιτοῦτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς στενὴν μόνον ποταμίαν ὅσιν ἐν μέσῳ τῆς ἐρήμου, ἢ ὁποία πα-

ρείχε φυσικὴν εἰς αὐτὴν ἀσφάλειαν. Ὁ Μεσοποταμικὸς πολιτισμὸς ὡσαύτως ἔκειτο ὡς ποταμία ὄασις ἐν μέσῳ ἄλμυρᾶς στέπης. Μόνον ἢ θέσις αὐτῆς ἦτο ἀνοικτὴ, διὰ τοῦτο κατ' ἐπανάληψιν ἢ Μεσοποταμία ὑπέστη τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Ἀριανῶν. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς Μεσοποταμίας ἐξηπλώθησαν τὰ πρῶτα κατακτητικὰ κράτη τῆς γῆς καθ' ὅλην τὴν Πρόσθεν Ἀσίαν. Διὰ τῶν Φοινίκων ὁ κύκλος αὐτὸς τοῦ πολιτισμοῦ μετεδόθη εἰς μακροτέρας χώρας. Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μωάμεθ ἐξηπλώθη εἰς τὴν Πρόσθεν Ἀσίαν ὁ **Ἀραβικο - ἰσλαμικὸς** πολιτισμὸς, ὁ ὁποῖος σήμερον περιλαμβάνει ὅλην τὴν Βορείαν Ἀφρικὴν, τὴν Πρόσθεν Ἀσίαν, τὸ βαθύπεδον τοῦ Τουράν καὶ μέγα μέρος τῶν Ἰνδιῶν. Τὸν πολιτισμὸν αὐτὸν δεικνύουν ἐνταῦθα τὰ τζαμιά καὶ οἱ μιναρέδες.

2) **Ὁ Μεσογειακὸς πολιτισμὸς** ἐπηρέασθη πολὺ ἀπὸ τὸν ἀνατολικόν. Οὗτος δὲν στηρίζεται, ὅπως ὁ ἀνατολικός, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας, ἀλλ' εἰς τὴν ναυτικὴν καὶ ἐμπορικὴν κίνησιν διὰ μέσου τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Ὡστε ὁ φυσικὸς παράγων τούτου ὑπῆρξεν ἡ θάλασσα. Ὁ Μεσογειακὸς πολιτισμὸς ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Ἀνατολικὸν τὰς βάσεις τῆς δι' ἀρδεύσεως καλλιέργειας, ἀλλὰ τὸ χαρακτηριστικὸν αὐτοῦ εἶνε ἡ θαλασσία ἀνάπτυξις τῆς συγκοινωνίας καὶ τοῦ ἐμπορίου. Αἱ μικραὶ περιοχαί, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀποτελοῦνται αἱ χῶραι τῆς Μεσογείου, ἰδίως ἡ Ἑλλάς, δὲν ἠνύοον τὰς ἐκτεταμένας δεσποτείας, ὅπως συμβαίνει εἰς τὴν Ἀνατολήν, καὶ διὰ τοῦτο ἤκμασαν εἰς ταύτας μικρὰ κράτη ἐπὶ ἐλευθέρων βάσεων. Ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν πολιτισμικὸν αὐτὸν κύκλον ἀνεπτύχθη ἐλευθέρως καὶ πρὸ πάντων ὁ Ἕλλην. Μόνον ἀργότερον, εἰς τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους, τὸ κράτος τῶν Ῥωμαίων (Imperium Romanum) περιέλαβεν ὅλας τὰς μεσογειακὰς χώρας, ἀλλὰ μόνον ὡς κράτος, διότι οἱ Ῥωμαῖοι κατακτηταὶ ἦσαν κατώτεροι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸν πολιτισμόν. Διὰ τοῦτο ὁ Μεσογειακὸς πολιτισμὸς ἀνεπτύχθη κυρίως ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας.

3) **Ὁ Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς** (600 ἑκατ. ἄνθρ.) ἐπηρέασθη ἀπὸ τὸν Μεσογειακόν. Ἀλλὰ διὰ τοὺς διαφόρους γεωγραφικοὺς ὄρους ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς διεπλάσθη μὲ νέον χαρακτῆρα. Τοῦτο δεικνύει ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν βρετιανῶν καὶ ἰταλιανῶν Εὐ-

ρωπαϊκῶν χωρῶν, μεταξύ τῶν βορείων καὶ νοτίων ἀνθρώπων, μεταξύ τῶν Γοθικῶν καὶ τῶν ἀρχαίων ἢ Χριστιανικῶν Ἑλληνικῶν ναῶν, μεταξύ τῶν Γερμανικῶν καὶ Ἑλληνικῶν θεῶν. Ὁ βόρειος ἄνθρωπος ἔπρεπε διὰ τὴν ὑπαρξίν του νὰ ἀναπτύξη μεγαλύτεραν δραστηριότητα παρὰ ὁ νότιος. Τοῦτο σὺν τῷ χρόνῳ τοῦ ἐπεφύλαττε προαγωγήν. Ἡ ὠκεανεία αὐτοῦ θέσις μὲ τὸν πλούσιον διαμελισμὸν τῆς βορειοδυτικῆς ἀκτῆς ἐπέτρεψε νὰ ἐπεκταθῇ ἡ δύναμις του πέραν τοῦ ὠκεανοῦ. Ἐνῶ ἄλλοτε ἡ Μεσόγειος ἐν τῷ κόσμῳ ἦτο τὸ κύριον θέατρον τῆς ἱστορίας καὶ τῆς συγκοινωνίας, σὺν τῷ χρόνῳ ἡ σημασία αὐτῆς ὑπεχώρησε ἀπέναντι τῆς ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ κινήσεως. Σήμερον ἐν τῇ Εὐρώπῃ διαμορφοῦνται νέα κέντρα πολιτισμοῦ. Εἰς ἀκμὴν εἶνε ὁ *δυτικὸς Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς* καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὁ *ῥωσικὸς*.

4. Ὁ *Ἰνδικὸς πολιτισμὸς* παρήχθη ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς μεταναστεύσεως Ἀρίων λαῶν κατὰ τὴν δευτέραν π. Χ. χιλιετηρίδα. Εἰς τὸ Ἰνδοστάν, τὴν εὐφορον καὶ κανονικῶς ποτιζομένην προσχωσιγενῆ χώραν, ἠδυνήθη νὰ κατοικήσῃ μέγας ἀριθμὸς ἀνθρώπων. Μόνον εἰς τὴν Πενταποταμίαν ἦτο ἀναγκαία ἡ τεχνητὴ ἄρδευσις. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἡ γεωργία ἀνεπτύχθη κατ' ἕκτασιν καὶ ὄχι ὅπως εἰς τὸν ἀνατολικὸν πολιτισμὸν κατ' ὀάσεις. Ἡ μεγάλη αὐτὴ περιοχὴ τῆς Ἰνδικῆς ζωῆς καὶ ὁ μέγας πληθυσμὸς ἐκ 320 ἑκατομ. ἐπροστιάτευσαν μέχρι σήμερον τὸν πολιτισμὸν αὐτὸν ἀπὸ πάσης ξένης ἐπιδρομῆς ἢ ἐπιβολῆς. Πλὴν τούτου συνετέλεσαν καὶ ἡ γεωγραφικὴ τῶν Ἰνδιῶν θέσις καὶ ὁ φυσικὸς αὐτῆς ἀποκλεισμὸς ἀπὸ τῶν γειτονικῶν χωρῶν. Οἱ κάτοχοι αὐτῶν, οἱ Ἀγγλοι, οὐδεμίαν ἐπίδρασιν κατώρθωσαν νὰ ἐπιφέρουν εἰς τὸν πολιτισμὸν τῆς χώρας. Ὁ χαρακτὴρ τῶν Ἰνδῶν διεμορφώθη κατὰ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ τροπικοῦ κλίματος, τὸ ὁποῖον χαλαρώνει τὰς ἀνθρωπίνους ἐνεργείας. Οὕτως ὁ Ἰνδὸς ἀποστρέφεται πᾶν γήϊνον καὶ ποθεῖ τὴν «Νιρβάναν». Καὶ αὐτὴ ἡ πολιτικὴ τῶν δυνάμεις εἶνε ἀδρανής, ἢ δ' ἐθνικὴ τῶν ἐνότιης ἐξασθενεῖ ἀπὸ τὴν διαίρεσιν εἰς πολλὰς κληρονομικὰς τάξεις, φυλὰς καὶ θρησκείας. Ὁ Βουδδισμὸς ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη ἐδῶ, εἶνε σήμερον ἐξηπλωμένος εἰς τὸ Θιβέτ, εἰς τὰς Ἐκεῖθεν Ἰνδίας καὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἀσίαν.

5. Ὁ *πολιτισμὸς τῆς Ἀπὸ Ἀνατολῆς* (550 ἐκατ., κατ.)

Ἡ φυσικὴ αὐτοῦ βάσις ἦτο ὁ εὐφορος *χοῦς*, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος εὐρίσκετο ἔνωρὶς εἰς ἀγῶνας ἐναντίον τῶν καταστρεπτικῶν πλημμυρῶν. Ὁ Κινέζος εἰς τὸ εὐκρατον κλίμα τῆς κατοικίας του ἀνεπτύχθη εἰς δραστήριον ἄνθρωπον μὲ πρακτικώτερον πνεῦμα ἀπὸ τὸν Ἰνδόν. Ἰδρυσε μέγα πολιτικὸν κράτος γεωργικόν. Ἀγαπᾷ περιπαθῶς τὸ πάτριον ἔδαφος, ὅπου θέλει καὶ νὰ θάπτεται. Ὁ Κινέζος λατρεύει τοὺς προγόνους καὶ φροντίζει νὰ κάμῃ ἄρρενας ἀπογόνους διὰ νὰ τὸν λατρεύουν μετὰ θάνατον. Ἀπὸ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ἀπὸ τὴν εὐφορίαν τοῦ ἐδάφους ἔχει ἀυξήσει τόσον πολὺ ὁ πληθυσμὸς τῶν Κινέζων. Οἱ *Ἰάπωνες* διακρίνονται ἀπὸ τοὺς Κινέζους. Εἰς τὰς προσπάθειάς των ἐπέτυχον περισσότερο ἀπὸ ἐκείνους, διότι τοὺς βοηθοῦν τὰ φυσικὰ πλεονεκτήματα πού ἔχει ἡ χώρα των, τὸ κλίμα καὶ ἡ μετὰ τῶν ξένων ἐπικοινωνία. Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἡ παλαιὰ μετὰξὺ αὐτῶν κοινωνικὴ διάκρισις ἔχει σχεδὸν ἐξαλειφθῆ.

6. Ὁ Ἀμερικανικὸς παλαιὸς πολιτισμὸς. Οὗτος διακρίνεται εἰς τὸν τῶν Ἀστέκιων ἐν τῷ Μεξικῷ, τὸν τῶν Μάγια εἰς τὴν Ἰνκᾶς ἐν τῇ Περουβίᾳ καὶ τῇ Βολιβία. Αἱ ἐστὶν αὐταί, παρὰ τὴν ἀπομεμακρυσμένην αὐτῶν θέσιν ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον κόσμον, εἶχον περίπου τὰς ἰδίας φυσικὰς βάσεις. Καὶ ἐδῶ ἡ κυρία ἀρχὴ τῆς καλλιέργειας ἦτο ἡ τεχνητὴ ἄρδευσις καὶ μόνον ἀντὶ τοῦ ἀρότρου ἐχρησιμοποιεῖτο πάνη. Σήμερον ἐν τῷ Νέῳ Κόσμῳ ὡς ἀπόρροια τοῦ παϊκοῦ πολιτισμοῦ ὑπάρχουν δύο νέοι ἀμερικανικοὶ πολιτισμικοὶ κύκλοι: ὁ ἀγγλοαμερικανικὸς καὶ ὁ λατινοαμερικανικὸς.

Ἄσκ. — 1. Χώρισε εἰς διάγραμμα τῆς γῆς διὰ τῆς βοήθειάς τοῦ Ἀτλαντος τοὺς πολιτισμικοὺς κύκλους. — 2. Δεῖξε εἰς ἄλλο διάγραμμα τὴν ἔκτασιν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, τῶν Μογγόλων καὶ τῶν Τούρκων, καὶ προσπάθησε νὰ ὀρίσῃς τὰ γεωγραφικὰ τούτου γνωρίσματα. — 3. Ἀνάφερε μογγολικοὺς λαοὺς μὴ ἀναγομένους εἰς τὸν πολιτισμὸν τῆς Ἀπὼ Ἀνατολῆς. — 4. Χώρισε ἐν τῷ χάρτῃ τοῦ Νέου Κόσμου τὸν ἀγγλοαμερικανικὸν ἀπὸ τὸν λατινοαμερικανικὸν καὶ ἐξήγησε τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν ἐκ τῆς ἱστορίας,

4. Η ΑΜΟΙΒΑΙΑ ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ ΓΗΣ

Τὸ ἔδαφος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ζοῦν οἱ ἄνθρωποι ἐπιδρᾷ κατὰ ποικίλους τρόπους, ὅπως π.χ. εἰς τὸ νὰ συνιστοῦν οὗτοι κοινω- νίας καὶ κράτη· τοῦναντίον δὲ καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐπιδρᾷ εἰς τὸ νὰ διαμορφώσῃ τὴν πέριξ φύσιν κατὰ τὴν θέλησίν του. Τὴν ἐξάρτησιν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τοῦ περιβάλλοντος διακρίνει τις σαφέστερον εἰς τοὺς «κατὰ φύσιν» λαούς. Ἀλλὰ καὶ ὁ πολιτισμέ- νος συνδέεται μὲ τὴν φύσιν· ἀπὸ αὐτὴν διδάσκεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον πῶς νὰ χρησιμοποίῃ τὰς δυνάμεις αὐτῆς. Ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ δὲν ἀπαλλάσσει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν φύσιν, ἀλλὰ ἡ ἀμοιβαία αὐτῶν ἐξάρτησις λαμβάνει διαφορετικὰς σχέσεις.

α. Αἱ ἐπιδράσεις τῆς φύσεως ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων.

1. *Κλίμα.* Μεταξὺ τῶν πρώτων γεωγραφικῶν ὄρων, ὑπὸ τοὺς ὁποίους διεμορφώθη ἡ ἱστορία, ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ ἰδιο- φυΐα ἐνὸς λαοῦ, ἐξέχει τὸ κλίμα. Ἡ ζωὴ *βορειοτάτου λαοῦ* δαπανᾶται μὲ τὸν ἀγῶνα τῆς ὑπάρξεώς του. Τὰ δῶρα τῆς ψυ- χρᾶς φύσεως εἶνε πενιχρά, διὰ τοῦτο τὰ ἔργα τῶν πολιτικῶν λαῶν εἶνε μονομερῆ καὶ ἀπλᾶ. Πνευματικὴ κίνησις καὶ κοινω- νικὸς βίος εἶνε ἀδύνατος. Τοῦναντίον, τὸ θερμὸν καὶ ὑγρὸν κλίμα τῶν τροπικῶν δίδει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὰ ἀναγκαῖα εἰς αὐτὸν ἀγαθὰ χωρὶς κόπον, διὰ τοῦτο δὲν ἀναγκάζει αὐτὸν εἰς ἐπίμονον ἐργασίαν καὶ τὸν ἀφίνει εἰς τὴν χαλάρωσιν, τὴν ὁποίαν καὶ φυ- σικὰ ἀσκεῖ εἰς τὸν ὄργανισμὸν του· ὅθεν οἱ ἰθαγενεῖς τῆς τρο- πικῆς ζώνης ἔχουν τὴν κατωτάτην βαθμίδα τοῦ πολιτισμοῦ. Εὐνοϊκώταται διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρώπου εἶνε αἱ *εὐκρα- τοι ζῶναι*. Αἱ κλιματικαὶ ἐναλλαγαὶ εἰς αὐτὴν καὶ ἡ εἰς ὠρι- σμένας ἐποχὰς τοῦ ἔτους ἀφθονία τῶν προϊόντων παροξύνει τὰς προσπαθείας τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐργασία ἀναπτύσσει τὸν ἄνθρωπον σωματικῶς καὶ ψυχικῶς καὶ ἐπιτρέπει νὰ αὐξάνεται ὁ ἐνταῦθα πληθυσμὸς.

2. *Ζῶα καὶ φυτὰ.* Ἡ ἐπίδρασις τοῦ κλίματος ἐπὶ τῆς ἀνα- πτύξεως τοῦ ἀνθρώπου ἐμφαίνεται καὶ διὰ τῶν φυτῶν καὶ ζῴων.

διότι καὶ αὐτὰ ἐξαρτῶνται κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ τὰς κλιματικὰς συνθήκας. Φυτὰ καὶ ζῶα παρέχουν εἰς τὸν ἄνθρωπον τροφήν. Περιχοαὶ γυμναὶ ἢ πενιχραὶ βλαστήσεως δὲν ἐπιτρέπουν μονίμους ἐγκαταστάσεις, καὶ ὀδηγοῦν τοὺς ἄνθρώπους εἰς τὸν ποιμενικὸν βίον, διὰ τοῦτο δὲ αὐτοὶ τρέφονται ἐκ ζωϊκῶν τροφῶν. Τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα τῆς περιοχῆς, ἐνθα κατοικεῖ ὁ ἄνθρωπος, ὀρίζουν καὶ τὴν ἐκλογὴν τῆς ὕλης, ἐκ τῆς ὁποίας θὰ κατασκευάσῃ τὰ ἐνδύματά του, τὴν κατοικίαν, τὰ οἰκιακὰ σκεύη καὶ τὰ ὄπλα του, ἐπίσης δὲ καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀσχολίας καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος. Ὁ φυτικὸς κόσμος εὐνοεῖ ἢ ἐμποδίζει αὐτὸν εἰς μεταναστεύσεις. Αἱ ἄλμυραὶ στέπαι, αἱ ἔρημοι καὶ τὰ ἀρχέγονα δάση περιορίζουν τὰς μετακινήσεις λαῶν,

3. *Ποιὸν τοῦ ἐδάφους.* Εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου μεγάλην σπουδαιότητα ἔχει τὸ ποιὸν τοῦ ἐδάφους. Εὐφορον ἔδαφος μὲ πλουσίας συγκομιδὰς δύναται νὰ θρέψῃ πολυάριθμον πληθυσμόν. Ὁ πληθυσμὸς αὐξάνει περισσότερον καὶ μὲ τὰ πλούτη τοῦ ὑπεδάφους, ἰδίᾳ τὸν γαιάνθρακα καὶ τὸν σίδηρον, διὰ τῶν ὁποίων ἀναπτύσσεται ἡ βιομηχανία, στοιχεῖον ἀνωτέρου πολιτισμοῦ.

4. *Μορφὴ τοῦ ἐδάφους.* Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἀνθρώπου ἐπηρεάζεται καὶ ἀπὸ τὴν μορφήν τοῦ ἐδάφους πού κατοικεῖ. Τὰ ὄρη δυσκολεύουν τὴν συγκοινωνίαν καὶ δι' αὐτὸ εἰς χώρας ὀριζομένας ἀπὸ ὄρη διεμορφώθησαν ξεχωριστοὶ λαοὶ μὲ διάφορον πολιτισμόν. Ἐπίσης ὄρειναι χῶραι πολλάκις ἐμποδίζουν τὴν κρατικὴν ἐνότητα (ὅπως ἡ χερσόνησος τοῦ Αἴμου). Ὁ χαρακτῆρ, τὸ αἶσθημα καὶ ἡ πνευματικὴ ζωὴ τῶν ὄρεινῶν διαμορφώνεται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς φύσεως. Ἀποκεκλεισμένοι ἀπὸ ἔξωτερικὰς ἐπιρροάς, ἐμμένουν εἰς τὰ πατροπαράδοτα τὰ ὁποῖα ἐκκληρονόμησαν (ὅπως οἱ Μανιαῖται). Ὁ συνεχὴς ἀγὼν κατὰ τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως καθιστᾷ αὐτὸν καρτερικόν, ἀφ' ἑτέρου ὅμως τὸν κατωτέρου πολιτισμοῦ ἄνθρωπον κάμνει τραχὺν καὶ πολλάκις ληστήν. Ἀπειλητικοὶ κίνδυνοι διδάσκουν αὐτὸν σύνεσιν καὶ τὸν ἀναγκάζουν νὰ λαμβάνῃ προφυλακτικὰ μέτρα (οἱ πύργοι τῶν Μανιατῶν). Μὲ τὸ πνεῦμα πού ἔχουν τῆς ἀνεξαρτησίας οἱ ὄρεινοὶ γίνονται καὶ φιλοπόλεμοι.

Ἡ πεδινὴ ἔκτασις εἶνε εὐνοϊκὸς ὄρος διὰ τὴν ἀνάπτυξιν μεγάλου καὶ διαρκοῦς κράτους, τὸ ὁποῖον εἶχε τὴν ἀρχὴν ἀπὸ πολιτικὸν κέντρον (μητρόπολιν). Τοιοῦτον ἀρχικὸν κέντρον εἶνε ἡ λεκάνη τῶν Παρισίων, ἡ τοῦ Λονδίνου, ἡ Μεσοποταμία, τὸ βαθύπεδον τοῦ Χοαγγῶ. Ἐπίσης καὶ ὄροπέδια ὑπῆρξαν τοιαῦτα κέντρα, ὅπως ἡ Καστιλία, ἡ Ἀριανή, τὰ ὄροπέδια τῶν Ἄνδεων. Ἡ τοιαύτη πολιτιστικὴ ἐξάπλωσις ἐγένετο ὑπὸ εὐνοϊκοῦ φυσικοῦ ὄρους. Εἰς τὰς ἀλμυρὰς στέππας καὶ τὰς ἐρήμους, ὅπου ἡ ζωὴ εἶνε πτωχὴ, ἐξακολουθοῦν νὰ ζοῦν οἱ νομάδες ἴδιον καὶ ἐλεύθερον βίον.

5. **Ἡ Θάλασσα.** Ὡσαύτως ἡ θάλασσα ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα εἰς τὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἄλλοτε ἦτο μέγα ἐμπόδιον εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς θαλασσοπλοΐας ἐγένετο μέσον ἐπικοινωνίας τῶν λαῶν. Ἡ ἐκ τῆς θαλάσσης οἰκονομία προσελκύει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰς ἀκτίας, διὰ τοῦτο ἡ μεγαλυτέρα πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ εἶνε εἰς τοὺς ὠκεανούς. Τὸ θαλάσσιον περιβάλλον παρακινεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς ἐπιχειρήσεις, δίδει εἰς αὐτὸν θάρρος καὶ ἀντοχὴν. Συνάμα δ' αὐξάνει τὸν πνευματικὸν αὐτοῦ ὀρίζοντα καθ' ὅσον ἐρχεται εἰς συνάφειαν μετὰ ξένους λαούς. Ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ἰαπωνία ὀφείλουσαν τὴν ἐπέκτασιν καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν εἰς τὸ ὅτι εἶνε κράτη νησιωτικά.

6. **Οἱ ποταμοί.** Ἡ σπουδαιότης τῶν ποταμῶν εἰς τὸν ἄνθρωπον φαίνεται ἀπὸ τὴν θέσιν τῶν οἰκισμῶν αὐτοῦ. Ἡ διὰ τῶν ποταμῶν εὐκολία τῆς συγκοινωνίας, ἡ παρὰ τοῦτον πεδινὴ ἔκτασις καὶ ἡ προσίασις τὴν ὁποίαν δύναται νὰ ἔχη ὁ οἰκισμὸς εἰς νῆσόν του, εἰς καμπὴν του ἢ εἰς ἔλος του, ἀνέκαθεν προσεέλκυνον πληθυσμόν. Διὰ τοῦτο ὁ ποταμὸς ἐχρησίμευσε πρὸς εὐρεΐαν διάδοσιν τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ μῆκος αὐτοῦ. Παραδείγματα τοιούτων οἰκίσεων εἰς ποταμίας νήσους εἶνε οἱ Παρίσιοι, τὸ Λονδίνον καὶ τὸ Βερολίνον, εἰς καμπὰς εἶνε ἡ Βασιλεία, ἡ Ὁρλεάνη καὶ τὸ Καζάν. Ἰδιαιτέρην σπουδαιότητα ἔχουν αἱ θέσεις τῶν ποταμῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀρχίζουσι αἱ θαλάσσιαι συγκοινωνίαι. Εἰς τοιαύτας ἔχουν ἀναπτυχθῆ αἱ ἐμπορικαὶ πόλεις Ἀμβούργον, Βρέμη, Χαβρη, Λονδίνον, Ἀμβέρσα, Ρότερδαμ κλπ.

Εἰς ῥοὰς ἔτι ὑδάτων κατὰ τὰς δάσεις σχηματίζονται οἰκισμοὶ ἐν μέσῳ ξηρῶν περιοχῶν.

β. Αἱ ἐπιδράσεις τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς φύσεως.

Ὁ ἄνθρωπος διαρκῶς προσπαθῶν νὰ ὑποτάξῃ τὴν φύσιν εἰς τρόπον ὥστε νὰ ὑπηρετῇ αὐτόν, κατώρθωσε κατὰ μέγαν βαθμὸν νὰ ὑποβάλῃ τὰς δυνάμεις τῆς εἰς τὰς θελήσεις αὐτοῦ. Οὕτως ἡ ἀρχικὴ μορφή πολλῶν χωρῶν τόσον ἔχει μεταβληθῆ, ὥστε δὲν παραμένει ἄλλο τι εἰς αὐτὰς εἰμὴ μόνον ἡ ἀνάγλυφος ὄψις τοῦ ἐδάφους. Τὰ δάση ὁ ἄνθρωπος ἔχει περιορίσει, ἀγόνους ἐκτάσεις διὰ ἀποχετεύσεως τῶν ὑδάτων ἢ ἀρδεύσεως ἔχει μεταβάλει εἰς παραγωγικὰς χώρας, ποταμοὺς ἔχει διοχετεύσει εἰς ἄλλας τροχιάς, εἰς τὰ παράλια καθώρισεν ἐν πολλοῖς σταθερὰ ὄρια, καὶ ἐμπόδια φυσικὰ εἰς τὴν συγκοινωνίαν ὑπερενίκησε διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως ὁδῶν, γεφυρῶν, σιδηρῶν, διωρύγων. Ἀφ' ἑνὸς διὰ φροντίδος καὶ ἀφ' ἑτέρου δι' ἐξοντώσεως μετέβαλε τὰ ὄρια τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων· τούτων δὲ πάλιν ἄλλα μὲν εἶδη περιώρισε, ἄλλα δὲ ἐβελτίωσε καὶ ἐπολλαπλασίασε. Ὡσαύτως διὰ ἀναδασώσεων καὶ πολιτιστικῶν ἔργων ἐπροφύλαξεν ὠρισμένα μέρη ἀπὸ τὰ βλαβερὰ ἀποτελέσματα τῶν καιρικῶν ἐπιδράσεων. Αἱ ἐπιστημονικαὶ καὶ τεχνικαὶ πρόοδοι τοῦ ἀνθρώπου τὸν κατέστησαν κύριον ἐπὶ ὅλου τοῦ κόσμου, διότι τὰς τοπικὰς ἀποστάσεις μὲ τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας ἔχει συντομεύσει κατὰ πολὺ, μὲ τὴν βοήθειαν δὲ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ τὰ ἔρτσια κύματα συνεννοεῖται αὐτοστιγμῆ μὲ τοὺς ὁμοίους του ὅπουδήποτε τῆς γῆς καὶ ἂν αὐτοὶ εὐρίσκωνται.

ΒΜ
ΕΞΕΣΤΗΝ

II. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

1. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΞΑΡΤΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Θέσις τῶν Κρατῶν. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν κρατῶν ἐξαρτᾶται κατ' ἐξοχὴν ἐκ τοῦ κλίματος. Αἱ πολιτικαὶ περιοχαὶ καὶ ἐν μέρει αἱ τροπικαὶ εἶνε δυσμενεῖς εἰς τοῦτο, ἐνῶ πλῆθος κρατῶν ὑπάρχει εἰς τὴν ὑποτροπικὴν ζώνην καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν Εὐκρατον.

Σπουδαιότητα εἶνε ἡ *θέσις* αὐτῶν παρὰ τὴν θάλασσαν. Νησιωτικὰ κράτη ἔχουν εὐμενεστέρους ὄρους ἢ μεσόγεια. Μεταξὺ τούτων ἴστανται τὰ κράτη, τὰ ὁποῖα ἐν μέρει βρέχονται ὑπὸ θαλάσσης. Παράδειγμα τῶν τριῶν τούτων κατηγοριῶν εἶνε ἡ Ἄγγλια, ἡ Ἑλβετία καὶ ἡ Ἑλλάς· ἡ θέσις αὐτῶν ὡς πρὸς τὴν θάλασσαν δεικνύει τὰ πλεονεκτήματα ἢ μειονεκτήματα τὰ ὁποῖα ἔχουν ἐν πολέμῳ ἢ ἐν εἰρήνῃ ἀπὸ πολιτικῆς, οἰκονομικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἀπόψεως.

Ἡ σταθερότης κράτους τινὸς ἐξαρτᾶται κατὰ πολὺ ἐκ τῆς σχέσεως τὴν ὁποίαν ἔχει πρὸς τὰ γειτονικὰ κράτη. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης τὰ μεγαλύτερα πλεονεκτήματα ἔχουν τὰ νησιωτικὰ κράτη καὶ τὰ περιβαλλόμενα ἀπὸ ἀδιάβατα ὄρια. Κράτη, τὰ ὁποῖα περιβάλλονται ὑπὸ ἰσχυροτέρων κρατῶν δύνανται νὰ εὐρίσκωνται εἰς εὐνοϊκὴν πολιτικὴν κατάστασιν, ἐὰν προστατεύονται ἐκ τῆς φύσεως ἢ ἐκ τῆς ἀντιζηλίας τῶν γειτονικῶν κρατῶν (ὅπως ἡ Ἑλβετία). Ὁμοίως γειτονικὰ κράτη διὰ τὰ κοινὰ συμφέροντά των δύνανται πολιτικῶς νὰ εὐρίσκωνται εἰς φιλικὰς σχέσεις, ὅπως σήμερον ἡ Ἑλλάς μετὰ τὴν Τουρκίαν καὶ μετὰ ἄλλα Βαλκανικὰ κράτη. Ἡ *πολιτικὴ* ἐνὸς κράτους στηρίζεται συνηθέστατα εἰς τὴν γεωγραφικὴν αὐτοῦ θέσιν.

Δύναμις τῶν κρατῶν. Αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μεγέθους, τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς δραστηριότητος τοῦ πληθυσμοῦ των.

Κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τὸν πληθυσμὸν τὰ κράτη διακρίνονται εἰς μικρά, μέτρια καὶ μεγάλα. Μικρὰ λέγονται ὅσα ἔχουν πληθυσμὸν ὀλιγώτερον τῶν 5 ἑκατομ., μέτρια ὅσα ἔχουν 6 ἕως 30 ἑκατ., καὶ μεγάλα ὅσα ἔχουν ἀνω τῶν 30 ἑκατ. Ἡ δύναμις ὁμοῦ ἐνὸς κράτους δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τοῦ μεγέθους ἢ τοῦ πληθυσμοῦ του. Παραδείγματα τούτου εἶνε τὸ Μεξικὸν καὶ ἡ Κίνα. Ἡ δύναμις πολὺ περισσότερον προέρχεται ἀπὸ τὴν δραστηριότητα, τὸν βαθμὸν τῆς μορφώσεως καὶ τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ του. Ὁ βαθμὸς τῆς μορφώσεως τῶν κατοίκων, ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὸν πίνακα 3, ἐξαρτᾶται κατὰ πολὺ ἐκ τοῦ κλίματος. Αἱ μεγάλαι δυνάμεις ῥυθμίζουν τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τοῦ κόσμου. Διὰ νὰ ἔχουν ἀσφάλειαν εἰς τὴν δυνάμιν των κατέχουν αὐταὶ μεγάλα μέρη τῆς γῆς. Σήμερον ὡς κυρίαρχοι τοῦ

κόσμου εἶνε τὸ Βρετανικὸν κράτος (ἡ Ἀγγλία) καὶ αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι. Μετὰ ταῦτα ἀκολουθοῦν εἰς τὴν πολιτικὴν δύναμιν ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰαπωνία.

Ἡ κατάστασις τῶν κρατῶν. Ἡ φυσικὴ κατάστασις. Ἐνιαῖον κράτος καὶ ἐπομένως σταθερὸν εἶνε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἐξ ὁμοιομόρφου φυσικῆς περιοχῆς. Τοῦτο ἰσχύει πρὸ πάντων διὰ τὰ κράτη τῶν πεδινῶν ἐκτάσεων, ὅπως π. χ. ἡ Ῥωσία, τῶν λεκανῶν, ὅπως ἡ Οὐγγαρία, τῶν κοιλάδων, ὅπως ἡ Αἴγυπτος. Ἐκ τοιούτων περιοχῶν συχνὰ συμβαίνει νὰ αὐξηθῇ τὸ κράτος πέραν τῶν φυσικῶν του ὁρίων.

Ἡ ἐθνικὴ κατάστασις. Ἐνιαῖα κράτη ὁμοιογενῆ καλοῦνται ἐθνικὰ κράτη (ὅπως ἡ Ἑλλάς), ἀνομοιογενῆ δὲ καλοῦνται ἐθνικιστικὰ (ὡς ἡ Τσεχοσλοβακία). Τὰ πρῶτα δύνανται νὰ ἀναπτυχθοῦν εἰς μεγάλην δύναμιν, ἐνῶ τὰ δεύτερα, ἐπειδὴ αἱ ἐθνικαὶ μειονότητες ζητοῦν αὐτονομίαν, εὐκόλως διαλύονται, ὅπως συνέβη εἰς τὴν Αὐστροουγγαρίαν. Μόνον ἐκεῖ ὅπου τὸ πολιτικῶς ἐπικρατοῦν ἔθνος κατέχει πολιτισμὸν μεγαλύτερον, τὸ ἐθνικιστικὸν κράτος δύναται νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ μακρὸν χρόνον. Πρὸς τοῦτο πολλάκις εἰς τὰ κράτη ταῦτα γεννᾶται καταδίωξις τῆς γλώσσης καὶ τῶν σχολείων τῶν μειονοτήτων.

Ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις. Κατὰ παρελθούσας ἐποχὰς τὰ κράτη προσεπάθουν νὰ οἰκονομοῦν ὅσον τὸ δυνατὸν τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα ἀπὸ τὴν ἐντολίαν παραγωγὴν. Ταῦτα ἦσαν αὐτάρκη. Σήμερον διακρίνονται ταῦτα εἰς γεωργικὰ καὶ βιομηχανικά, οὐδὲν δὲ κράτος εἶνε ἐντελῶς ἀνεξάρτητον ξένης παραγωγῆς, εἴτε ἀκατεργάστου ὕλης, εἴτε βιομηχανικῆς. Σπουδαῖα κράτη ἀγροτικῶν προϊόντων, τὰ ὁποῖα συνάμα θεωροῦνται ὡς τὰ ἀποφέροντα τὴν ἀκατέργαστον ὕλην εἰς τὸν κόσμον εἶνε ἡ Ἀργεντινὴ, ἡ Αὐστραλία, ἡ Δανία, ὁ Καναδᾶς καὶ ἡ Ῥωσία. Τὰ κράτη ταῦτα δεικνύουν καὶ μεγάλην αὔξησιν πληθυσμοῦ.

Τὰ βιομηχανικά κράτη δὲν δύνανται νὰ διαθρέψουν μεγαλύτερον πληθυσμὸν ἀφ' ὅσον ἔχουν. Εἶνε ἠναγκασμένα νὰ εἰσάγουν μέσα διατροφῆς καὶ νὰ ἐξάγουν προϊόντα βιομηχανικά. Εἶνε συγχρόνως καὶ ἐμπορικὰ κράτη. Ταῦτα εὐρίσκονται εἰς τὴν βόρειον εὐρωπαϊκὴν ζώνην. Ἐν τῇ Εὐρώπῃ δύναται τις νὰ δια-

κρίνη ὅτι πρὸς τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς μέρος ἐπικρατεῖ ἡ ἀγρονομία, πρὸς τὸ δυτικὸν δὲ ἡ βιομηχανία.

Πίναξ 3. Κατάστασις πληθυσμῶν Κρατῶν τινων.

Κράτη	Ἐπαγγέλματα κατὰ ἑκατοστὰ			Ἀριθμ. γεννήσεων ἐπὶ 100 κατ.	Ἀριθμὸς ἀναφαθῆτων
	Γεωργία	Βιομηχανία	Ἐμπόριον		
Ἑλλάς	61	18	7	31	45
Βουλγαρία	83	8	3	—	43
Ρουμανία	80	8	3	—	—
Ἰταλία	56	24	7	29	28
Ἰσπανία	59	20	5	29	43
Βέλγιον	20	51	17	20	8
Γαλλία	38	31	11	19	8
Ἀγγλία	12	45	22	18	5
Ρωσία	58	18	7	43	50
Πορτογαλία	57	21	6	29	65
Ἡν. Πολιτεῖαι	33	31	19	23	11
Σουηδία	31	31	8	18	1
Γερμανία	23	41	17	21	—

II. ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Εἰς τὴν καλουμένην *Γεωπολιτικὴν* γίνεται ἔρευνα κατὰ πόσον ἡ ἐξέλιξις ἑνὸς κράτους ἐξηρητήθη ἢ ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν περιβαλλόντων γεωγραφικῶν ὄρων.

Ὅταν συγκρίνωμεν ἱστορικὸν χάρτην χώρας τινὸς μὲ σύγχρονον γεωγραφικόν, συνάγομεν ὅτι πολλὰ φυσικὰ αἷτια συνετέλεσαν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν κράτους. Οὕτω π.χ. πολλάκις φαίνεται ὅτι πεδιάς ὑπῆρξε τὸ μητρικὸν ἔδαφος κρατικῆς ἀναπτύξεως, ὅπως ἡ λεκάνη τῶν Παρισίων, ἡ τοῦ Λονδίνου, ἡ κοιλάς τοῦ Νείλου, τὸ βαθύπεδον τῆς Μεσοποταμίας, ἡ πεδιάς τοῦ Χοαγχῶ. Ὡσαύτως καὶ ὑψηλὰ ὑπῆρξαν τοιαῦτα ὅπως π.χ. ἡ Καστίλια, ἡ

Ἄριανή καὶ αἱ Ἄνδεις. Πολλάκις τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ κράτους ἔδωσαν οἱ ποταμοὶ (Δούναβις, Ἄγ. Λαυρέντιος, Χοαγκώ, Γάγγης). Κατὰ τὰ νησιωτικὰ κράτη, ὅπως ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ἰαπωνία, ἡ διεύθυνσις τῆς ἀναπτύξεως τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῶν θέσεως. Τὴν διεύθυνσιν δὲ τῆς ἐξαπλώσεως δὲν δεικνύει μόνον ἡ γεωγραφικὴ θέσις, ἀλλὰ καὶ λόγοι οἰκονομικοὶ. Διὰ τοιοῦτους λόγους ἐνοῦνται μικρὰ κράτη οἰκονομικῶς ἂν καὶ ὑπάρχουν μεμαξὺ τούτων φυσικὰ ἐμπόδια. Οὕτω π. χ. εἰς τὴν ἀρχαίαν Γερμανίαν ἐγένετε τελωνειακὴ ἔνωσις τῶν κρατῶν αὐτῆς. Ἄφ' ἑτέρου ὁ ὑπερπληθυσμὸς ἀναγκάζει τὸ κράτος πολλάκις νὰ προβαίῃ εἰς ἀποικιακὰς κτήσεις. Οἰκονομικὸς καὶ πολιτικὸς σκοπὸς ἰσχυροῦ κράτους εἶνε ἡ προσπάθεια πρὸς ἀπόκτησιν περιοχῶν μὲ γαιάνθρακα, μέταλλα καὶ πετρέλαιον. Διὰ τοῦτο βλέπει τις γεωγραφικὸν ἀποσχισμὸν κράτους, τὸ ὁποῖον ὅμως ἔχει ἐνότητα κατὰ τὴν οἰκονομικὴν ἁρμονίαν. Οὕτως εἰς τὴν Ρωσίαν παρουσιάζεται τὸ ἐξῆς : ἡ βόρειος δασώδης χώρα ἔχει ἀνάγκη τοῦ σίτου τῆς Νοτίου, ἡ δ' ἐν τῷ δάσει ἐγκατεστημένη βιομηχανία πωλεῖται εἰς τὴν Νότιον.

Πλὴν τοῦ οἰκονομικοῦ σκοποῦ ὑπάρχουν καὶ πολιτικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ ἰδέαι, αἱ ὁποῖαι εἶνε παράγοντες ἀναγεννήσεως καὶ ἐξαπλώσεως κράτους. Παραδείγματα τούτων εἶνε ἡ ἰδέα τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, ὁ Πανσλαβισμὸς, ὁ Ἰσλαμισμὸς. Τοῦναντίον, ἡ βία καὶ διὰ κατακτήσεων ἴδρυσις μεγάλου κράτους, μὴ στηριζομένη εἰς γεωπολιτικούς λόγους ὑπόκειται εἰς κατάρρευσιν· τοιοῦτον τέλος ἔλαβε τὸ κράτος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τὸ Ρωμαϊκόν, τὸ Τουρκικόν καὶ τὸ τῶν Ἀψβούργων.

Ἄσκ.—1. Ὀνόμασε γεωργικὰ καὶ βιομηχανικὰ κράτη (βλ. πίν. 3).—2. Ὀνόμασε κράτη μεσόγεια, παράλια καὶ νησιωτικὰ, ἰσχυρὰ καὶ ἀσταθῆ.—3. Παρατήρησε τὰς βρεχούσας τὴν Ρωσίαν θαλάσσας καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλας δυσκολίαν τῆς συγκοινωνίας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς βρεχούσας τὴν Γαλλίαν.—4. Ὑπάρχει γεωπολιτικὸς λόγος διὰ τὴν κατακράτησιν τῆς Δωδεκανήσου ὑπὸ τῆς Ἰταλίας;—5. Μέχρι τίνων φυσικῶν ὁρίων ἐν τῇ Ἠπείρῳ καὶ Μακεδονίᾳ ἔπρεπε νὰ ἐπεκταθῇ ἡ Ἑλλάς;—6. Εἰς τί

ἀποβλέπει ἢ γενομένην σήμερον συνεννόησις μεταξύ τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν ;

Πίναξ 4. Ἡ αὔξησις τῶν ἀποικιῶν σπουδαίων κρατῶν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς (κατὰ χιλιάδας τετρ. χιλ.).

Κράτη	1600	1790	1905	1914	1929
Ἰαγγλία	800	5500	28600	34000	40000
Γαλλία	2500	200	7000	10500	12000
Ρωσία	10500	12500	16800	16900	16500
Γερμανία	—	—	2600	2900	—
Βέλγιον	—	—	2400	2400	2400
Ἰταλία	—	—	—	1500	2000
Πορτογαλία	4500	8000	2200	2400	2400
Ὀλλανδία	1100	2200	2000	2030	2030
Ἰσπανία	6000	10000	1000	330	350
Ἡν. Πολιτεῖαι	—	—	—	300	1800

Πίναξ 5. Παραγωγή σιδήρου καὶ γαιάνθρακος εἰς μεγάλα βιομηχανικά κράτη τῷ 1930 κατὰ ἑκατ. τόννων.

Ἀκατέργαστος σίδηρος		Γαιάνθρακες	
Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι	32,3	Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι	482
Γαλλία	10,0	Ἰαγγλία	248
Γερμανία	9,7	Γερμανία	143
Ἰαγγλία	6,3	Γαλλία	54

III. ΤΑ ΙΣΧΥΡΟΤΑΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΓΗΣ

1. ~~ΤΟ~~ ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΟΝ ~~ΚΡΑΤΟΣ~~ **ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ**

Τὸ Βρεττανικὸν κράτος εἶνε ἡ ἰσχυροτάτη δύναμις ἐξ ὅλων ὅσαι ποτὲ ἀνετίθησαν ἐν τῷ κόσμῳ. Ἐκπαιδεύει τὰς ἀποικιαῖν αὐτῆς

κατέχει τὸ ἐν τέταρτον τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς καὶ τῶν ἀνθρώπων. Ἐπεκτείνεται εἰς ὅλας τὰς ἠπείρους καὶ εἰς ὅλας τὰς θαλάσσας, εἰς ὅλα τὰ κλίματα, τὰς φυτικὰς ζώνας καὶ τὰς φυλὰς τῶν ἀνθρώπων. Ἡ μητρόπολις Ἀγγλία κανονίζει σχεδὸν ὅλα τὰ προϊόντα τὰ ὁποῖα παρέχονται εἰς αὐτὴν καὶ οὕτως ἀποκτᾷ ἀπεριόριστον οἰκονομικὴν ἀνεξαρτησίαν. Συνάμα ἡ ἐπέκτασις αὕτη εἶνε καὶ πολιτικὴ, διότι ἡ μικρὰ μητρόπολις εἰς περιπτώσιν κινδύνου εὐκόλως δύναται νὰ προστατεύσῃ τὰ τμήματα αὐτῆς, παρ' ὅλον τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἀπόστασιν αὐτῶν· τοῦτο δεικνύει ἡ ἱστορία ἀπὸ τοῦ 1776 μέχρι σήμερον. Τὸ Βρετανικὸν παγκόσμιον κράτος εἶνε παράδειγμα πῶς τὰ φυσικὰ γεωγραφικὰ δῶρα συνδυαζόμενα μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιδεξιότητος δύνανται νὰ ἀναγάγουν ἕν κράτος εἰς πλήρη ἀνάπτυξιν.

Ἡ Ἀγγλία κατὰ τὸν μεσαῖωνα ἦτο ἀπλῆ *ἀγρονομικὴ* χώρα. Τὸ ἔριον μετεφέρετο ὑπὸ ξένων ἐμπόρων, τῶν Χανσεατῶν, εἰς τὴν ἀντικρυνὴν Φλάνδραν. Ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ νέου κόσμου ἡ Ἀγγλία ἔμεινε ἀμέτοχος κατὰ τὰς κατακτήσεις τὰς ὁποίας ἐπεχείρουν ἄλλα Εὐρωπαϊκὰ κράτη. Μόλις ἀπὸ τοῦ 1600 περίπου ἡ Ἀγγλία ἤρρισε νὰ γίνεταί *ἀποικιακὴ* δύναμις. Μετὰ μεγάλης σχετικῆς ταχύτητος ἐδραΐωσε τὴν παγκόσμιον αὐτῆς ἰσχύν. Ἐπωφελήθη τῶν φυσικῶν αὐτῆς συνθηκῶν, τῆς θέσεως καὶ τοῦ πλούτου τοῦ ἐδάφους. Εὐρίσκετο εἰς τὸ κράσπεδον τῆς Εὐρώπης, εἶχε πολυλιμένους ἀκτὰς, χονοειδεῖς ποταμίας ἐκβολὰς καὶ πλούσιον ἔδαφος. Οἱ εὐφοροὶ σιταγροὶ καὶ οἱ λειμῶνες τοῦ νότου μὲ εἰσαγωγὴν γεωμήλων ἐπήρκουν διὰ πυκνὸν πληθυσμόν. Τὰ προϊόντα ἦσαν ἡ ἀπαρχὴ πρὸς βιομηχανικὴν ἀνάπτυξιν. Κατ' ἀρχὰς ἐχρησιμοποιήθη ὁ ἐγγχώριος ἀκατέργαστος σίδηρος, τὸ ἔριον καὶ τὸ λῖνον· ἔπειτα ὅμως, μὲ τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ ἀτμοπλοίου, μετεφέρετο μεγαλυτέρα ποσότης ἀκατεργάστου ὕλης ἔξωθεν. Οὕτω πρὸ τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως ἄλλων χωρῶν ἡ Ἀγγλία ἐγένετο ἡ ἕδρα τῆς ὑφαντουργίας καὶ μεταλλουργίας. Διὰ τούτων ἡ χώρα ἀπὸ ἀγρονομικῆς ἔγινε *βιομηχανικὴ*. Ἡ ἀγρονομία δὲν ἦτο πλέον ἀρκετὴ διὰ τὴν χώραν καὶ τὰ ἀναγκαῖα μέσα τῆς διατροφῆς μετεφέροντο ἀπὸ τοὺς σιτοβολῶνας καὶ τοὺς λειμῶνας τοῦ Καναδά, τῆς Αὐστραλίας, καὶ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Ἡ τῆσάντη πρὸδος

τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν βιομηχανοποίησιν τῆς οἰκονομίας αὐτῆς καὶ ἡ εὐνοϊκὴ θέσις ἐν τῷ κόσμῳ ἐξησφάλισε τὰ ἀνυπέρβλητα πρωτεῖα αὐτῆς ἐπὶ μακρὸν χρόνον. Σήμερον ἡ Ἀγγλία ἔχασε τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν βιομηχανικὴν παραγωγὴν, κατέλαβον δὲ ταύτην αἱ Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι (βλ. πίν. 5).

Ἡ δύναμις ὅμως τῆς Ἀγγλίας εἶνε ἀσάλευτος. Ἀπὸ τὸν χάριτην μόνον δύναται τις νὰ ἀντιληφθῆ ὅτι ἡ Βρετανικὴ κυριαρχία στηρίζεται πρὸς ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς τῆς μητροπόλεως, πρὸς Δ. εἰς τὸν Καναδᾶν καὶ ΝΑ. εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν.

α) **Ἡ Ἰνδικὴ αὐτοκρατορία.** Αἱ Ἰνδίαι εἶνε τὸ πολυτιμότεον μέλος τῆς Βρετανικῆς κυριαρχίας. Πληθυσμὸς 330 ἑκατομ. ἐνταῦθα διαμένει εἰς τὴν διάθεσιν τῆς βρετανικῆς οἰκονομίας ὡς παραγωγὸς καὶ καταναλωτῆς.

Τὸ ἀξιοθαύμαστον δ' εἶνε, ὅτι οἱ Ἀγγλοὶ μὲ 15 χιλ. ὑπαλλήλων καὶ 60 χιλ. εὐρωπαϊκοῦ στρατοῦ κυριαρχοῦν ἐπὶ ὅλης τῆς χώρας. Τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς διαμελίζεται εἰς ποικιλίαν γλωσσῶν, φυλῶν, κοινωνιῶν καὶ θρησκευιῶν, καὶ ἐπηρεάζεται ἐκ τοῦ χανωτικοῦ τῆς χώρας κλίματος. Ἄν καὶ ὑπὸ τῆς φύσεως αἱ Ἰνδίαι εἶνε πλουσία χώρα, ἐν τούτοις ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς κατὰ τὸ πλεῖστον εἶνε πτωχός. Τὰ ἄλλοτε μεγάλα αὐτῆς δάση ἔχουν περιορισθῆ καὶ ὁ ξηρὸς χαρακτὴρ τῆς χώρας ἔχει ἐπιταθῆ. 160.000 τετρ. χιλ. ἀρδεύονται τεχνητῶς, τῶν ὁποίων τὰ 60.000 εἶνε εἰς τὸν κάτω Ἰνδόν. Ἡ Ἰνδικὴ γιούτα εἶνε πολύτιμος εἰς τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον: ὡσαύτως καὶ ὁ βάμβαξ, τοῦ ὁποίου ὅμως μεγαλύτερα παραγωγὴ γίνεται εἰς τὴν Ἀνατ. Ἀσίαν. Τεράστιον πλῆθος βοῶν (117 ἑκατ.) καὶ βουβάλων ζοῦν εἰς τὰς Ἰνδίας, τὸ ὁποῖον θὰ συνετέλει εἰς ἀξιόλογον βυρσοδεψίαν, ἂν μὴ ἐθεώρουν τούτους οἱ Ἰνδοὶ ὡς ἱερούς. Ἄλλοτε ἤκμαζεν ἐνταῦθα ἡ οἰκιακὴ βιομηχανία, αὕτη ὅμως, διὰ τῆς πληθώρας εἰς τὴν Ἰνδικὴν ἀγορὰν εὐθηνῶν ἀγγλικῶν προϊόντων, κατεπνίγη. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἀνεπτύχθη ἡ **ὕφαντουργία** καὶ ἡ **σιδηρουργία**, τούτων δὲ τὰ προϊόντα συναγωνίζονται σήμερον μετὰ τῶν ἀγγλικῶν. Ὁ συναγωνισμὸς οὗτος ἐνεδυναμώθη ὑπὸ ἐθνικῆς κινήσεως ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γάνδη, καὶ ἡ οἰκιακὴ βιομηχανία ἀνεξυσογονήθη.

Ἡ ἀσφάλεια τοῦ Ἰνδικοῦ κράτους. Αἱ Ἰνδίαί περιβάλλονται ὑπὸ ἰσχυρᾶς προστατευτικῆς ζώνης, ἡ ὁποία συνίσταται ἐξ ἀποικιῶν καὶ ὑπὸ προστατευομένων κατ' ἐντολὴν κρατῶν. Ἡ ζώνη αὕτη κυριαρχεῖ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ καὶ ἀσφαλίζει τὰς εἰς τοῦτον εἰσόδους, τὴν διώρυγα τοῦ Σουέξ καὶ τὸν πορθμὸν τῆς Μαλάκας. Ἰσχυροὶ ἔτι παραστάται εἶνε ἡ Αὐστραλία καὶ ἡ Νότιος Ἀφρική.

1. **Ἡ βόρειος πλευρά.** Πρὸς Β. αἱ Ἰνδίαί προστατεύονται ὑπὸ τῆς φύσεως. Ἐν τούτοις ἡ φυσικὴ αὕτη προστασία ἐνισχύεται καὶ διὰ τῆς ἐπιρροῆς τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ἡ Ἀγγλία ἐπὶ τοῦ Θιβέτ Βορειοδυτικῶς μόνον τὸ Ἰνδικὸν κράτος καθίσταται ἀσθενές, κατὰ τὰ ὄρια τῆς Ἀριανῆς καὶ τοῦ Ἰνδοκούχου ὄρους. Εἰς τὸ ὄρος τοῦτο ἡ Ρωσία καὶ ἡ Ἀγγλία γεινιάζουσι καὶ μεταξὺ τούτων παρεντίθεται τὸ ἀσταθὲς κράτος Ἀφγανιστάν.

2. **Ἡ δυτικὴ πλευρά.** Πρὸς Δ. ἡ Ἀγγλία μέχρι τῆς Αἰγύπτου ἔχει ἐξασφαλισθῆ διὰ κατοχῆς διαφόρων μερῶν τῆς Πρόσθεν Ἀσίας. Ὁ σκοπὸς αὐτῆς εἶνε νὰ κυριαρχῇ ὅλων τῶν συγκοινωνιῶν ἀπὸ Καΐρου μέχρι Καλκούττας. Διὰ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἐκέρδισεν ἐδῶ πολλά. Ἡ Ἀραβία ἀπηλλάγη τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας. Τὴν Μεσοποταμίαν (Ἰράκ), τὴν Ὑπεριορδανίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην ἔλαβεν ὑπὸ ἐντολὴν. Διὰ τούτων ἐπροστάτευσε τὴν διώρυγα τοῦ Σουέξ, τὴν σπουδαιότατην αὐτὴν θέσιν ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἐξησφάλισε θαυμασίως τὴν «ξηρὰν ὁδὸν» διὰ τῆς Πρόσθεν Ἀσίας εἰς τὰς Ἰνδίας. Ἀγγλικὴ ἀεροπορικὴ γραμμὴ ἐνώνει ἤδη τὸ Κάϊρον διὰ Βαγδάτης καὶ Περσίας μὲ τὸ Καρασί.

Ἐξαιρετικῶς ἰσχυρὸν εἶνε τὸ δυτικὸν σκέλος τοῦ περὶ τὸν Ἰνδικὸν Ὠκεανὸν Ἀγγλικοῦ κράτους. Διὰ τῆς ἐντολῆς τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, ἡ ὁποία πρὸ τοῦ πολέμου ἀνῆκεν εἰς τὴν Γερμανίαν, οἱ Ἀγγλοὶ ἐξησφάλισαν τὴν σύνδεσιν τῶν κτήσεων αὐτῶν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ. Ἡ Αἴγυπτος, κατ' ὄνομα μόνον αὐτόνομος, εἶνε σπουδαιότατη οἰκονομικὴ χώρα διὰ τὴν Ἀγγλίαν· ὁ ἄλλοτε σιτοβολῶν τῆς Ρώμης, σήμερον εἶνε χώρα τοῦ βάμβακος, τούτου δὲ ἡ καλλιέργεια ἐγκατεστάθη καὶ εἰς τὸ Σουδάν, διαρκῶς δ' ἐπεκτείνεται διὰ τῆς κατασκευῆς ὑδραυλικῶν ἔργων. Ἐπιβλήθη ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ἤδη τὸν κίνδυνον, ὁ ὁποῖος ἀπειλεῖ τὸ μονοπώλιον τοῦ βιάμβακος τῶν.

3. Ἡ *νοτιοαφρικανικὴ Ἔνωσις* εἶναι ἡ σπουδαιότατη οἰκονομικὴ περιοχὴ τοῦ Βρετανικοῦ κράτους (πίναξ 9). Τὰ πολλὰ αὐτῆς γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα ὑπερβάλλονται ὑπὸ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ χρυσοῦ, τῶν ἀδαμάντων καὶ τῆς πλατίνης. Ἡ Ἑγγλία ὅμως εὕρισκει ἐδῶ δυσκολίας διὰ τὴν ἔλλειψιν ἐμπιστοσύνης μεταξὺ τῶν λευκῶν καὶ τῶν μαύρων. Προσέτι ἡ μεγάλη βιομηχανοποίησις, ἡ ὁποία ἤρχισε καὶ ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ χρόνου τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἐγέννησε τὸν λεγόμενον «μαῦρον κίνδυνον». Οἱ βιομήχανοι Νιγηρῆται μὲ 200.000 Ἰνδοὺς ὑπερέχουν κατὰ πολὺ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Εὐρωπαίων.

4. Ἡ *ἀνατολικὴ πλευρὰ* τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ δὲν ἀπαρτίζεται ὑπὸ συνεχοῦς κτήσεως, ἀλλ' ὑπὸ διακοπτομένης ἀρθρώσεως. Ἡ *Βρετανικὴ Μαλάκκα* ἔχει ἀκμαίαν ἐξαγωγὴν κασιτέρου καὶ μεγάλας φυτείας καουτσούκ. Εἰς τὴν *Βόρνεον* ἢ Ἑγγλία κατέχει πολὺτιμα κοιτάσματα πετρελαίου. Εἰς τὰς ἐκεῖθεν Ἰνδίας καὶ τὰς Ἰνδικὰς νήσους ἐργάζονται πολλοὶ Ἰνδοί, Κινέζοι καὶ Ἰάπωνες ὡς ἐργάται ἢ ἔμποροι, διὰ τοῦτο γεννᾶται ἐπικίνδυνος προστριβὴ μὲ τοὺς λευκοὺς. Ἡ Ἑγγλία κατέχει ἐδῶ τὴν *Σιγκαπούρην* «τὴν κλεῖδα τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας», τὴν ὁποίαν κατέστησε ἰσχυρὰν βάσιν στόλου. Εἶνε προσέτι καὶ προστατευτικὸς σταθμὸς τοῦ ἀγγλικοῦ ἐμπορίου, τὸ ὁποῖον προεκτείνεται ἐπὶ πολὺ πρὸς Α., ἕως εἰς τὸ Χογκόγκ καὶ τὸ Βαϊχάιβάι τῆς Ἀνατ. Ἀσίας.

β) *Αὐστραλία καὶ Νέα Ζηλανδία*. Ἰδιαιτέραν σημασίαν λαμβάνει ἡ Αὐστραλία. Εἶνε ἡ ἀραιότερον κατοικουμένη ἡπειρος, διότι ἐμποδίζεται ἡ εἰς αὐτὴν μετανάστευσις, ἰδίᾳ τῶν μὴ λευκῶν. Εἰς τὸ ἥμισυ τῆς καλλιεργησίμου γῆς καλλιεργεῖται σίτος. Εἰς τὰ μεγάλα λειβάδια βόσκουν 80 ἑκατ. πρόβατα, 13 ἑκατ. βόες καὶ 2,4 ἑκατ. ἵπποι. Διὰ ἐγκαταστάσεων ἀρτεσιανῶν φρεάτων γίνεται προσπάθεια νὰ καταστήσουν τὸ ξηρὸν ἔδαφος καλλιεργήσιμον. Ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ εἶνε μικρά, ἐνῶ ἡ συρροὴ εἰς τὰς ὀλίγας μεγαλοπόλεις εἶνε μεγάλη. Εἰς ταύτας τοῦν 3 ἑκατ., ἢ τὸ τρίτον τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἡπείρου.

Ἡ Νέα Ζηλανδία εἶνε ὁ ἀνατολικώτατος φρουρὸς τοῦ περὶ τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν κράτους. Ὁ πλοῦτος αὐτῆς συνίσταται ἰδίᾳ εἰς τὴν διατροφὴν προβάτων καὶ τὰ ἐκ τούτων προϊόντα, ἐρίου, κρέατος, βουτύρου καὶ τυροῦ.

Πίναξ 6. Ἡ διάσχις τοῦ Ἰνδικοῦ πληθυσμοῦ κατὰ %.

Φυλαί :	Ἰνδοὶ	75	Θρησκείαι :	Ἰνδοῦσται	68
	Βιρμᾶνοι	4		Μωαμεθανοὶ	22
	Δραβίδαι	21		Βουδδισταὶ	4

Πίναξ 7. Ἐκτασις καλλιεργειῶν ἐν ταῖς Ἰνδίαις εἰς χιλιάδας τετρ. χιλιομ.

Ἄρουα.	520	Ζαχαροκάλαμον.	10
Σίτος	125	Γιούτα	10
Βάμβαξ	100	Πᾶσα ἢ καλλιεργουμένη γῆ	
Ἐλαιώδη	70	900 χιλ. τετρ. χιλ.	

Πίναξ 8. Ἡ διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Σουέξ συγκοινωνία (1925).

(εἰς ἑκατ. τόν. μὲ τὴν διεύθυνσιν τῶν πλοίων)

Ἀνατ. Ἀφρική	1,3	Ἀνατ. Ἀσία	5,7
Περσικὸς Κόλπος	3,0	Ὀλλανδ. Ἰνδία	2,8
Ἰνδία	3,6	Αὐστραλία	3,4
Ἰνδοκίνα	0,64		

γ) Αἱ δυτικαὶ ἀποικίαι καὶ νῆσοι τῆς Ἀφρικῆς ἦσαν ἄλλοτε σπουδαῖοι σταθμοὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὰς Ἰνδίας πρὸ τῆς ἀνοίξεως τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Σουέξ. Σήμερον ἔχουν χάσει τὴν πολιτικὴν σημασίαν των. Ἐχουν ὅμως οἰκονομικὴν ἀξίαν διὰ τὸ κακάον καὶ τὸ φοινικέλαιον. Ἐν τῇ Νιγηρίᾳ ὑπάρχει μεγάλη καλλιέργεια φασφάτου καὶ ἀπόστολεως τοῦ Ἐρυθροῦ θάλασσης.

Πίναξ 9. Ὁ πλοῦτος τῆς νοτιοαφρικανικῆς
Ἑνώσεως (1932)

α. Παραγωγή ἀκατεργάστου ὕλης				β. Κτηνοτροφία κατὰ ἑκατ. κεφαλῶν		
Χρυσὸς εἰς τόν.	Ἐριον εἰς τόν.	Ἀδάμαντες εἰς χιλίωγ.	Ἀνθρακίς εἰς χιλ. τόν.	Βόες	Πρόβατα	Αἴγες
360	82	650	12.500	9,7	36	8

δ) Αἱ Βρετανικαὶ ἀποικίαι ἐν Ἀμερικῇ. Ὁ Καναδάς εἶνε τμῆμα τοῦ Βρετανικοῦ κράτους ἔχον μέλλουσαν ἀνάπτυξιν. Ἐκ τῶν 10 ἑκατ. περίπου τετραγ. χιλιομ. 1 ἑκατ. περίπου εἶνε καλλιεργήσιμον ἔδαφος καὶ λειμῶνες, 100 χιλ. δὲ περίπου τετραγ. χιλ. κατέχονται ὑπὸ σιτηρῶν. Τὰ 7 ἑκατ. τετραγ. χιλ. καλύπτονται ὑπὸ δάσους, τοῦ ὁποίου τοῦλάχιστον τὸ ἥμισυ εἶνε ὑπὸ ἐκμετάλλευσιν. Πρὸς τὸν πλοῦτον τοῦτον ὑπάρχουν εἰς μερικὰ μέρη κοιτάσματα ἀνθράκων, προσέτι δὲ εὐγενῆ μέταλλα εἰς τὰ βραχώδη ὄρη καὶ σίδηρος εἰς τὴν Νέαν γῆν. Εἰς τὰς ἀκτὰς ὑπάρχει πλῆθος ἰχθύων. Καὶ ἐν τούτοις τὰς φυσικὰς τούτας οἰκονομικὰς πηγὰς καρποῦνται μόνον περὶ τὰ 9 ἑκατ. κάτ. Ἡ χώρα δεικνύει ταχεῖαν πρόοδον. Ἡ ζωὴ τῶν ἀγρῶν διαρκῶς ἐπεκτείνεται πρὸς Β, διότι διαλέγονται σπόροι ἱκανοὶ νὰ ὀριμάσουν εἰς τὸ βραχὺ καὶ θερμὸν θέρος τῆς χώρας. Ὁσαύτως προοδεύει καὶ ἡ βιομηχανία, ἰδίως ἡ παραγωγή χάρτου.

Τὰ ὄρια τοῦ Καναδά μετὰ τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν εἶνε συμβατικά καὶ ἡ οἰκονομικὴ σχέσις μετὰ τούτων ζωηρά. Πολλοὶ γεωργικοὶ σταθμοὶ μεταφέρονται κατ' ἔτος ἐκ τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν εἰς τὴν ἑξῆς ἀπὸ τοῦ Νοτιοῦτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Δυτικά Ἰνδία καὶ Νότ. Ἀμερική. Ἡ Ἀγγλία κατέχει καὶ σειρὰν κήσεων εἰς τὰς Δυτικὰς Ἰνδίας καὶ τὴν ἀποικίαν Βρετανικὴν Γουαϊάναν. Αὗται ἔχουν οἰκονομικὴν σημασίαν διὰ τὰ τροπικὰ προϊόντα καὶ τὴν ἄσφαλτον.

Ἡ ἀρμονικὴ σύστασις τοῦ Παγκοσμίου Βρετανικοῦ κράτους. Τὸ Βρετανικὸν κράτος ἐπεκτείνεται καθ' ὅλον τὸν κόσμον. Καίτοι εἶνε κατατεμημένον, συνδέεται πανταχόθεν διὰ δικτύου συγκοινωνιῶν, πλήθος δὲ σταθμῶν ἀνθρακείσεως, κελυφίδων, ἀεροδρομιῶν καὶ ἀσφράτου τηλεγράφου ἐξυπηρετοῦν ταύτας· μέγας πολεμικὸς στόλος τὸ προφυλάσσει. Εἶνε οἰκονομικὸς ὄργανισμός, ὅστις καθιστᾷ δυνατὰς πάσας τὰς ἀναγκαίας οἰκονομικὰς ἀνταλλαγὰς. Τὸ παγκόσμιον Βρετανικὸν κράτος ἔχει βεβαίως ποικιλίαν γλωσσῶν. Ἱστορίας καὶ πολιτισμοῦ, στερεῖται δ' ἀκόμη καὶ πλήρους τελωνειακῆς ἐνώσεως. Ἡλωμένον ὅμως καθ' ὅλας τὰς κλιματικὰς ζώνας τῆς γῆς εἶνε οἰκονομικῶς αὐταρκες καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἐνότης αὐτοῦ πλήρης. Ἡ αὐστηρὰ ὅμως πολιτικὴ ἐξάρτησις ἀπὸ τῆς μητροπόλεως τοῦ ἀπεράντου τούτου κράτους δὲν εἶνε δυνατὴ· διάφοροι ἀποστασίαι καὶ προσπάθειαι αὐτοτελείας πολλῶν τμημάτων τοῦ κράτους εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἀναγνωρισθοῦν ταῦτα ὑπὸ τῆς μητροπόλεως ὡς αὐτόνομα, δὲν ἔλαυσαν ὅμως νὰ διευθύνωνται ὑπὸ τῆς ἐπιτηδείας πολιτικῆς τῆς.

Πίναξ 10. Τὰ εἶδη τῶν τμημάτων τοῦ Βρετανικοῦ κράτους (πλὴν τοῦ Ἠνωμένου βασιλείου Ἀγγλίας καὶ Βορ. Ἰρλανδίας).

1. Ἐπικράτειαι	2. Ἀποικία τοῦ στέμματος	3. ὑπὸ Προστασίαν	4. κατ' Ἐντολήν (ἐκ μέρους τῆς ΚΤΕ.)
Ἰρλανδία Νότιος Ἀφρική Καναδάς Αὐστραλία Νέα Ζηλανδία Νέα Γῆ	Γιβραλτάρ Μάλτα Κύπρος Ἰνδία Κεϋλάνη Βρετ. Μαλάκκα Χόγκ-κὸγκ Κενία Δυτ. Ἀφρική Μαυρίτιος Δυτ. Ἰνδία Γουαϊάνα	Βαί-χάϊ βαί Βόρ. Βόρνεος Ῥοδεσία Βετσουαναλάνδη Νυασσαλάνδη Οὐγάνδα Ζαντζίβαρη	Μεσοποταμία Παλαιστίνη Ἰσραήλ Ταγκανίκα Νοτιοδ. Ἀφρική Καμεροῦν Τογὸ Νέα Γουίνεα

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ἰσθ. 1.—Παρατήρησε τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Βρεττ. κράτους κατὰ διαφόρους ἐποχὰς (βλ. πίν. 4).—2. Εἰς σχεδίασμα τοῦ παγκοσμίου Βρεττ. κράτους χρωμάτισε δι' ἰδίου χρώματος τὰς ἐπικρατείας, τὰς ἀποικίας τοῦ στέμματος, τὰς ὑπὸ προστασίαν καὶ κατ' ἐντολήν διὰ σταυροῦ δὲ τοὺς σπουδαίους σταθμούς.—3. Ἀναπόλησε ἐκ τῆς ἱστορίας τὰ περὶ τῶν Ἀγγλικῶν ἀποικιῶν καὶ τὰ πολιτικὰ καὶ οἰκονομικὰ γεγονότα.—4. Ἀνάφερε τὰ κυριώτατα ἀκατέργαστα προϊόντα καθ' ὅλον τὸ Βρεττανικὸν κράτος.

2. Η ΓΑΛΛΙΑ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΑΥΤΗΣ

Γαλλία. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ αὐτὴ χώρα, ἐκ λεκανῶν καὶ λόφων συνισταμένη, βρέχεται ὑπὸ δύο σπουδαίων θαλασσῶν, προστατεύεται δὲ ἀπὸ τῆς Ἰσπανίας καὶ Ἰταλίας εὐκόλως ὑπὸ ὑψηλῶν ὄρεων. Ἡ χώρα εἶνε προικισμένη μὲ ἔφορον ἔδαφος καὶ εὐνοϊκὸν κλίμα. Διαρθροῦται κατὰ τμηματικὰς περιοχάς, αἱ ὁποῖαι συνάπτονται πρὸς ἀλλήλας δι' εὐκόλων ὁδῶν. Αἱ λεκάναι τῶν ποταμῶν συνδέονται καὶ διὰ πλωτῶν ὁδῶν, αἱ ὁποῖαι συνέρχονται εἰς τὸ κέντρον τῆς χώρας (Ile de France)· τοῦτο πάλιν διαχωρίζεται ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Ρήνου διὰ ὄρεινῶν χωρῶν, αἱ ὁποῖαι ὅμως διὰ τῶν καταβυθισμάτων εἶνε εὐκόλως διαβαταί, καὶ διατρέχουν ταύτας διώρυγες. Αἱ περιοχαὶ αὗται ἐνωρὶς εἶχον ἐνωθῆ εἰς ἓν κράτος καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Λουδοβίκου 16ου ἦτο τὸ ἰσχυρότατον καὶ πολυπληθέστατον κράτος τῆς Εὐρώπης. Ἡ πολιτικὴ τῆς Γαλλίας ἦτο ἡ ἐπικρατεστέρα κατὰ τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνα καὶ ἦτο ἡ πρώτη ἀποικιακὴ δύναμις, ἀλλὰ κατόπιν πολέμου κατὰ τῆς Ἀγγλίας παρεχώρησε τὰ πρωτεῖα εἰς ἐκείνην. Ἡττηθεῖσα καὶ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870—71 ὑπὸ τῆς Γερμανίας κατῆλθεν εἰς τὴν τρίτην δύναμιν μέχρις οὗ κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἐξεδικήθη τὴν ἦταν ἐκείνην. Αἱ ἀποικίαὶ ὅμως τῆς Γαλλίας δὲν χρησιμεύουν πρὸς ἔξοδον τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ τῆς χώρας, ὅπως συμβαίνει εἰς ἄλλας χώρας, διότι ὁ ἀριθμὸς τοῦ Γαλλικοῦ πληθυσμοῦ δὲν αὐξάνει. Τοῦναντίον, καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς βιομηχανικὰς ἐργασίας ἔρχονται ξένοι ὅπως ἔργασθοῦν, εἰς δὲ τὸν στρατὸν αὐτῆς εἶνε πολλοὶ μαῦροὶ ἀπὸ τὴν Ἀφρικήν ἢ κίτρινοὶ ἀπὸ τὴν Ἰνδοκίναν. Πολλοὶ ἐργάται

ξένους βλέπει τις εις τὰς βιομηχανικὰς καὶ ἔμπορικὰς πόλεις, ἰδίως εις τὴν Μασσαλίαν (Ἄφρικανούς, Ἰταλοὺς, Ἑλβετούς, Πολωνούς, Ἑλληνας) τοῦτο δὲ δεικνύει κίνδυνον διὰ τὴν γαλλικὴν φυλὴν.

Τὸ γαλλικὸν ἀποικιακὸν κράτος. Αἱ ἐκτάσεις τῶν ἀποικίων διαρθροῦνται εἰς τὰ ἑξῆς τέσσαρα ἀθροίσματα :

1. Ἰνδοκίνα
2. Μαδαγασκάρη καὶ Ἑνωσις.
3. Δυτικὴ Ἄφρική
4. Συρία καὶ Λίβανος.

Πίναξ 11. Αἱ Γαλλικαὶ ἀποικίαι.

Ἀποικία	Ἐπιφ. εἰς χιλιάδ. τετρ. χιλ.	Κάτ. εἰς ἑκατ.	Ἀποικία	Ἐπιφ. εἰς χιλιάδ. τετρ. χιλ.	Κάτ. εἰς ἑκατ.
Ἰνδοκίνα	700	20	Γαλ. ἰσημερινή		
Μαδαγασκάρη	627	3,6	Ἄφρική	2700	5
Δυτικὴ Ἄφρική	3600	14	Συρία καὶ		
Χῶρ. τοῦ Ἄτλ.	1270	12,5	Λίβανος	149	2,4

Εἰς τὴν Ἰνδοκίναν πλὴν τῶν ἰθαγενῶν διαμένουν 600,000 Κινέζοι καὶ 200,000 Εὐρωπαῖοι. Ἐξάγεται μεγάλη ποσότης ὀρυζῆς.

Ἀπὸ τὴν Μαδαγασκάρην (μόνον 18 χιλ. λευκοὶ) ἐξάγονται ὄρυζα καὶ δέρματα, εἰς δὲ τὴν γειτονικὴν Ἑνωσιν (2.400 τετρ. χιλ., 175.000 κ.) εἶναι μεγάλαι φυτεῖαι ζαχαροκαλάμου.

Ἡ Δυτικὴ Ἄφρική ἀποτελεῖται ἐκ τῶν χωρῶν τοῦ Ἀτλαντος, τῆς Δυτικῆς Γαλλικῆς Ἄφρικῆς καὶ τῆς Ἰσημερινῆς. Πρὸς τούτοις ἀπὸ τοῦ 1919 ἐδόθησαν εἰς τὴν Γαλλίαν κατ' ἐντολὴν μέρη τοῦ Καμερουν καὶ τοῦ Τογό. Μεταξὺ τῆς χώρας τοῦ Ἀτλαντος καὶ τῶν λοιπῶν Γαλλικῶν ἀποικίων παρεντίθεται ἡ ἔρημος Σαχάρα, ἡ ὁποία κωλύει τὴν μεταξὺ τούτων συγκοινωνίαν. Σήμερον γίνεται συγκοινωνία καθ' ἑβδομάδα ὑπὸ αὐτοκινήτου ἀπὸ τοῦ Ἀλγερίου μέχρι τοῦ Κοτονὸν τῆς Ἄνω Γουϊνέας κατὰ μεσημβρινὴν γραμμὴν, ἡ ὁποία διαρκεῖ 9 ἡμέρας. Ἡ αὐτοκινητικὴ αὕτη συγκοινωνία ἔφερεν εἰς παρακμὴν τὸν

ἄλλοτε σταθμὸν τῶν караβανίων Τιμποκτοῦ καὶ ἀντ' αὐτῆς ἀνε-
πτύχθη ὁ αὐτοκινητικὸς σταθμὸς Γκάο (ἐπὶ τοῦ Νίγηρος), διότι
τὸ λασπῶδες ἔδω ἔδαφος εἶνε καταλληλότερον διὰ τὰ αὐτο-
κίνητα.

Εἰς τὰς χώρας τοῦ Ἄτλαντος κατοικοῦν ἐκ τῶν λευκῶν
800 χιλ. Γάλλοι, 130 χιλ. Ἴταλοὶ καὶ 150 χιλ. Ἴσπανοί, κύρια
δὲ προϊόντα ἐξάγονται οἶνος, σῖτος, πρῶϊμα ὀπωρικά καὶ μεταλ-
λεύματα σιδήρου. Εἰς τὴν Δυτικὴν καὶ Ἰσημερινὴν Ἀφρικὴν
εἶνε ὀλίγοι Εὐρωπαῖοι (6.500) καὶ κύρια προϊόντα εἶνε τὸ φοι-
νικέλαιον καὶ αἱ ἀραχίδες (ἀράπικα φυσίκια).

Αἱ κατ' ἐντολὴν κτήσεις τῆς **Συρίας** καὶ τοῦ **Διβάνου**
ἔχουν σχέσιν μὲ τὰς πολιτικὰς βλέψεις τῆς Γαλλίας, δηλ. νὰ
εἶνε προστάτρια τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ νὰ ἔχη
βάσιν πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῆς Τουρκίας.

3. Η ΧΩΡΑ ΤΩΝ ΣΟΒΙΕΤ (ΡΩΣΙΑ)

Τὴν ΒΑ. Εὐρώπην καὶ Βόρειον Ἀσίαν κατέχει σήμερον
νέος κόσμος, ἡ Ἐνωσις τῶν Σοσιαλιστικῶν Σοβιετικῶν Δημο-
κρατιῶν. Τὸ ἔδαφος τῆς Ρωσίας καθ' ὅλας τὰς γεωλογικὰς
περιόδους ἔμεινε ἀδιατάρακτον, ἐνῶ ὅλαι αἱ περὶ αὐτὴν χῶραι
μετεβλήθησαν ὑπὸ τεκτονικῶν δυνάμεων. Ἐνεκα τούτου ἡ διά-
πλασις τοῦ Ρωσικοῦ ἔδαφους εἶνε ὁμαλὴ καὶ μονότονος. Δια-
μελίζεται μόνον ἐλαφρῶς ὑπὸ κοιλάδων καὶ ποταμῶν καὶ χαμη-
λῶν ὑψωμάτων. Διαφορὰ μορφῆς παρουσιάζεται ὡς πρὸς τὸ
κλίμα καὶ τὸ ποῖον τοῦ ἔδαφους (σιτέπαι, δάση, τούνδρα).
Πᾶσαι ὅμως αἱ διαφοραὶ αὗται διὰ τῶν θεόντων μεγάλων ποτα-
μῶν λαμβάνουν ἐνότητα καὶ ἡ φυσικὴ αὕτη ἐνότης δεικνύεται
καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. «Ὁ Ρωσικὸς λαὸς ὑπετάγη εἰς τὸ
ὁμοίομορφον καὶ τὸ ἀπέραντον τῆς περιοχῆς πού ζῆ». Τοῦτο
ἰσχύει πρὸ παντὸς διὰ τὴν Μεγάλην Ρωσίαν, τῆς ὁποίας κέν-
τρον εἶνε ἡ Μόσχα. Ὁ λαὸς αὐτῆς χωρίζεται ἀπὸ τῆς θαλάσσης
διὰ ἄλλων φυλῶν. Δὲν ἔχει τὴν τόλμην καὶ τὸ εὐρὸν βλέμμα
τῶν ναυτικῶν λαῶν. Ἡ μόρφωσις τοῦ λαοῦ εἶνε μικρά. Εἰς
τοῦτο συντελεῖ καὶ ὁ μακρὸς χειμὼν, διότι ἐπὶ μῆνας μένει ὁ
Ρῶσος χωρικὸς κλεισμένος εἰς τὸ δοκιμαστικὸν Πολακκὴν με-

Εὐρωπαϊκὴ ἰστορία
Εὐρώπη

μακρυσμένην θέσιν ἐκ τῶν θαλασσῶν ἔφερε τὸ πρῶτον τοὺς Ρώσους εἰς τὴν θάλασσαν ὁ Πέτρος ὁ Μέγας.

Ἡ οικονομικὴ ζωὴ τῆς Ρωσίας εἶνε κατ' ἑξοχὴν ἀγρονομικὴ. Αὕτη προέρχεται ἀπὸ τὰς ἀπεράντους ἐκτάσεις τῶν στεπλῶν, αἱ ὁποῖαι φέρουν τὴν εὐφορον «μαύρην γῆν» εἰς τὴν Κεντρικὴν καὶ Νοτίαν Ρωσίαν. Ὑπολογίζεται ἡ ἑκτασις αὕτη εἰς μὲν τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ρωσίαν 900 χιλ. τετρ. χιλ., εἰς δὲ τὴν Σιβηρίαν ἓν ἑκατομύριον. Εἰς τὴν Σιβηρίαν ὅμως πολλαὶ ἀκόμη ἐκτάσεις μένουσιν ἀκαλλιέργητοι. Πλὴν τῶν ἀφθόνων δημητριακῶν καρπῶν καλλιεργοῦνται καὶ τεύτλα, λῖνον καὶ καπνός. Πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου τὸ ὄωσικόν λῖνον κατελάμβανε τὰ 9)10 τῆς παγκοσμίου καταναλώσεως. Καὶ σήμερον ὁπότε τὸ κράτος διευθύνεται ὑπὸ τῶν Σοβιέτ, κύριον μέλημα τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς εἶνε ἡ γεωργία καὶ ἡ μόρφωσις τῶν χωρικῶν. Ἡ γεωργικὴ παραγωγὴ σὺν τῷ χρόνῳ αὐξάνει, καὶ ἡ ἀμάθεια ἐπὶ πολὺ περιορίσθη. Δευτέρα πηγὴ πλούτου τῆς Ρωσίας εἶνε τὸ δάσος. 1, 7 ἑκατ. τετρ. χιλ. ἔν τῇ Βορ. Ρωσίᾳ καλύπτεται ὑπὸ δασῶν ἐκ βελονοφύλλων, πλατυφύλλων καὶ μικτῶν δένδρων. Ξυλεία ἀξίας ἑκατομμ. λιρῶν εὐκόλως μεταφέρεται διὰ τῶν ποταμῶν. Τρίτη πηγὴ εἶνε ἡ βιομηχανία. Αὕτη στηρίζεται εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν προϊόντων τοῦ ἑδάφους, τοῦ λίνου, τοῦ βάμβακος καὶ τῶν ὀρυκτῶν. Ἡ οἰκιακὴ βιομηχανία ἀπασχολεῖ 8 ἑκατομ. χωρικῶν. Σπουδαῖα γαιανθρακωρυχεῖα ὑπάρχουν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Δὼν, καὶ εἰς τὴν Κεντρικὴν Σιβηρίαν, κοιτάσματα σιδήρου εἰς τὴν νότιον Οὐκρανίαν, μαγγάνιον εἰς τὸν Καύκασον, πετρέλαιον πλησίον τοῦ Βακοῦ καὶ εἰς ἄλλα μέρη. Διάφορα μέταλλα ὑπάρχουν καὶ εἰς τὰ Οὐράλια ὄρη καὶ τὰ Σιβηρικά, καὶ μάλιστα εὐγενῆ. Ἡ Ρωσικὴ βιομηχανία ὅμως δὲν ἔχει φθάσει εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ ἔχουν ἄλλα κράτη. Ὅπως δὲ ἡ γεωργία οὕτω καὶ ἡ βιοτεχνία καὶ ἡ βιομηχανία ἔχουν κρατικοποιηθῆ. Τὸ ἐμπόριον δ' ὑπόκειται ὑπὸ αὐστηρῶν ἐπίσημον ἑλεγχον.

Τὸ πεδινὸν τοῦ ἑδάφους καὶ ἡ πλουσία ποταμῖα ἀνάπτυξις τῶν ποταμῶν εὐκολύνουν τὴν συγκοινωνίαν· τὸ ἡπειρωτικὸν ὅμως κλίμα ἐπιδρα εἰς αὐτὴν δυσμενῶς· τὸν μὲν χειμῶνα ἐπὶ μῆνας διωρηλοποιεῖ, καὶ ἐπὶ τὸν καλοκαίριον ἡ Βόλγας παρὰ τὸ

ἡ ἐπισημοποίησις αὐτῶν ἐπιτελεῖται ἐκ τῆς ἑλληνικῆς Πολιτικῆς

Καζάν ἐπὶ 5 μῆνας), τὸ δὲ θέρος συνεπεία τῆς ξηρασίας ὑπάρχει πολλάκις ἔλλειψις ὕδατος. Ὑπολογίζονται αἱ ποταμίαι ὁδοὶ πλέον τῶν 180.000 χιλίομ., ἐνῶ τὸ μῆκος τῶν σιδηροδρόμων 60.000 χιλιομ. Ἀπέναντι ὅμως τοῦ μεγέθους τοῦ κράτους ἡ συγκοινωνία δὲν εἶναι πυκνή. Ἡ σοβιετικὴ διοίκησις προσπαθεῖ σήμερον νὰ ἀναπτύξῃ τὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας καὶ τὴν συγκοινωνίαν, συνάμα δὲ νὰ μορφώσῃ τὸν Ρωσικὸν λαόν, τοῦ ὁποίου ἡ ἀγραμματοσύνη προήρχετο κυρίως ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν συγκοινωνίας, Πρὸ τῆς Ρωσικῆς ἐπαναστάσεως τὰ 70 ο)ο τῶν κατοίκων ἦσαν ἀναλφάβητοι.

Ἄσκ. 1. Ποῖος ἦτο ὁ σκοπὸς τῆς ἱμπεριαλιστικῆς Ρωσίας καὶ τί γνωρίζομεν σχετικῶς ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας ; 2. Ποῖαι περιοχαὶ τῆς Ρωσίας κατοικοῦνται ἀκόμη ἀρχικῶς ; — 3. Ποίαν σημασίαν ἔχει ὁ σιδηρόδρομος τῆς Μουρμάνσκις ; (Βλ. Γεωγ. Εὐρ. Β' Γυμ., σελ. 179) καὶ ποίαν ὁ ὑπερσιβηρικὸς ; (Βλέπ. Γεωγ. Ἀσίας, Γ' Γυμνασ. σελ. 66).

4. ΚΙΝΑ ΚΑΙ ΙΑΠΩΝΙΑ

Κίνα. Ὅπως ἡ Ρωσία, οὕτω καὶ ἡ Κίνα λόγῳ τῆς μεγάλης ἐκτάσεώς της δὲν ἔχει κατάλληλον κέντρον πρὸς συνοχὴν τοῦ κράτους. Οὕτως ἀλλάσσει καὶ ἡ θέσις τῆς πρωτεύουσῃς (Πεκῖνον Βουχάν, Ναγκιν). Τὸ Κινεζικὸν κράτος περιλαμβάνει 11, 3 ἑκατ, τετρ. χιλ. καὶ ἔχει 440 ἑκατ.κατ. Συνίσταται ἐκ τῆς κυρίως Κίνας, ἡ ὁποία ἔχει 410 ἑκατ. καὶ ἐκ τῶν παρακειμένων χωρῶν.

Ἐὰν φέρωμεν γραμμὴν ἐκ τοῦ Πεκίνου εἰς τὴν Καντῶνα, τὴν ὁποίαν περίπου ἀκολουθεῖ σιδηρόδρομος, καὶ ἑτέραν ἐγκαρσίως ταύτης τὴν ὁποίαν διαγράφει ὁ **Γιαγκτσὲ**, διαιρεῖται ἡ κυρίως Κίνα εἰς τέσσαρας τομεῖς. Ὁ **βορειοανατολικὸς** εἶνε ἡ εὐφορος πεδιάς τοῦ Κινεζικοῦ χοῦς (λές). Ἡ μεγάλη αὐτὴ προσχωσιγενὴς πεδιάς προῆλθε διὰ τοῦ ποταμοῦ **Χοαγγῶ** (Κιτρίνου), ὁ ὁποῖος ἦνωσε μετὰ τῆς ξηρᾶς τὴν ἄλλοτε νῆσον **Σαντούγκ**, πλουσίαν οὕσαν εἰς γαιάνθρακας. Ὁ **βορειοδυτικὸς** τομεὺς ἔχει πλούσια εἰς λιθάνθρακας ὄρη, μεταξὺ τῶν ὁποίων καταβυθίσματα πληροῦνται ὑπὸ χοῦς, σχηματιζομένου ἀπὸ τοὺς χειμερινοὺς μουσσῶνας. Οὗτοι, διαρκοῦντες ἐπὶ ἑβδομάδας, φέρουν κιτρίνην σκόνην ἡ ὁποία ἐπικλύεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὡς πέπλος.

Ὁ νοτιοανατολικὸς τομεὺς εἶνε σχεδὸν ἄδενδρος χώρα διασχιζομένη ὑπὸ ὄρεων, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων παρεμβάλλονται εὐφοροὶ πεδιάδες καλυπτόμεναι ὑπὸ ὄρυζάνων. Κατὰ τὰς κλιμακωτὰς κλιτῦς τῶν ὄρεων γίνεται καλλιέργεια τοῦ τεύτου καὶ εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ Γιαγκτσὲ ἀνθοῦν λευκοὶ βαμβακῶνες. Αἱ κολπώδεις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀκταὶ εὐνοοῦνται ὑπὸ πλούτου ἰχθύων, οἱ ὁποῖοι συντελοῦν εἰς τὴν διατροφήν τοῦ πληθυσμοῦ. Ὁ δὲ νοτιοδυτικὸς τομεὺς συνίσταται ὑπὸ δασωδῶν ὑψιπέδων καὶ ὄρεων, ἐνθα διαμένει ἀκόμη ὑπόλειμμα παλαιοῦ μελαγχροينوῦ πληθυσμοῦ. Ὡς γιγάντιος ὄσις εἶνε ἡ *Ἐρυνθρὰ λεκάνη* «ὁ κῆτος τῆς Κίνας», ἐνθα πυκνότατος Κινεζικὸς πληθυσμὸς, ἐλάχιστα ἐπηρεασθεὶς ὑπὸ τῶν ξένων. Ἡ περιοχὴ αὕτη εὐρισκομένη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ὄρους *Τσιγλίγκ* ἔχει κλίμα ὑποτροπικὸν (θερμὸν), πληθῶς μωρεῶν καὶ μεγάλα κοιτάσματα ἄλατος.

Ἡ καλλιεργουμένη ἐπιφάνεια τῆς Κίνας ὑπολογίζεται εἰς 1 ἑκατομ. τετρ. χιλ. Διὰ τῶν τεχνητῶν ἀρδεύσεων κατὰ μεγάλας ἑκτάσεις καὶ διὰ μεγάλης ἐπιμελείας καὶ κόπου οἱ Κινέζοι ἐκμεταλλεύονται τὸ ἔδαφος τοῦτο δι' ἐντατικῆς καλλιεργείας. Τὸ θερμότερον νότιον τμήμα ἐπιτρέπει περισσοτέρας τῆς μιᾶς συγκομιδᾶς. Ὑπάρχουν θέσεις εἰς τὰς ὁποίας ἡ καλλιεργουμένη χώρα διατρέφει 1000 ἀνθρώπους εἰς ἓν τετραγ. χιλίον. Ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν ἐργατικότητα καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα τῶν Κινέζων καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν ὀλιγάρκειαν αὐτῶν στηρίζεται ὁ λεγόμενος «Κίτρινος κίνδυνος». Ὁ Κινέζος ἐργάτης (κούλι) «ἐργάζεται ὡς ἵπλος καὶ τρέφεται ὡς κύν».

Μὲ τὰς παλαιὰς συνηθείας ποὺ ἔχουν οἱ Κινέζοι, ἡ χώρα τῶν παρουσιάζει «ζῶντα μεσαίωνα». Αἱ πόλεις μὲ τὰ γιγαντιαία τείχη ποὺ περιβάλλονται ὁμοιάζουν πρὸς τετράγωνα στρατόπεδα Ὅπως ἐν τῇ Νοτίῳ Εὐρώπῃ καὶ ἐδῶ ἡ οἰκιακὴ κιομηχανία φαίνεται ἐπὶ τῶν ὁδῶν. Τινὲς ὅμως τῶν πόλεων ἔλαβον ἐσχάτως δι' ἐγκαταστάσεως Εὐρωπαίων ὄψιν Εὐρωπαϊκὴν. Ἡ πλειοσύνη τῶν ἐκβολῶν τοῦ Γιαγκτσὲ *Σαγκάη* μὲ τὰς καπνίζουσας καπνοδόχους τῆς βαμβακουργίας ἔχει τὴν ὄψιν συγχρονισμένης πόλεως. Παρὰ τὸν ποταμὸν κείνται μεγάλα χαλυβουργεῖα, πρὸ πάντων παρὰ τὴν Χαγκάον (Βουχάν). Ὁσαύτως ἔχουν ἐξευρωπαϊσθῆ ἐπιφανῶς οἱ πόλεις *Τσεκτσὲν*, *Τσεκτσίκον*, καὶ *Καντῶν*.

Εἰς ταύτας καὶ εἰς τοὺς ἐξαγωγικοὺς λιμένας κατοικοῦν ἄνω τῶν 300 χιλ. ξένων. Ἐν καὶ ἡ χώρα ἔχει μεγάλας πόλεις, ἐν τούτοις καὶ εἰς ταύτας ἐπικρατεῖ ὁ ἀγροτικὸς χαρακτὴρ τῆς χώρας. Ὁ πλοῦτος τοῦ ὑπεδάφους εὐρίσκεται ἐν μικρᾷ ἐκμεταλλεύσει.

Διὰ τὴν συγκοινωνίαν ἔχουν ἀκόμη σπουδαιότητα οἱ ποταμοί. Ἡ σπουδαιότερα ὑδατίνη ὁδὸς εἶνε ἡ τοῦ Γιαγκτσέ, ὁ ὁποῖος εἶνε πλωτὸς εἰς τὰ μεσόγεια μέχρι τῆς Χαγκάου. Ἡ περιφέρημος «Ἀυτοκρατορικὴ διῶρυξ» ἔχει εἰς πολλὰ μέρη καταστραφῆ. Αἱ κατὰ ξηρὰν ὁδοί, ἐπειδὴ αἱ γαῖαι εἶνε πολύτιμοι, διαμένουν κατὰ τὸ πλεῖστον στεναί. Εἶνε καρρόδρομοι διὰ τῶν ὁμοίων εἰς μὲν τὴν Βορείαν Κίναν ἢ συγκοινωνία ἐγίνετο ἄλλοτε διὰ κάρρων, εἰς δὲ τὴν Νοτίαν δι' ἀχθοφόρων. Ἄλλὰ καὶ αἱ σημεριναὶ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ σχετικῶς εἶνε ὀλίγαι, μὴ ὑπερβαίνουσαι τὰ 12 χιλ. χιλιόμε. Ἡ Κίνα δὲν εἶνε σήμερον ἀποκεκλεισμένη τοῦ λοιποῦ κόσμου. Τὸ περίφημον Κινεζικὸν τεῖχος δὲν ἔχει πλέον σημασίαν τινά. Ἄλλὰ παρ' ὅλην τὴν ζωηρὰν κίνησιν τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου, τὸ ἔξωτερικὸν ἐμπόριον εἶνε ἀκόμη μικρόν. Τὰ κύρια ἐξαγόμενα προϊόντα εἶνε ἀκατέργαστος μέταξ, ὄρυζα, μπιζέλια, κύαμοι, φυτικά ἔλαια, βάμβαξ ζάχαρις, ὄρυκτέλαια, ἄργυρος, σιδηρικὰ καὶ χημικὰ προϊόντα. Τὰ μετὰ τῆς Κίνας συναλλασσόμενα κράτη εἶνε κατὰ σειρὰν ἡ Ἰαπωνία, αἱ Ἡνωμέναι πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, ἡ Μεγ. Βρετανία καὶ ἡ Γερμανία.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὁ Κινεζικὸς λαὸς πρὸ τοῦ Ἰαπωνικοῦ κινδύνου ἀπέκτησεν ἐνότητα· τὰ Ἰαπωνικὰ στρατεύματα ἔχουν προχωρήσει μέχρι τοῦ Σινικοῦ τεύχους. Ἡ Κίνα ἀπέκτησε οἰκονομικὴν αὐτοτέλειαν καὶ μὲ τὴν πρόοδον τοῦ ἐμπορίου θεωρεῖται μετὰ τῆς Ἰαπωνίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν ὡς ἐν τῶν τριῶν κυρίων ἐμπορικῶν κρατῶν τῆς Ἀσίας. Διὰ τὸν πυκνὸν πληθυσμὸν αὐτῆς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποδημούντων Κινέζων εἶνε ηὔξημένος κατὰ πολὺ.

Ἰαπωνία. Ἡ ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν Ἰαπωνικῶν νήσων συνισταμένη αὐτοκρατορία τῆς Ἰαπωνίας ὁμοιάζει κατὰ τὴν θέσιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δυνάμεως αὐτῆς μὲ τὴν Ἀγγλίαν. Ὅπως εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἐνταῦθα τὰ παράλια εἶνε πολυλίμενα καὶ πλήρη ἰχθύων. Ἐπὶ μακρὸν χρόνον οὔσα εἰς τὸν ἄκρον τοῦ κό-

σμου, τὴν Ἄπω Ἀνατολήν, ἐδέχθη τὸν πολιτισμὸν ἐκ τῆς ἀντι-
κρῦ ἠπείρου.

Μογγολικὸς πληθυσμὸς ἐκ ταύτης ἐξώθησε τοὺς παλαιοὺς
κατοίκους τῶν νήσων καὶ ἐπεκράτησε διὰ μεσαιωνικοῦ φρουδα-
λισμοῦ. Ὑπάρχει ὁμως διαφορὰ μετὰ τὴν ταύτην καὶ τῆς Ἀγγλίας
κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ ἐδάφους, τὴν γεωγραφικὴν ἔκτασιν καὶ
τὴν οἰκονομίαν. Εἶνε ὀρεινότερα τῆς Ἀγγλίας, ἐπὶ πλέον δὲ
πάσχει ἐκ χαρακτηριστικῶν σεισμῶν. Μέγα εἶνε τὸ μῆκος τῆς
ἐκτάσεως τῶν νήσων, οὕτως ὥστε τὸ κλίμα ἀπὸ τῆς τροπικῆς
Φορμόζας μέχρι τῆς ὑποπολικῆς Σαχαλίνης παρουσιάζει μεγά-
λας διαφοράς. Ἡ οἰκονομία τῆς χώρας δὲν στηρίζεται εἰς τὸν
πλοῦτον τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ γαιάνθρακος, ὅπως ἐν Ἀγγλίᾳ.
Ὀλίγα σχετικῶς εἶνε τὰ προϊόντα τοῦ σιδήρου, τοῦ πετρελαίου
καὶ τῶν γαιανθράκων, ὁ δὲ χρησιμοποιοῦμενος λευκὸς ἄνθραξ
δὲν δύναται νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν ἀξίαν των. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἡ
Ἰαπωνία ἀπέκρουε τὰς ἐξωτερικὰς ἐμπορικὰς σχέσεις μέχρι τοῦ
1854, ὅποτε τὸ πρῶτον συνῆψεν ἐμπορικὰς συμφωνίας μὲ τὰς
Ἑνωμένας Πολιτείας. Ἐκτοτε ἡ χώρα ἔλαβε πρόοδον νεωτερι-
στικὴν καὶ ὁ πολιτισμὸς αὐτῆς ἐξευρωπαϊσθη.

Πλὴν τῶν τεσσάρων παλαιῶν νήσων, τῆς Χονδῶ, τῆς Ἰεσῶ,
τῆς Κιουσού καὶ τῆς Σικόκου, ἡ Ἰαπωνία ἔχει ὡς νέας κτήσεις
τὴν *Φορμόζαν*, ἡ ὁποία παράγει τέιον καὶ ζαχαροκάλαμον, τὴν
δασώδη καὶ ὄρυζοφόρον χερσόνησον *Κορέαν*, τὴν ἀντικρῦ αὐ-
τῆς χερσόνησον *Διαουτούγκ*, τὴν νότιον *Σαχαλίνην*, ἡ ὁποία
φέρει γαιάνθρακα καὶ πετρέλαιον καὶ ἄλλας. Ὑπὸ ἐντολήν ἔχει
τὴν πρὸς τὴν Αὐστραλίαν Μικρονησίαν. Γενικῶς τὸ Ἰαπωνικὸν
ἔδαφος εἶνε κεκαλυμμένον ὑπὸ δασῶν κατὰ τὰ 45%. Ἡ πολὺ δια-
δεδομένη οἰκιακὴ βιομηχανία προώδευσεν ἐσχάτως πολὺ δι' ἰδρύ-
σεως ἐργοστασίων κατὰ εὐρωπαϊκὸν καὶ ἀμερικανικὸν ὑπόδειγμα.
Τὰ 60% τῆς Ἰαπωνικῆς βιομηχανίας κατέχει ἡ ὑφαντουργία
μετάξης καὶ βάμβακος. Ὁ βάμβαξ εἰσάγεται κυρίως ἐκ τῆς Κίνας.

Τὸ Ἰαπωνικὸν ἐμπόριον ἰδίως μετὰ τῶν ἐντεῦθεν Ἰνδιῶν
καὶ τῆς Αὐστραλίας εἶχε λάβει μεγίστην ἀνάπτυξιν κατὰ τὸν
Παγκόσμιον πόλεμον εἰς βάρος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ. Ἀλλὰ μετὰ
τοῦτον καὶ μετὰ τὸν καταστρεπτικὸν σεισμὸν τοῦ 1923 τὸ Ἰα-
πωνικὸν ἐμπόριον ἔθηκε ἀπὸ τοῦ ἰνδιότητος Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

πάλιν εἰς μικροτέραν μοῖραν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Ἀφ' ἑνὸς ὁ ὑπερπληθυσμὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ φιλοδοξία τῆς νέας ταύτης μεγάλης δυνάμεως ὠθεῖ τὸν λαὸν εἰς νέας ἀποικίας καὶ μεταναστεύσεις. Ἐχει καταλάβει ἀπὸ τοῦ 1931 τὴν Μαντζουρίαν, χωρὶς νὰ εἶνε τοῦτο ἀκόμη ἀνεγνωρισμένον ὑπὸ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἔχει δ' ἀκόμη βλέψεις εἰς τὰς ἐκεῖθεν Ἰνδίας, τὰς Ἰνδικὰς νήσους καὶ ἐν γένει εἰς τὰς πλευρὰς τοῦ Μεγάλου ὠκεανοῦ. Οὕτω γεννῶνται διαφωνίαι καὶ ζητήματα μετὰ τῆς Κίνας, τῆς Ρωσίας, τῆς Αὐστραλίας καὶ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν.

5. Αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς

Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς καλοῦνται αἱ εὐρύχωροι περιοχαὶ τῆς Βορ. Ἀμερικῆς, αἱ ὁποῖαι κατέχουν εὐφορα ἐδάφη, πλούσιον ὑπέδαφος καὶ μεγάλους οἰκισμούς. Ἡ εὐνοϊκὴ ἔτι θέσις αὐτῶν ἐν μέσῳ τῶν δύο μεγάλων ὠκεανῶν τοῦ κόσμου καὶ ἡ παρομοιῶδες προσπάθεια τοῦ πληθυσμοῦ των ἔγινεν ἀφορμὴ τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν εἰς μυθώδη ἀκμὴν. Διὰ τοὺς λόγους τούτους αἱ Ἠνωμ. Πολιτεῖαι ἔχουν λάβει ἐξέχουσαν θέσιν ἐν τῷ κόσμῳ.

Ὁ παγκόσμιος πόλεμος ἐπετάχυνε τὴν οἰκονομικὴν αὐτῶν ἀνάπτυξιν. Πρὸ τοῦ Πολέμου αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι ἦσαν χρεωφειλέται εἰς τὸν λοιπὸν κόσμον, πρὸ πάντων εἰς τὴν Εὐρώπην. Σήμερον αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι κατέχουν τὸ ἥμισυ τοῦ χρυσοῦ τῆς γῆς καὶ ἔχουν δανείσει δισεκατομμύρια δολλαρίων εἰς τὸν λοιπὸν κόσμον. Ἡ ἱστορία δὲν ἀναφέρει ποτὲ τόσην ταχεῖαν ἀπόκτησιν πλούτου λαοῦ τινος.

Παρ' ὅλην ὅμως τὴν καταπληκτικὴν ταύτην ἀνάπτυξιν ὑπάρχει καὶ ἡ ἀντίθετος ἄλοψις. Παρὰ τὸν φυσικὸν πλοῦτον ἔλλείπουν πολλὰ εἶδη τῆς οἰκονομίας καὶ πρὸ πάντων τὰ καθαροῦς τροπικὰ προϊόντα ὁ καφές, τὸ τῆϊον, τὸ κακάον, ἡ ζάχαρις, τὸ καουτσούκ. Ἄλλων ἀγαθῶν, ὡς τοῦ πετρελαίου, ἔγινε τόσον ἔντονος ἐκμετάλλευσις, ὥστε εἰς ἀπώτερον μέλλον ἀπειλεῖται ἐξάντλησις. Μέγιστα ἐκτάσεις δασῶν κατεκόπησαν ἢ κατ' ἔτος καταστρέφονται ὑπὸ πυρκαϊῶν. Σήμερον αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι ἀναγιγνώσκονται καὶ εἰσάγουσι μεγάλα ποσάματα ξυλείας

ἐκ τοῦ Καναδά. Εἰς ταῦτα παρατηροῦμεν ἀκόμη ὅτι αἱ Ἠνω-
 μέναι Πολιτεῖαι διὰ τὰς διαρκῶς ἀξαναομένους ἀπαιτήσεις τῶν
 ἰδίων ἀναγκῶν δὲν δύνανται νὰ διαθέσουν εἰς τὴν παγκόσμιον
 ἀγορὰν τόσα ἀπὸ τὰ προϊόντα των, ὅσα διαθέτουν τὰ παλαιὰ
 βιομηχανικὰ κράτη τῆς Εὐρώπης. Ἐπίσης ἡ αὔξηση τοῦ πλη-
 θυσμοῦ ἀνησυχεῖ τοὺς κρατοῦντας κύκλους. Ἡ μεγάλη συρροὴ
 παντοδαπῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ χωνευτήριον τοῦτο τῆς ἀνθρω-
 πότητος δὲν συγχωνεύεται πλέον εὐκόλως, ὅπως ἄλλοτε, εἰς μίαν
 ἀδιαίρετον ἐθνότητα. Ὅμιλοῦν περὶ «μαύρου» ἢ «κιτρίνου κιν-
 δύνου», μὲ ἰδίους δὲ νόμους μεταναστευτικοῦς προσπαθοῦν νὰ
 ἀντιμετωπίσουν τοιοῦτον κίνδυνον. Ὁ κίνδυνος οὗτος δεικνύεται
 καὶ ἀπὸ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν παιδίων τῶν λευκῶν
 ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἄλλων φυλῶν.

Ἡ ταχεῖα αὔξηση τῶν μεγάλων πόλεων φέρει τὴν ἀνομοιό-
 τητα τῆς διανομῆς τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὴν χώραν.

*Πίναξ 12. Ἡ μετοχὴ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν εἰς τὴν
 παγκόσμιον παραγωγὴν τῶν προϊόντων
 (κατὰ ἑκατοστὰ τῆς ὀλικῆς παραγωγῆς)*

σίτος.	25	καπνὸς	50
δημητριακὰ.	30	ἀλλουμίνιον	52
γαιάνθρακες.	38	χαλκὸς	60
χάλυψ	50	βάμβαξ	60
σίδηρος	50	πετρέλαιον	70
		αὐτοκίνητα.	85

Ἡ οἰκονομία. Ἡ οἰκονομία τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν
 πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἀπετελεῖτο κυρίως ἀπὸ τὴν ἀγρο-
 νομίαν. Ἡ γεωργία κατέλαβε τεραστίας ἐκτάσεις εἰς βλάβην τοῦ
 δάσους. Πλέον τοῦ ἡμίσεος τῆς δασικῆς ἐκτάσεως ἀνατολικῶς
 τοῦ Μισσισιππὴ ἐπιφανείας σχεδὸν 2 ἑκατ. τετραγ. χιλιομ. κα-
 τεκόπη καὶ μετεβλήθη εἰς ἔδαφος καλλιεργήσιμον. Τοιοῦτον πα-
 ράδειγμα μεταβολῆς τόσης ἐκτεταμένης ἐδαφικῆς μορφῆς δὲν
 ἔχομεν εἰς τὸν παλαιὸν κόσμον. Ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης ἀπο-
 σπαραξικῆς ἀποκατασκευῆς τοῦ ἑκτεταμένου ἑδαφικοῦ ἀποθέματος
 ἡ ἀποκατασκευὴ τοῦ ἑδαφικοῦ ἀποθέματος ἐκτεταμένης ἐδαφικῆς μορφῆς
 ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης ἀποσπαραξικῆς ἀποκατασκευῆς τοῦ ἑκτεταμένου
 ἑδαφικοῦ ἀποθέματος ἐκτεταμένης ἐδαφικῆς μορφῆς ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης ἀπο-
 σπαραξικῆς ἀποκατασκευῆς τοῦ ἑκτεταμένου ἑδαφικοῦ ἀποθέματος ἐκτεταμένης ἐδαφικῆς μορφῆς

γυμνώσεως εἶνε αἱ ἐπερχόμεναι μεγάλαι πλημμύραι τῶν ποταμῶν. Ἄλλα δ' ἐδάφη διὰ καλλιέργειαν ἔδωσαν οἱ *λειμῶνες*. Εἰς τούτους, ἔνεκα τῆς γιγαντιαίας ἐκτάσεως τοῦ καλλιεργουμένου ἐδάφους καὶ τῶν μὴ ἐπαρκῶν ἐργατικῶν χειρῶν, ἡ γεωργία ἔχει χαρακτηῖρα *ἐκτατικὸν* καὶ ἡ ἀπόδοσις δὲν εἶνε μεγάλη, ὅπως εἰς τὰς παλαιὰς γεωργικὰς πολιτείας. Συναίμα γίνεται χρῆσις πολλῶν γεωργικῶν μηχανῶν, αἱ ὁποῖαι εὐκολύνουν πᾶσαν ἐργασίαν. Οὕτως ἡ ἐπέκτασις τοῦ καλλιεργησίμου ἐδάφους γίνεται πρὸς Δ. Εἰς τὰς νοτίους πολιτείας, ὅπου εὐρίσκονται αἱ μεγάλαι φυτεῖαι τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ βάμβακος, παλαιαὶ γεωργικαὶ περιοχαὶ ἐγκαταλείπονται. Σήμερον οἱ λιμένες τῆς ἐξαγωγῆς τῶν προϊόντων τούτων δὲν εἶνε εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν, ὡς ἄλλοτε, ἀλλ' εἰς τὴν *Νέαν Ὁρλεάνην* καὶ τὴν *Γκάλβεστον*.

Πίναξ 13. Τὸ ἐμπόριον τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν.

<i>Ἐξαγωγή</i>		<i>Εἰσαγωγή</i>
Βάμβαξ	χαλκὸς	κόμμι
πετρέλαιον	σιτηρὰ	μέταξα
μηχαναὶ	βαμβάκινα προϊόντα	καφῆς
αὐτοκίνητα	ξύλεια	χάρτης καὶ ξυλεία
σίδηρος καὶ χάλυψ	ὀπῶραι	ζάκχαρις
ζωϊκὰ προϊόντα	γαιάνθρακες	

Ὅμοια μετακίνησις πρὸς Δ. παρατηρεῖται εἰς τὴν *βιομηχανίαν*. Τὸ ἀρχαιότερον βιομηχανικὸν κέντρον ἔκειτο πρὸς Α εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Πιττσβούργου. Ἀπὸ τινων ἔτων ἀνεπτύχθη κατὰ τὴν περιφέρειαν τῶν Μεγάλων λιμνῶν δευτέρα βιομηχανικὴ περιοχὴ, ὅπου γίνεται ἐπεξεργασία τῶν γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων, ὡς καὶ τοῦ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους εὐρεθέντος πλούτου τοῦ ὑπεδάφους. Ἡ βιομηχανία αὕτη ἐπιβουθεῖται καὶ ὑπὸ τῆς δυνάμεως τῶν ὑδάτων τοῦ Νιαγάρα. Σήμερον τὸ *Σικάγον* καὶ ἡ *Κλίβελαντ* ὑπερτέρησε τὴν

πόλιν τοῦ χάλυβος Πίττσβουργ. Ὁ πλοῦς εἰς τὰς μεγάλας λίμνας καθιστᾷ εὐκολωτέραν τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν προϊόντων τῆς βιομηχανικῆς ταύτης περιοχῆς ὥσαύτως σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ καὶ πλωταὶ ὁδοὶ συνδέουσιν εὐκόλως τὴν περιοχὴν ταύτην μὲ τὴν περιοχὴν τοῦ Μισσισιπῆ ὡς καὶ μὲ τοὺς λιμένας τοῦ Ἀτλαντικοῦ.

Ἡ αὔξησης αὕτη τῆς βιομηχανίας ἔχει μεταβάλει τὸν οἰκονομικὸν χαρακτῆρα τῆς χώρας. Ἡ ἀγρονομία ἔχασε τὴν ὑπεροχὴν της ἀπέναντι τῆς βιομηχανίας, οὐχ ἦττον ὁ πληθυσμὸς της εἶνε ἀγρονομικὸς τε καὶ βιομηχανικὸς. Πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι ἐξῆγον μεγάλας ποσότητας ζωοτροφικῶν προϊόντων καὶ ἀκατέργαστον ὕλην ὄλων σχεδὸν τῶν βιομηχανικῶν εἰδῶν. Σήμερον αὗται προμηθεύουσιν τὸν κόσμον καὶ μὲ ἔτοιμα βιομηχανικὰ προϊόντα, πρὸ πάντων μὲ αὐτοκίνητα. Ἡ αὐξάνουσα βιομηχανοποίησις εἶχεν ἀποτέλεσμα μεγάλην μετανάστευσιν τῶν Νιγηρῶν ἐκ τῶν νοτίων πολιτειῶν πρὸ τὰς βορείας.

Πίναξ 14. Ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐξαγωγῆς τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν (κατὰ ἑκατοστὰ τῆς ὅλης)

	1875-1879	1910-1914	1915-1920	1924-1925
Ἀκατέργαστος ὕλη	35	33	18	27
Ἡμικατεργασμένη	5	16	15	13
Ζωοτροφικὰ προϊόντα	20	6	10	10
Ζωοτροφικὰ (κατεργ.)	24	14	18	14
Βιομηχανικὰ	16	31	39	36

Διὰ τὴν συγκοινωνίαν χρησιμοποιεῖται τὸ μέγιστον σιδηροδίκτυον τοῦ κόσμου. Μεγίστη ἀκόμη χρῆσις γίνεται τῶν αὐτοκινήτων· αἱ Ἠνωμένοι δὲ Πολιτεῖαι ἔχουν ὁδοὺς ἀσφαλτοστρωμένας ἄνω τῶν 200000 χιλιομ. Εἰς τὰς πόλεις πληθὸς αὐτοκινήτων χρησιμεύουσι δὲ καὶ ἐπιτόμινα αὐτοκίνητα. Ἐκτετατικῆς πόλεως ἡ ἀπογωγ-

νίως διασταυρουμένων ἑδῶν, εἰς τὰς ὁποίας αἱ οἰκογενεακαὶ οἰκίαι ἀπέχουν πολὺ ἀπὸ τοῦς οὐρανοξύστας τοῦ κεντρικοῦ τμήματος τῆς πόλεως.

Πίναξ 15. Ἀριθμὸς ἀτράκτων βάμβακος ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις (1925)

Ἔτος	Νότ. Πολιτεῖαι	Βόρ. Πολιτεῖαι
1880	561	8632
1910	10494	15735
1925	17292	15975

Οἰκονομία καὶ πολιτικὴ. Ἐπειδὴ ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις ὁ πλοῦτος τοῦ ὑπεδάφους ὡς καὶ τὰ διάφορα προϊόντα τῆς ἀγρονομίας καὶ τῆς βιομηχανίας εἶνε ἀρκετά, ἡ αὐτάρκεια ἐνταῦθα ἐμφαίνεται περισσότερο ἀπὸ πᾶν ἄλλο κράτος. Διὰ τοῦτο ἄλλοτε αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι δὲν ἠσθάνοντο τὴν ἀνάγκην ἀποικιῶν διὰ προμήθειαν πρώτης ὕλης. Πρὸς τούτοις ἡ χώρα δὲν ἔχει ὑπερπληθυσμόν, ὥστε νὰ παρακινήθωσιν οἱ κάτοικοι διὰ μετανάστευσιν καὶ ἴδρυσιν ὑπερθαλασσίων ἀποικιῶν. Μόνον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην τῶν τροπικῶν προϊόντων. Ἡ ἔλλειψις τούτων καὶ ἡ ἀυξάνουσα δύναμις παρεκίνησαν τὰς Ἠνωμένας Πολιτεῖας ἀπὸ τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος εἰς τὴν ἴδρυσιν ἀποικιῶν καὶ εἰς τὸν *ἰμπεριαλισμόν*. Διὰ τὴν ἔλλειψιν ἰδίως τοῦ ἐλαστικοῦ κόμμεως, τοῦ τόσον ἀναγκαίου διὰ τὰ αὐτοκίνητα, κατέλαβον τῷ 1898 τὰς Φιλιππῖνας νήσους καὶ ἐγκατέστησαν εἰς αὐτὰς ὡς καὶ εἰς τὴν δημοκρατίαν τῶν Νιγηριῶν Λιβερῖαν φυτείας κομμοιδένδρων, αἱ ὁποῖαι κατέλαβον μεγίστας ἐκτάσεις. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐξησφάλισαν γιγαντιαίας ποσότητας κόμμεως, αἱ ὁποῖαι καλύπτουν πλέον τοῦ ἡμίσεος τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν. Ἐπίσης προβλέπεται καὶ μέλλουσα ἐξάντλησις τοῦ πετρελαίου ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ καὶ διὰ τοῦτο αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι προληπτικῶς ζητοῦν νὰ ἐκμεταλλευθῶσιν τὰ κοιτάσματα τῶν τροπικῶν χωρῶν. Ἐκταῖς τῆς Μέρης καὶ τῆς Μέρης καὶ

Νοτίου Ἀμερικῆς. Ἡ ἐπιζήτησις αὐτῆ τοῦ «κιτρίνου ἄνθρακος» θξύνει τὸν ἀνταγωνισμόν μεταξὺ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν.

Αἱ ἀμερικανικαὶ ἀποικίαι. 1. Ἡ Ἀλάσκα (1.5 ἑκατ. τετρ. χιλ., 60 χιλ. κατ.) ἠγοράσθη ἀπὸ τὴν Ρωσίαν τῷ 1867 ἀντὶ 7,2 ἑκατομ. δολλαρίων. Τὰ χρυσοφόρα αὐτῆς κοιτάσματα ἔχουν σήμερον ἔξαντληθῆ καὶ σημασίαν ἔχει διὰ τὴν παράκιον ἀλιεῖαν καὶ τὸν χαλκόν.

2. Εἰς τὸ *Πορτορικόν* (9000 τετρ. χιλ.) ζοῦν 1600 χιλ. κάτοικοι, τῶν ὁποίων 1 ἑκατ. εἶνε Εὐρωπαῖοι (τὸ πλεῖστον Κρεολοί). Παράγει ζάκχαριν καὶ καπνόν. Ἡ *ζώνη τοῦ Παναμᾶ* «τὸ Σουέξ» τοῦ Νέου Κόσμου, ἔχει στατηγικὴν σημασίαν.

3. Αἱ νῆσοι *Χαβάϊ* ἀριθμοῦν 17000 τετρ. χιλ. καὶ 400 χιλ. κατ. Ἐξ αὐτῶν 21 χιλ. μόνον εἶνε ἰθαγενεῖς, περισσότεροι δ' αὐτῶν εἶνε Ἰάπωνες (τὸ ἡμισυ τοῦ πληθυσμοῦ), Κινέζοι, Φιλιππῖνοι καὶ λευκοί. Αἱ Χαβάϊ ἔχουν σπουδαιότητα διὰ τὴν στάθμευσιν τῶν πλεόντων πλοίων εἰς τὸν Μέγαν ὠκεανόν. Παράγουν ζάκχαριν, βανάνας καὶ ἀνανάς.

4. Αἱ *Φιλιππῖναι νῆσοι* (300 χιλ. τετρ. χιλ., 12 1/2 ἑκατ. κατ.) παράγουν ζάκχαριν, καπνόν, κόμμι καὶ φοινικέλαιον, χρησιμεύουν δὲ καὶ ὡς σταθμὸς τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω πολλὰ κράτη τῆς Μέσης Ἀμερικῆς, ἡ Κούβα, ἡ Αἴτη καὶ ὁ Ἄγ. Δομῖγγος εἶνε ἐξηρητημένα οἰκονομικῶς ἐκ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Διὰ τῶν δολλαρίων ἔχει ὑπὸ οἰκονομικὴν ἐξάρτησιν καὶ μεγάλας ἀκόμη περιοχὰς τῶν λατινικῶν κρατῶν τῆς Ἀμερικῆς. Μεγάλα ἔτι ποσὰ ἔχει δανείσει εἰς ὅλα τὰ κράτη τῆς ἡπείρου.

Ἄσκ. — 1. Διαίρεσε τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας εἰς κλιματικὰς ζώνας. — 2. Σύγκρινε τὰς Καναδαίας λίμνας μὲ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν. — 3. Σχεδίασε τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας μὲ τὰς σπουδαιότητας σιδηροδρομικὰς γραμμάς. — 4. Τί γνωρίζεις περὶ τῶν διαμενόντων ἐδῶ Ἑλλήνων; — 5. Τίνες εἶνε αἱ ἱμπεριαλιστικαὶ βλέψεις τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν;

III. ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΚΑΙ ΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΑΥΤΩΝ ΣΧΕΣΕΙΣ

I. ΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Οί σιτοβολῶνες. Ἐπὶ τῆς γῆς διακρίνονται πέντε εὐρεῖς σιτοβολῶνες: 1) ὁ τῆς *Νοτίου Ρωσίας*, 2) ὁ *Ἀσιατικὸς τῶν μουσσώνων*, 3) ὁ *Αὐστραλιακός*, 4) ὁ *Βορειοαμερικανικὸς* καὶ 5) ὁ *Νοτιοαμερικανικὸς*. Βάσεις αὐτῶν εἶνε τὸ εὐφορον στεππῶδες ἔδαφος, τὸ ὁποῖον τὸ πλεῖστον συνίσταται ἐκ χοῦς (λές). Ἐξ αὐτῶν μόνον εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι κατοικοῦνται ὑπὸ ἀραιοῦ πληθυσμοῦ περισσεύουν οἱ παραγόμενοι δημητριακοὶ καρποὶ διὰ νὰ χορηγήσουν αὐτοὺς καὶ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον. Οὕτω π. χ. εἰς τὴν Κίναν καὶ τὴν Ἰαπωνίαν, ὅπου εἶνε ὑπερπληθυσμός, ἡ παραγομένη ὄρυζα χρησιμοποιεῖται ὀλόκληρος διὰ τὴν ἐντοπίαν χρῆσιν. Οἱ σιτοβολῶνες παρέχουν εἰς τὴν παγκόσμιον ἀγορὰν *σίτον*, *κριθὴν*, *βρίζαν*, *ἀραβόσιτον*, *ὄρυζαν*. Μόνον ἐκ τῆς ὀρύζης ζῆ σχεδὸν τὸ τρίτον τῆς ἀνθρωπότητος. Ὅλα τὰ εἶδη ταῦτα τῶν δημητριακῶν καρπῶν ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ κλίματος καὶ τοῦ ἐδάφους. Ἐν ὅλῳ ὑπολογίζεται ἡ καλλιεργουμένη ἐπιφάνεια μὲ δημητριακοὺς καρποὺς εἰς 4 ἑκατ. τετρ. χιλ. Ἐπειδὴ δ' οἱ σιτοβολῶνες εἶνε διανεμημένοι κατὰ τε τὸ βόρειον καὶ νότιον ἡμισφαίριον, ἡ συγκομιδὴ αὐτῶν γίνεται κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους. Οὕτω γίνεται θερισμὸς καθ' ἕκαστον μῆνα καὶ ἡ παγκόσμιος ἀγορὰ προμηθεύεται πάντοτε σιτηρὰ νοπιά.

Πλὴν τούτων σπουδαία τροφὴ εἶνε καὶ τὰ γεώμηλα. Ἡ ἐγκατάστασις αὐτῶν εἰς τὰ λεπτὰ ἐδάφη τῶν εὐκράτων ζωνῶν διηκόλυνε τὴν διατροφήν ἀνθρώπων περισσοτέρων ἢ ἄλλοτε. Προέρχεται ἐκ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ἀλλὰ τὰ 90 ἑκατοστὰ τῆς φύτεας αὐτῶν εἶνε εἰς τὴν Εὐρώπην, ἰδίως εἰς τὴν Γερμανίαν, τὴν Πολωνίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν. Ἐπιπλέον τοῦτοῦ Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Πίναξ 16. Ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἐδάφους τῶν ἠπειρῶν
(κατὰ ἑκατοστὰ τοῦ ὅλου)

Ἡπειροί	Ἐπιφάνεια κατὰ ἑκατ. τετρ. χιλ.	Ἐπιφάνεια καλλιεργ.	Λειμῶνες καὶ βοσκαί	Δάση	Ἐρημοί καὶ ἔδαφος ἄγονον
Εὐρώπη	10	27	24	28	21
Ἀσία	44	18	45	17	20
Ἀμερική	42	12	40	30	18
Ἀφρική	30	12	35	25	28
Αὐστραλία	9	5	40	30	25
Ἀνταρκτική	14	—	—	—	100

Πίναξ 17. Ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἐδάφους κρατῶν τινῶν
(κατὰ ἑκατοστὰ τοῦ ὅλου)

Κράτη	Ἡ ὅλη ἐπιφ. κατὰ χιλ. τετρ. χιλ.	Ἐπιφάνεια καλλιεργ.	Λειμῶνες καὶ βοσκαί	Δάση	Ἐρημοί καὶ ἔδαφος ἄγονον
Ἑλλάς	130	20	33	18	29
Ἡνωμένα Πολιτεῖαι	7800	19	30	36	15
Σοβιετικαὶ Πολιτεῖαι (Εὐρωπ. Ῥωσία)	4600	30	12	40	18
Γαλλία	550	56	11	19	14
Ἰσπανία	498	38	20	21	21
Γερμανία	472	47	17	27	9
Σουηδία	448	9	4	49	38
Φινλανδία	338	2	6	61	31
Πολωνία	387	32	30	23	15
Νορβηγία	324	1	6	23	70
Μ. Βρετανία καὶ Ἰρλανδία	313	26	52	4	18
Ἰταλία	310	49	27	13	11
Ρουμανία	294	43	15	25	17
Νοτιοσλαβία	249	29	30	30	14

Πίναξ 18. Ἡ παγκόσμιος παραγωγή δημητριακῶν καρπῶν (1932).

Εἶδος δημητρ. καρποῦ	ἑκατομ. τόνν.	Τὸ πλουσιώτερον εἰς τὸ εἶδος κράτος
σίτος	130	Ἑνωμ. Πολιτεῖαι (20 ἑκατ.)
ἀραβόσιτος	113	Ἑνωμ. Πολιτεῖαι (74 ἑκατ.)
βρίζα	25	Γερμανία (8 ἑκατ.)
ὄρυζα	89	Ἰνδία (48 ἑκατ.)
γεώμηλα	202	Ρωσία (47 ἑκ.) Γερμανία (47 ἑκ.)

Πίναξ 19. Ἡ κατὰ ἠπείρους παραγωγή τοῦ σίτου (1932) εἰς ἑκατομμύρια τόννους.

Εὐρώπη	60
Ἀμερική	47
Ἀσία	14
Ἀφρική	4.5
Ὠκεανία	4.5

Ἀσκ.—1. Ὅρισε κατὰ τὸν χάρτην σου τὰ ὅρια τῆς ἐπεκτάσεως εἰδῶν τινῶν τῶν δημητριακῶν καρπῶν ὡς καὶ τοὺς κλιματικούς ὅρους διὰ τὴν εὐδοκίμησιν αὐτῶν.—**2.** Ὀνόμασε κράτη σιτοπαραγωγά.—**3.** Πόθεν λαμβάνει ἡ Ἑλλάς σίτον πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀνεπαρκοῦς παραγωγῆς :

Κτηνοτροφία. Τὰ διάφορα εἶδη τῶν τρεφομένων ζώων στηρίζονται κυρίως εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους. Χλοεροὶ λειμῶνες εἶνε κατάλληλοι διὰ ἵππους, βοῦς καὶ πρόβατα. Χοιροτροφία ἀσχεῖται εἰς περιοχὰς ἀραβοσιτοφόρους ἢ βαλανιδοφόρους ὡς καὶ εἰς περιοχὰς μεγάλης πυκνότητος πληθυσμοῦ, ὅπου γίνονται ἄφθονα ἀπορρίμματα τροφῶν. Τὸ κρέας καὶ ἡ ἐκ τούτου βιομηχανία εἶνε σπουδαία διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ χρῆσιν ὡς τροφῆς. Πρὸς τούτοις ἡ κτηνοτροφία εἶνε ἡ βάσις τῆς παραγωγῆς τοῦ γάλακτος ὡς καὶ τῆς πολυτίμου ὕλης τῶν δερμάτων καὶ τοῦ ἐρίου.

Πίναξ 20. Παραγωγή ξρίου τῶν σπουδαιοτάτων χωρῶν (1931)

Χῶρα	Παραγωγή κατὰ χιλ. τόν.	Χῶρα	Παραγωγή κατὰ χιλ. τόν.
Αὐστραλ. Ἐνωσις	449	Ρωσία	99
Ἡν. Πολιτεία	208	Μεγ. Βρετανία καὶ Ἴρλανδία	50
Ἀργεντινὴ	155	Οὐραγουάη	48
Νοτιοαφ. Ἐνωσις	137	Ἰσπανία	39
Νέα Ζηλανδία	128	Ἑλλάς	6.6
		Ὀλη ἢ γῆ	1664

Ἄλιεϊα. Διακρίνομεν τὴν ἄλιεϊαν εἰς τρεῖς κατηγορίας, 1) τὴν γινομένην εἰς τοὺς ποταμούς, 2) εἰς τὰς λίμνας καὶ κλειστάς θαλάσσας καὶ 3) εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν. Σπουδαιοτάτη εἶνε ἡ τελευταία. Ὅχι μόνον αὕτη εἶνε ἡ πλουσιωτάτη ἀλλὰ καὶ τὰ μεγαλύτερα ἀλιευτικὰ πεδία εὐρίσκονται εἰς τὰς πυκνῶς κατοικημένας περιοχὰς τῆς γῆς. Οἱ σπουδαιοτάτοι τῶν συλλαμβανομένων ἰχθύων εἶνε ἡ ρέγγα καὶ ὁ γάδος. Μόνον εἰς τὸν Βόρ. Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν ἀλιεύονται κατὰ μέσον ὄρον 20 ἑκατ. ρεγγῶν. Ἡ ἐτησίᾳ ἄλιεϊα γενικῶς ἀνέρχεται εἰς 10 ἑκατ. τόννων ἰχθύων.

2. Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΟΥ ΥΠΕΔΑΦΟΥΣ

Ἐνῶ ἡ διανομὴ τῶν μέσων τῆς διατροφῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ κλίματος ὡς καὶ ἐκ τῆς ἐργασίας τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὀρυκτὸς πλοῦτος σχετίζεται μὲ τὰ γεγονότα τῶν παρελθουσῶν περιόδων τῆς γῆς. Οὕτως ἡ διανομὴ αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἐξαρτᾶται ἐκ γεωλογικῶν φαινομένων.

Ὀρυκτοὶ ἄνθρακες. Οὗτοι εἶνε πολυτιμότεροι εἰς τὴν παγκόσμιον οἰκονομίαν καὶ διακρίνονται εἰς **λιθάνθρακας** καὶ **γαιάνθρακας**. Οἱ λιθάνθρακες, ὅπως καὶ τὰ ἀρχέγονα δάση, ἐκτείνονται γενικῶς κατὰ ζώνας περὶ τὴν γῆν καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον περὶ τὴν 40° β. γ. π. Ἡ τοιαύτη θέσις αὐτῶν ἐν τῇ βορείῳ εὐκράτῳ ζώνῃ ἐπὶ τῆς

όποίας στηρίζεται ή οικονομική ύπεροχή τής ζώνης ταύτης. Οί γαιάνθρακες (έν οἷς και ό λιγνίτης) παρήχθησαν κατά την τριτογενή περίοδον. Ούτος έξορύσσεται ιδίως έν τῇ Εὐρώπῃ και δὴ έν Γερμανία (έν Ἑλλάδι ὀλίγος).

Πλὴν τῆς χρήσεως τοῦ ἄνθρακος πρὸς θέρμανσιν και παραγωγήν ἠλεκτρικῆς δυνάμεως, τὸ ὀρυκτὸν τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν βάση τῆς βιομηχανίας. Ἡ χρησιμοποίησις αὕτη φαίνεται πανταχοῦ εἰς τὰ ἀτμόπλοια, εἰς τοὺς σιδηροδρόμους, εἰς τὰ ἐργοστάσια μετὰς ὑψηλὰς καπνοδόχους. Εἰς τὴν μεταλλουργίαν ὁ ἄνθραξ λαμβάνεται ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ «κόκ»: δύο τόννοι ἄνθρακος εἶνε ἀρκετοὶ διὰ νὰ τήξουν τρεῖς τόννους σιδήρου. Χρησιμώτατος προσέτι εἶνε και εἰς τὴν χημικὴν βιομηχανίαν. Ἐσχάτως ἔσχεν ἀνταγωνιστὴν τὸ πετρέλαιον, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζεται ὡς «κίτρινος ἄνθραξ», ὡς και τοὺς καταρράκτας, οἱ ὁποῖοι ἀντικαθιστοῦν τοῦτον ὑπὸ τὸ ὄνομα «λευκὸς ἄνθραξ». Ἡ τελευταία ἐφεύρεσις τῆς ρευστοποιήσεως τοῦ ἄνθρακος ἴδωσεν εἰς τοῦτον νέαν σπουδαιότητα.

Πετρέλαιον. Ἡ διανομὴ αὐτοῦ εἰς τὸ ὑπέδαφος προῆλθεν ἐκ λόγων γεωλογικῶν. Συνήθως εὐρίσκεται εἰς πολὺ μεγάλη βάθη. Ἄλλοτε ἐχρησίμευε τοῦτο μόνον διὰ φωτισμόν, ἀπὸ τοῦ τέλους ὅμως τῆς 19ης ἑκατοντ. ἡ χρῆσις ηὔξησε διὰ τῆς ἐφευρέσεως τῶν πετρελαιομηχανῶν. Διὰ τοῦτο γεννᾶται παγκόσμιος ἔρις διὰ τὴν κατοχὴν τῶν πετρελαιούχων κοιτασμάτων και οὕτω τὸ πετρέλαιον ἔλαβε κοσμοπολιτικὴν σπουδαιότητα. Σήμερον θέατρα τοιούτων ἐρίδων εἶνε τὸ Μεξικόν, ἡ Μεσοποταμία και ἡ Βενεζουέλλα.

Μέταλλα. Ἐπειδὴ τὰ μέταλλα εἰς τὰς πλείστας περιπτώσεις προῆλθον ἀπὸ τὸ μάγμα τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον ἐξεχύθη εἰς τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς, ἡ διανομὴ τῶν μεταλλούχων περιοχῶν ἔχει σχέσιν μετὰ τὴν ἱστορίαν τῆς γῆς. Τὰ μεταλλοῦχα κοιτάσματα δὲν ἔχουν πάντοτε ἀρκετὴν ποσότητα μετάλλου, διὰ τοῦτο ἐκμεταλλεύσιμα εἶνε μόνον τὰ πλούσια κοιτάσματα και ὅσα εἶνε κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους ἢ ὀλίγον ὑπ' αὐτήν. Τοῦτο παρατηρεῖται ἰδίᾳ εἰς τὰ ἀρχαῖα ὀγκώδη ὄρη και τὰ ἐσβεσμένα ἠφαιστεία τῆς Ἀμερικής.

1. *Σίδηρος*. Τὴν μεγαλυτέραν ἐπέκτασιν ἔχουν τὰ μεταλλεύματα σιδήρου. Ὑπολογίζουσιν τὴν παγκόσμιον ἔξαγωγήν εἰς 100 ἑκατ. τόν., τῶν ὁποίων τὰ τρία τέταρτα ἀνήκουν εἰς τὴν Ἀμερικήν. Αὐτὴν ἀκολουθεῖ ἡ Εὐρώπη, ὅπου ἡ Γαλλία κατέχει τὴν δευτέραν θέσιν εἰς τὸν κόσμον (7 ἑκατ. τόν.).

Πίναξ 21.

Ἡ παραγωγή τοῦ ἄνθρακος κατὰ χώρας (1932).

Πίναξ 22.

Ἡ παραγωγή τοῦ πετρελαίου (1932).

<i>Χ ὥ ρ α ι</i>	<i>ἑκατομ. τόν.</i>	<i>Χ ὥ ρ α ι</i>	<i>ἑκατομ. τόν.</i>
Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι	322	Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι	107
Μεγάλη Βρετανία	213	Ῥωσία	21
Γερμανία	152	Βενεζουέλλα	17
Γαλλία	47	Ῥουμανία	7
Πολωνία	29	Περσία	6.5
Βρεττ. Ἰνδία	22	Ὀλλανδικαὶ Ἰνδία	5
Βέλγιον	22	Μεξικὸν	4.9
Τσεχοσλοβακία	20	Κολομβία	2.3
Κίνα	19	Ἀργεντινὴ	1.9
Ἀφρική	11	Περουβία	1.3
Ὠκεανία	10	Βρεττ. Ἰνδία	1.2
Ὅλης τῆς γῆς	1100	Ὅλης τῆς γῆς	180.2

Ὁ σίδηρος μετὰ τοῦ κὼκ ἀποτελοῦν τὴν βᾶσιν τῆς μηχανουργίας. Τὰ βιομηχανικὰ κράτη τῆς Εὐρώπης ἀναγκάζονται νὰ εἰσάγουν μεγάλην ποσότητα σιδήρου, πτωχὰ δὲ κράτη νὰ ἐκμεταλλεύωνται καὶ τὰς παλαιὰς ἐκβολάδας. Ἡ κατεργασία τοῦ σιδήρου εἶνε πολυποίκιλος (χάλυψ) ἢ πρόοδος ταύτης εἰς ἓν κράτος δεικνύει τὴν βιομηχανικὴν θέσιν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ.

2. **Χαλκός.** Τὰ κοιτάσματα αὐτοῦ εἶνε σπανιώτερα τοῦ σιδήρου (περὶ τὸ 1½ ἑκατ. τόν.). Ἡ σημερινὴ ἀνάπτυξις τῆς ἠλεκτροτεχνίας ἔδωκε σπουδαίαν ἀξίαν εἰς τὸ μέταλλον τοῦτο. Τὴν πρώτην θέσιν τῆς ἐξαγωγῆς κατέχουν αἱ Ἑνωμ. Πολιτεῖαι. Μεγάλα κοιτάσματα χαλκοῦ εὐρέθησαν ἐσχάτως ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Ἀφρικῆς.

3. **Κασσίτερος.** Τὰ τρία τέταρτα τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς προέρχονται ἀπὸ τὴν Μαλάκκαν καὶ Ἰνδικὰς τινὰς νήσους, τὸ δ' ὑπόλοιπον ὅλον σχεδὸν ἀπὸ τὴν Βολιβίαν.

4. **Μόλυβδος** καὶ **ψευδάργυρος.** Τὸ ἥμισυ τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς τοῦ μολύβδου ἐξάγεται εἰς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας. Πλούσια κοιτάσματα εἶνε εἰς τὴν Σιλεσίαν, τὰ ὁποῖα μετὰ τὸν πόλεμον ἀπὸ τὴν Γερμανίαν περιῆλθον εἰς τὴν Πολωνίαν. Κοιτάσματα τοιαῦτα ὑπάρχουν καὶ ἐν Ἑλλάδι (Λαύριον, Χαλκιδική, Κυκλάδες).

5. **Ἀλουμίνιον** (ἢ ἀργίλλιον). Εἶνε τὸ συστατικὸν τῆς ἀργιλώδους γῆς καὶ ἀποχωρίζεται δι' ἠλεκτρολύσεως. Διὰ τοῦτο αἱ θέσεις τῆς παραγωγῆς κεῖνται πλησίον τῶν καταρρακτῶν. Αἱ Ἑνωμένα Πολιτεῖαι, πρὸ πάντων εἰς τὸν Νιαγάραν, ἀποφέρουν σχεδὸν τὸ ἥμισυ τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς. Ἀκολουθοῦν ἡ Γαλλία, ἡ Νορβηγία, ἡ Ἑλβετία καὶ ἡ Γερμανία.

6. **Χρυσός.** Ὁ χρυσὸς ἐξάγεται καθαρὸς ἢ ἀκάθαρτος. Τὰ μεγαλύτερα κοιτάσματα εὐρίσκονται εἰς τὴν Νοτίαν Ἀφρικὴν. Ἡ ἐκμετάλλεσις εἰς ἄλλας θέσεις ἔχει ἐλαττωθῆ καὶ μόλις ἐπαρκεῖ σήμερον εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν τραπεζῶν. Χρυσὸς ἐμφανίζεται σχεδὸν μόνον εἰς ἐρήμους. Συχνὰ συμβαίνει νὰ ἐξαντλήται τὸ μέταλλευμα, οἱ δὲ ἐγκατεστημένοι ἐκεῖ ἄνθρωποι νὰ ἐπιδίδονται εἰς τὸν ἀγροτικὸν βίον, μεταβάλλοντες τὸ ἐρημικὸν ἔδαφος διὰ τεχνητῆς ἀρδεύσεως εἰς καλλιεργήσιμον γῆν. Τοῦτο συνέβη εἰς τὴν Καλιφορνίαν, Αὐστραλίαν, κ. ἄ.

7. **Ἀργυρος.** Μέχρι τῶν μέσων τῆς 15ης ἑκατοντ. ἡ παραγωγή τοῦ ἀργύρου ἦτο μεγαλυτέρα τῆς τοῦ χρυσοῦ. Ὅτε ὅμως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς παρελθούσης ἑκατοντ. εὐρέθησαν τὰ μεγάλα κοιτάσματα τοῦ χρυσοῦ, ὁ ἀργυρὸς ἠλαττώθη. Τὰ μεγαλύτερα ἀργυροφυλάκια σήμερον εὐρίσκονται ἐν τῇ Ἀμερικῇ.

8. **Πλάτινα.** Πρὸ τοῦ πολέμου ἐξῆγε τὸ πολύτιμον τοῦτο μέταλλον ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ἡ Ρωσία. Σήμερον πλὴν ταύτης ἐξάγει ἡ Κολομβία, ἡ Νοτία Ἀφρική καὶ ὁ Καναδάς.

Πίναξ 23.

Παραγωγή Χρυσοῦ (1933)		Ἐτησία παραγωγή εἰς παρελθόντας χρόνους	
	Τόν.		Τόν.
Νότ. Ἀφρική	377	1493—1600	7,1
Ρωσία	95		
Καναδάς	84	1601—1700	9,1
Ἕνωμ. Πολιτεῖαι	78	1701—1800	19
Αὐστραλία	22	1800—1850	24
Μεξικὸν	18	1850—1880	187
Ἰαπωνία	13	1900	468,7
Παγκόσμ. παραγωγή	683	1928	610

Ἄλας. Τὸ θαλάσσιον ἄλας εἶνε πανταχοῦ διανεμημένον καὶ ἀνεξάντλητον. Μόνον εἰς τὰς ὑγρὰς τροπικὰς χώρας καὶ δὴ κατὰ τὰ μεσόγεια ἐλλείπει καὶ ἐκεῖ ἐξασκεῖται πολύτιμον τοῦτον ἐμπόριον. Εἰς τὰς ξηρὰς περιοχὰς τοῦνατίον τὸ ἄλας προέρχεται ἀπὸ ἀποξηρανομένης ἄλμυρᾶς λίμνας. Ὅρυκτὰ ἄλατα εἶνε χρήσιμα εἰς τὴν χημείαν καὶ ἐν γένει εἰς τὴν παγκόσμιον οἰκονομίαν.

3. Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ

Τὰ βιομηχανικὰ κέντρα ἀναπτύσσονται παρὰ τὰς πηγὰς τῆς ἀκατεργάστου ὕλης καὶ κατὰ τὰς ὑδραυλικὰς δυνάμεις. Εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν εἶνε ἡ **μεταλλουργία**. Πρὸς ἐπεξεργασίαν τῶν μετάλλων ἰδρύνονται ὑψικάμινοι καὶ πρὸς κατασκευὴν γεωργικῶν ἐργαλείων καθίστανται μηχανουργεῖα διὰ τὰς γεωργικὰς περιοχὰς. Εἰς τὰς αὐτὰς περιοχὰς εὐρίσκονται συνήθως καὶ ἐργοστάσια κόνσερβῶν, ^{ψηφιστικῶν} ^{ἀποστεινωτικῶν} ἀπόστεινωτῶν, ^{ἐπιμαρτυροῦντων} ἐπιμαρτυροῦντων ^{ἐπιμαρτυροῦντων} ἐπιμαρτυροῦντων καὶ ζακ-

χαροποιεία. Βιομηχανία κρέατος κείται πλησίον τῶν κτηνοτροφικῶν περιοχῶν (Σικάγον, Βουένος Ἀύρες). Ὡσαύτως καὶ ἡ καπνοβιομηχανία, ἡ λινουργία, ἡ ταπητουργία, ἡ μεταξουργία, ἡ χαρτοποιία, ἡ ὄρολογιοποιία, ἡ ὄργανοποιία, ἡ ὑαλοουργία ἀναπτύσσονται συνήθως παρὰ τὴν παραγωγὴν τῆς ἀναγκαιούσης πρώτης ὕλης. Ἡ ὑπαρξίς κεραμουργείων καὶ πλινθοποιείων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς πλησίον ὑπάρξεως ἀργιλλώδους γῆς.

Ἄλλαι βιομηχαναὶ ἐγκαθίστανται εἰς τὰ κέντρα τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς συγκοινωνίας. Εἰς τοὺς λιμένας τῶν πόλεων γίνεται ἐπεξεργασία τῶν ἐκ τῶν τροπικῶν χωρῶν μεταφερομένων προϊόντων. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖ τις καὶ διὰ τὰ ἐγγύωρα προϊόντα χώρας τινός. Ἡ βιομηχανία π. χ. καπνοῦ ἐν Ἑλλάδι δὲν γίνεται μόνον παρὰ τὸν τόπον τῆς παραγωγῆς (Καβάλλα), ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ κέντρα τῆς χώρας, ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ. Ὁ Ρῆνος ἐν τῇ Γερμανίᾳ, ὡς ποτάμιος ἀρτηρία, ἐλκύει τὴν βιομηχανίαν ἐκ τῶν πλησιοχώρων ἀνθρακούχων περιοχῶν. Τὰ κέντρα τῶν σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν κατέχουν κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ ἐργοστάσια τῶν ἀτμομηχανῶν καὶ ὀχημάτων. Ναυπηγεῖα δ' ἰδρύνονται εἰς τὰς ἀκτᾶς.

Βιομηχαναὶ ἔτι ἰδρύνονται ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχουν ἐπιδέξιοι ἐργάται ἢ πολλοὶ ἀγορασταί. Τοῦτο παρατηρεῖται συνήθως εἰς τὰς μεγάλας πόλεις. Ἐκεῖ εὐρίσκονται βιομηχαναὶ πολυτελείας, ἐνδυμάτων, τροφίμων καὶ λεπτῶν μηχανημάτων.

Αἱ φυσικαὶ ἀφορμαὶ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν βιομηχανίας εἰς τόπον τινὰ δυνατὸν εἶνε σὺν τῇ παρόδῳ τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς νὰ μεταβληθοῦν. Ἡ βιομηχανία τότε χάνει τὴν κοιτίδα αὐτῆς καὶ μεταφέρεται ἀλλαγῶ ὡς *ξενική*. Ἡ ὑφαντουργία τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἀγγλίας μετεφέρθη ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν προβατοτρόφων λειμώνων εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς ἀκτᾶς, ὅπου ἡ συγκοινωνία εὐνοεῖται. Αἱ μεγαλύτεραι βιομηχανικαὶ πόλεις εὐρίσκονται εἰς τὴν βόρειον εὐκρατον ζώνην.

4. ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΕΜΠΟΡΙΟΝ

Τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον ἰδρύθη ἤδη ἀπὸ τῶν μεγάλων ἀνακαλύψεων ὅλῃ ἔθηκεσαν τοῖς πρώτοις εὐρωπαϊκῶν ἐκπαιδεία τὸ

πρῶτον ἀπὸ τῆς τελειοποιήσεως τῶν κινητηρίων μηχανῶν. Τὰ ἀναπτυχθέντα συγκοινωνιακὰ μέσα, ἰδίως τὸ ἀτμόπλοιον καὶ ὁ σιδηρόδρομος, μεταφέρουν ταχέως μέγα ποσὸν ἐμπορευμάτων. Γενικῶς τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον ἔχει τὸν σκοπὸν νὰ μεταφέρῃ τὰς πρώτας ἀκατεργάστους ὕλας εἰς τὰς βιομηχανικὰς χώρας καὶ ἐκείθεν τὰ ἐξ αὐτῶν προερχόμενα προϊόντα νὰ διαδίδῃ εἰς τὸν κόσμον. Τῷ 1750 ἡ ἀξία τῶν μεταφερομένων ποσοτήτων ἐν τῷ παγκοσμίῳ ἐμπορίῳ ἀνήρχετο εἰς 18 δισεκατομ. δραχ. χρυσῶν, ἐνῶ τῷ 1913 εἶχεν ἀνέλθει εἰς 3¹/₂ τρισεκ. Μετὰ τὸν πόλεμον ὁ ἀριθμὸς οὗτος εἶχε κατέλθει πολὺ, ὁ δὲ σημερινός, ἠϋξημένος μόνον λόγῳ τῆς διαφορᾶς τῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος, δὲν δεικνύει ὅτι ἐφθασεν εἰς τὴν προπολεμικὴν ἀξίαν.

Πρὸ τοῦ πολέμου ἡ Ἀγγλία, ἡ Γερμανία, ἡ Ὁλλανδία καὶ τὸ Βέλγιον κατεῖχον ὁμοῦ τὸ ἥμισυ τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου, ἐνῶ αἱ Ἡνωμ. Πολιτεῖαι τὸ 1/10. Σήμερον ἡ Εὐρώπη ἔχει χάσει πολλὰ κέντρα καταναλώσεως εἰς ὄφελος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ τῆς Ἰαπωνίας. Ὡσαύτως ἡ Νότιος Ἀμερική, αἱ Ἰνδίαί, ἡ Αὐστραλία καὶ ἡ Νότιος Ἀφρική κατὰ τὸ διάστημα τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἠϋξήσαν τὴν βιομηχανίαν των ἐπεξεργάζουσαι τὰς ἐγγωρίους ἀκατεργάστους ὕλας ἐν τῇ ἰδίᾳ των χώρᾳ. Προσέει μετεβλήθη τὸ ἐμπόριον μετὰ τὸν πόλεμον καὶ μεταξὺ τῶν βιομηχανικῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης. Ἡ Ρωσία εἶχεν ἀποχωρισθῆ προσωρινῶς τελείως σχεδὸν τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου. Ἀλλὰ κράτη ἐπεβάρουν τὸ ἀνταλλακτικὸν ἐμπόριον διὰ μεγάλων δασμῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀσθενεστέρα ἀγοραστικὴ δύναμις κρατῶν τινῶν ἐπέφερεν οὐσιωδῶς τὴν ἐλάττωσιν τῶν μεταφορῶν.

5. Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ

Γεωγραφικοὶ ὄροι διὰ τὴν συγκοινωνίαν. Ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν ὁδῶν καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων ἐπιζητεῖ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἐξάρτησιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ κλίματος. Μόνον τὰ ἀρχέγονα δάση, αἱ ἔρημοι, οἱ πενητῶνες αἱ ἀνθυγιειναὶ περιοχαί, οἱ ἐκτε-

ταμένοι ὄρεινοι ὄγκοι εἶνε ἀκόμη ἀκατάβλητοι ἐχθροὶ διὰ τὴν συγκοινωνίαν· ἀλλὰ καὶ τὰ ἐμπόδια ταῦτα δὲν θὰ ἦσαν διὰ τὸν ἄνθρωπον ἀνυπέρβλητα, διαμένουν δὲ ὡς τοιαῦτα λόγῳ τῶν ἀπαιτουμένων μεγάλων δαπανῶν, μὴ ἀντιστοιχοῦσιν πρὸς τὴν ἐκ τῆς τοιαύτης συγκοινωνίας ὠφέλειαν. Διὰ τοῦτο, ὅπου δυσμενεῖς συνθῆκαι χωρίζουν σπουδαίας θέσεις τοῦ ἐμπορίου ἀπ' ἀλλήλων καὶ δεικνύεται ἐπιτακτικὴ μεταξὺ τούτων σύνδεσις, ἡ συγκοινωνία ζητεῖ νὰ ὑπερνικήσῃ πᾶν ἐμπόδιον. Παράδειγμα τούτου παρέχει τὸ σχέδιον τοῦ σιδηροδρόμου τῆς Σαχάρας μετὸν ὁποῖον ἡ Γαλλία θὰ συνδέσῃ τὰς μεσογειακὰς αὐτῆς κτήσεις μετὰ τὰς τοῦ Σουδάν· ἡ Ἰδρῦσις αὐτοῦ ἔχει σκοποὺς κυρίως στρατιωτικούς. Ἄλλο παράδειγμα εἶνε ἡ συμπύκνωσις τῶν συγκοινωνιῶν ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ ὠκεανῷ· τὸ πυκνὸν ἐνταῦθα δίκτυον εἶνε ἀποτέλεσμα τῶν ἐκατέρωθεν τοῦ ὠκεανοῦ ἀπαιτήσεων, ἀφ' ἑνὸς τῶν ζητούμενων ἀκατέργαστον ὕλην καὶ ἀφ' ἑτέρου τῶν πλουσίων εἰς τοιαύτην παραγωγὴν. Ἡ ἐν τῷ ὠκεανῷ τούτῳ κινήσις κατέχει τὰ 77 ἑκατοστὰ ὅλου τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου. Ἄλλαι θέσεις τὰς ὁποίας ἀκολουθοῦν αἱ συγκοινωνίαι εἶνε ἀποτέλεσμα ἰδίων γεωγραφικῶν ὄρων. Αἱ γραμμαὶ τῶν συγκοινωνιῶν διέρχονται μακρὰς κοιλάδας ἢ παρυφὰς ὄρεων, τὰ δὲ κέντρα αὐτῶν συμπίπτουν εἰς διάβασιν ποταμοῦ, εἰς τὸ μέσον λεκανοπεδίου ἢ εἰς πορθμόν.

Τὰ διάφορα μέσα συγκοινωνίας ἐξαρτῶνται ἐκ γεωγραφικῶν ὄρων. Εἰς τὰς χλοερὰς στέππας καὶ τὰ δάση τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς συνήθης εἶνε ἡ συγκοινωνία δι' ἀχθοφόρων, ἐπειδὴ ἡ μυῖγα Τσέτσε εἶνε ἐπικίνδυνος διὰ τὰ φορητὰ ζῶα. Εἰς τὰ δύσβατα ὄρεινὰ μέρη καὶ εἰς τὰς ἐρήμους χρησιμοποιοῦνται ζῶα τὰ ὁποῖα διαφέρουν ἀνὰ τὰς ἐκασταχοῦ χώρας. Εἰς τὰς πολικὰς χώρας καὶ τὰς ὑποπολικὰς εἶνε συνήθη τὰ παγοπέδιλα (ski) ὡς μέσον συγκοινωνίας. Διάφορα δ' εἶνε τὰ δίτροχα καὶ τὰ ἀμάξια ἀνὰ τὰ διάφορα μέρη ἀναλόγως τοῦ πολιτισμοῦ τῶν κατοίκων καὶ τῶν φυσικῶν ὄρων. Σήμερον ἔτι τὸ αὐτοκίνητον ἔχει εἰσαχθῆ πανταχοῦ. Ἐπὶ τῶν ὑδατίνων ὁδῶν ἡ συγκοινωνία τελεῖται διὰ λέμβων καὶ πλοίων. Ἡ δὲ χρῆσις τῶν ἀεροπλάνων καὶ ἀεροπλοίων εἶνε μὲν ἀνεξάρτητος τῆς μορφῆς τῆς γῆνης ἐπιφανείας, ἐξαρτᾶται ὁμῶς ἐκ τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ κλίματος. Διὰ

τὰ ἔμπορεύματα ἢ ἀεροπλοία εἶνε περιορισμένη, ὑπηρετεῖ ὅμως πολὺ τὸ ταχυδρομεῖον.

Πίναξ 24. Οἱ σιδηρόδρομοι τῆς γῆς
(εἰς μῆκη χιλιάδων χιλιομ.)

Ἔτος	Εὐρώπη	Ἀμερική	Ἀσία	Ἀφρική	Αὐστραλ.	Γῆ
1850	23	15	—	—	—	38
1870	105	94	8	1,8	1,6	210
1890	224	330	33	10	19	616
1913	346	570	108	44	35	1103
1926	385	600	138	61	49	1233

Πίναξ 25. Οἱ μέγιστοι ἔμπορικοὶ στόλοι
(κατὰ ἑκατοστὰ τοῦ παγκοσμίου)

	Χῶρα	1913	1934
1	Βρετανικὸν κράτος	20,4	32,4
2	Ἡνωμένα Πολιτεῖαι	5,4	20,2
3	Ἰαπωνία	1,5	5,9
4	Νορβηγία	2,5	5,7
5	Γερμανία	5,1	5,2
6	Γαλλία	2,2	4,5
7	Ἰταλία	1,5	4,7
8	Ὀλλανδία	0,6	4,1
9	Σουηδία		2,2
10	Ἑλλὰς (ἀναλόγως τῆς ἐκ- Ψηφιστικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς		2

Συγκοινωνία ΤΤΤ. Μέσον διὰ τῆς αὐτῆς συγκοινωνίαν εἶνε τὰ τηλεγραφικὰ σύρματα καὶ τὰ καλώδια. Διὰ τούτων οἱ ἄνθρωποι συνδέονται πρὸς ἀλλήλους παντοχοῦ καὶ ταχύτατα. Ὑπάρχουν πρὸς τοῦτο ταχυδρομικοί, τηλεγραφικοὶ καὶ τηλεφωνικοὶ σταθμοί. Νέον εἶδος ἀποστολῆς τηλεγραφημάτων εἶνε ἡ **ῥαδιοτηλεγραφία**, ἡ ὁποία ἔχει ἰδίᾳ παρακίτους σταθμοὺς διὰ τὰ ταξιδεύοντα πλοῖα.

Αἱ μεγάλαι συγκοινωνιακαὶ ὁδοί. Οἱ μεγάλοι ἄξονες τῶν συγκοινωνιῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν προέρχονται ἐκ τοῦ διαγράμματος τῶν ἡπείρων ὡς καὶ ἐκ τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων.

Πίναξ τῶν κατὰ ξηρὰν κυρίων συγκοινωνιῶν (σιδ/μικῶν).

1. Ἐν τῇ Εὐρώπῃ :

- α. Ἡ βόρειος-νότιος ταχεῖα ἐκ τῆς Σκανδιναβίας εἰς Ἴταλίαν.
- β. Ἡ ἀνατολικὴ ταχεῖα ἐκ τοῦ Λονδίνου—Παρισίων πρὸς τὴν Κων/πολιν καὶ τὴν Θεσσαλονίκην—Πειραιᾶ.
- γ. Ἡ γραμμὴ Παρισίων—Βερολίνου—Βαρσοβίας.
- δ. Ἡ γραμμὴ Λένινγραδ—Βερολίνου—Λισσαβῶνος.
- ε. Ἡ γραμμὴ Λονδίνου—Βερολίνου—Μόσχας.
- στ. Ἡ γραμμὴ Λονδίνου—Βρισησίου.

2. Ἐν τῇ Ἀσίᾳ :

- α. Ὁ ἀνατολικὸς σιδηρόδρομος μετὰ τῆς γραμμῆς τοῦ Χεδζάζ.
- β. Ὁ σιβηρικὸς σιδηρόδρομος.
- γ. Ὁ ὑπερκάσπιος.
- δ. Ὁ σιδ. Καρασί—Καλκούτα.

3. Ἐν τῇ Ἀφρικῇ :

Ὁ τοῦ Ἀκρωτηρίου—Καίρου (ἡμιτελής).

4. Ἐν τῇ Αὐστραλίᾳ :

Ὁ κατὰ μῆκος τῆς ἡπείρου ἐκ τῆς ἀνατ. ἀκτῆς εἰς τὴν Πέρθην.

5. Ἐν τῇ βορείῳ Ἀμερικῇ :

α. Πολλὰ ἐγκάρσια γραμμὰ ἐκ τοῦ Ἀτλαντικοῦ εἰς τὸν

β. Αἱ κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ Μισσισιπῆ.

6. ἐν τῇ νοτίῳ Ἀμερικῇ :

Ἐπεράνδιοι γραμμαῖ.

Αἱ θαλάσσιαι ὁδοὶ

1. Ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ ὠκεανῷ.

α. Ἡ βορεία Ἀτλαντικὴ ὁδὸς

β. Ἡ Μέση Ἀτλαντικὴ

γ. Ἡ νοτία Ἀτλαντικὴ

δ. Ἡ Μεσογειακὴ (βορείως τῆς Ἀφρικῆς)

ε. Ἡ ἀνατολικῶς τῆς Ἀμερικῆς.

2. Ἐν τῷ Εἰρηρικῷ ὠκεανῷ.

α. Ἡ βορεία Εἰρηρικὴ ὁδὸς

β. Ἡ μέση Εἰρηρικὴ

γ. Ἡ ἀνατολικῶς τῆς Ἀσίας.

Μεταξὺ τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τοῦ Εἰρηρικοῦ ὠκεανοῦ κεῖται ὡς σύνδεσμος αὐτῶν ἡ διώρυξ τοῦ Παναμᾶ. Διὰ ταύτης γίνεται συνέχεια τῶν ὁδῶν διὰ τῶν ὠκεανῶν τούτων, τῆς Μεσογείου θαλάσσης, τῆς διώρυγος τοῦ Σουέξ καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α'. Ἡ γεωγραφικὴ κατανομὴ τῶν θρησκευμάτων.

1. Δύναται τις νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς παγκόσμιον θρησκείαν τὸν Χριστιανισμόν. Εἶνε ἡ μοναδικὴ θρησκεία, ἡ ὁποία ἔχει ὁπαδοὺς εἰς ὅλας τὰς ἡπείρους καὶ τὰς χώρας καὶ εἰς ὅλας τὰς φυλάς καὶ τὰ ἔθνη. Ἐκ τῆς Παλαιστίνης διὰ τῶν ἀποστόλων ὁ Χριστιανισμὸς ἐξηπλώθη εἰς μεγάλα τμήματα τῆς Μεσογειακῆς περιοχῆς καὶ τῆς Εὐρώπης. Ἐξαιρετικῶς ἠδραιώθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ εἰς τὰ Λατινικὰ κράτη. Ἐκ τῆς Ἰσπανίας μετεφέρθη εἰς τὴν Μέσην καὶ νότιον Ἀμερικὴν. Εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικὴν καὶ τὴν Πρόσθεν Ἀσίαν ὁ Ἰσλαμισμὸς ἐπάλαψε μὲ τὸν Χριστιανισμόν καὶ ὑπεχώρησεν οὗτος ἀπέναντι τῶν νικηφόρων ὄπλων ἐκείνου. Μόνον ἐν Αἰγύπτῳ, Ἀβησσυνίᾳ καὶ Συρίᾳ οἱ Χριστιανοὶ ἀνέστησαν εἰς τὴν πίεσιν τῶν ἰσλαμικῶν δυνάμεων.

Ὁ Χριστιανισμὸς (770 ἑκατ.) διακρίνεται εἰς τρεῖς κλάδους ἢ ἐκκλησίας. Ἡ Ρωμαϊκὴ ἢ Παπικὴ ἐκκλησία (400 ἑκατ.) ἐπικρατεῖ εἰς τὰς λατινικὰς χώρας καὶ ἐν μέρει εἰς μεγάλα τμήματα τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης. Ἡ Εὐαγγελικὴ ἐκκλησία ἢ τῶν Διαμαρτυρομένων (215 ἑκατ.) εἶνε διαδεδομένη ἰδίᾳ εἰς τὰς γερμανικὰς χώρας τῆς Βορείου, Κεντρικῆς καὶ Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ εἰς τὰς βρετανικὰς ἀποικίας τοῦ Καναδά, τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς καὶ τῆς Αὐστραλίας. Ἡ Ἑλληνικὴ ἢ Ὁρθόδοξος ἐκκλησία (152 ἑκατ.) κατέχει τὴν Νοτιοανατολικὴν καὶ Ἀνατολικὴν Εὐρώπην καὶ ἔχει ὑπὸ τῶν Ρώσων μεταφερθῆ καὶ εἰς τὴν Βόρειον Ἀσίαν,

Χριστιανικαὶ ἀποστολαὶ ἐργάζονται πρὸς διάδοσιν τῆς πίστεως εἰς ὅλας τὰς ἡπείρους, συγχρόνως δὲ διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν λαῶν, τὰ ἦθη καὶ τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν. Αἱ χριστιανικαὶ ἔτι ἀποστολαὶ συντελοῦν πολὺ διὰ τὴν ἐξερεύνησιν ξένων χωρῶν.

2. Μετὰ τὸν χριστιανισμὸν μεγάλην διάδοσιν ἔχει ὁ Ἰσλαμισμὸς (δηλ. ἀφοσίωσις) ἢ *Μωαμεθανισμός*, ἰδρυθεὶς τὴν 7ην ἑκατοντ. ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ. Ἔχει μέγαν ἀριθμὸν πιστῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ, ἐν τῇ Περσίᾳ καὶ Ἀσίᾳ, ἐν ταῖς Ἰνδίασι, ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀσίᾳ, τῇ Κίνᾳ καὶ ταῖς Ἰνδικαῖς νήσοις. Ὁ Ἰσλαμισμὸς ἰδίᾳ εἶνε θρησκεία τῶν θερμῶν χωρῶν, τῶν στεππῶν καὶ τῶν ἐρήμων (290 ἑκατ.).

3. Ἰδίαν ομάδα ἀποτελοῦν αἱ θρησκείαι τῆς *νοτίου* καὶ *ἀνατολικῆς Ἀσίας*. Εἶνε ἀρχαιότεραι τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ Ἰσλαμισμοῦ καὶ δὲν ἔχουν τὴν μεγάλην διάδοσιν ἐκείνων. Ἐν τούτοις εἶνε θρησκείαι χωρῶν πυκνῶς κατοικημένων καὶ τὸ ἄθροισμα τῶν πιστῶν τούτων ὑπερβαίνει τὸν ἀριθμὸν τῶν Χριστιανῶν (850 ἑκατ.). Διακρίνονται εἰς τὸν Ἰνδοϊσμόν, τὸν Βουδδισμὸν καὶ τὸν Κομφουκισμὸν.

α. Ὁ Ἰνδοϊσμός (280 ἑκατ.) περιορίζεται εἰς τὰς Ἰνδίας, ὅπου ἴσταται ἀντίπαλος ὁ Ἰσλαμισμὸς. Διὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἐννοηθῆ ἑνιαία πολιτικὴ μεταξὺ τῶν Ἰνδῶν, διαιρουμένων οὕτω κατὰ τὸ θρήσκευμα. Ὁ Ἰνδοϊσμός ἀντιπροσωπεύει μίγμα παλαιᾶς Ἰνδικῆς φυσιολατρείας καὶ βραχμανικῆς διδασκαλίας. Οἱ Βραχμᾶνες εἶνε οἱ ἰσχυροὶ καὶ αὐτεξούσιοι ἱερεῖς τῶν Ἰνδῶν, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν ἰδίαν ἀνωτέραν τάξιν καὶ τηροῦν τοὺς θρησκευτικὰς ἀποστολὰς. Μεγάλος πῦρ ἐκ ἀθεοτικῆς ἠθικῆς ἀπλᾶ ἱερά,

τὰ ὅποια εἰς ὅλας τὰς Ἰνδίας εἶνε διαδεδομένα, εἶνε αἱ θέσεις τῆς λατρείας.

β. **Βουδδισμὸς** (240 ἑκατ.). Ἰδρυτὴς του εἶνε ὁ Ἰνδὸς ἡγεμὼν Γκαουτάμα, ὁ ὅποιος ἐπωνομάσθη Βούδδας, δηλ. ὁ διαφωτιστής. Ἐξῆσε τὸν 16ον αἰῶνα π. Χ., ἀλλ' ἡ διδασκαλία του ὑπερίσχυσε τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ ἐν τῇ ἐντεῦθεν Ἰνδικῇ τὸν 9ον αἰῶνα. Σήμερον εἰς τὴν πρώτην κοιτίδα αὐτοῦ εἶνε ἄνευ σημασίας· τοῦναντίον, πέραν τῶν φυσικῶν ὁρίων τῶν Ἰνδιῶν ἔχει καταλάβει μέγα τμῆμα τῆς Ἀσίας. Ἐνωρὶς ἡ διδασκαλία τοῦ Βούδδα διεδόθη εἰς τὰς ἐκεῖθεν Ἰνδίας καὶ τὴν Κίναν, διὰ δὲ τῆς συγκοινωνιακῆς ὁδοῦ μετὰ τοῦ Τουρκεστάν, (κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ τὴν ὁποίαν ἠκολούθει ἡ μεταφορὰ τῆς μεταξῆς), ἡ ἐξάπλωσις εἰς τὴν Κίναν ἠδραιώθη. Εἰς τὸ Θιβῆτ εἰσῆχθη ὁ Βουδδισμὸς ἐκ τῆς Κασμῖρ (Πενταποταμίας)· ἐνταῦθα ἔγινεν ἐπίσημος θρησκεία ὑπὸ τὸ ὄνομα **Λαμαϊσμός**. Ἐκ τοῦ Θιβῆτ ὁ Βουδδισμὸς ἔφθασεν εἰς τὴν Μογγολίαν καὶ τὴν Κορέαν, ἐκ ταύτης δὲ διεδόθη εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, ὅπου ἔλαβε βαθείας ρίζας. Εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ θρησκεία αὕτη ἐσχημάτισε βουδδιστικὰς κοινότητας καὶ ἐν Γερμανίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ.

γ. Ὁ **Κομφουκισμὸς** εἶνε ἡ ἐπίσημος θρησκεία τῶν Κινέζων (330 ἑκατ.). Αὕτη εἶνε ἠθικὴ διδασκαλία τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ σοφὸς Κομφούκιος κατὰ τὸ 500 π. Χ. Μεγάλην σημασίαν δίδει ὁ Κομφουκισμὸς εἰς τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος, τὴν λατρείαν τῶν προγόνων καὶ τὴν φροντίδα διὰ τὴν οἰκογενειακὴν ζωὴν.

Αἱ μεγάλαι αὗται θρησκείαι κατέχουν περίπου τὰ ἑννέα δέκατα τῆς ἀνθρωπότητος. Αἱ ἰδιαίτεραι αὐτῶν πρόοδοι ἐπέδρασαν πολὺ ἐπὶ τοῦ τρόπου τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς οἰκονομίας αὐτῶν. Οὕτω π. χ. ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ οἴνου εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἰσλάμ ἔχει κωλύσει τὴν ἀμπελοφυτεῖαν. Ἐπιζωηρότερον ἐκφαίνεται ἡ ἰδιοτροπία τῶν θρησκείων εἰς τοὺς ναοὺς αὐτῶν. Τὰ τεμένη καὶ οἱ μιναρέδες, οἱ διάφοροι χριστιανικοὶ ναοὶ τῆς δύσεως, οἱ βυζαντινοὶ ναοὶ τῆς ὀρθοδοξίας, οἱ τεράστιοι ναοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας μαρτυροῦν περὶ τούτου. Ὅχι δὲ μικρὰν ἐπίδρασιν ἔσχον αἱ θρησκευτικαὶ ἐξουσίαι μέχρι σήμερον ἐπὶ τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῶν λαῶν.

B'. Ἡ διανομὴ τῶν γλωσσῶν.

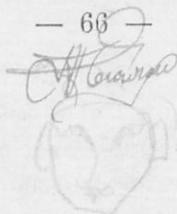
Ἡ γλώσσα εἶνε σπουδαῖον χαρακτηριστικὸν ἐκάστου ἔθνους, δὲν ἀρκεῖ ὅμως ἵνα χαρακτηρίσῃ τοῦτο ἀπολύτως. Ἄλλως οἱ ἀγγλιστὶ ὁμιλοῦντες Νιγηρῆται τῆς Ἀμερικῆς θὰ ἐθεωροῦντο Ἄγγλοι. Προσέει ἡ γλώσσα δὲν ἔχει σταθερότητα. Θυγατέρες γλωσσῶν δεικνύουν τὴν κοινὴν καταγωγὴν ἐξ ἀρχικῆς γλώσσης, ξένα δὲ λέξεις τὴν πολυειδῆ ἐπίδρασιν τῶν γειτόνων. Οὕτω παράγονται διάλεκτοι καὶ μικταὶ γλώσσαι. Μεταξὺ π. γ. τῶν Σλοβένων, Κροατῶν, Σέρβων καὶ Βουλγάρων οὐδεμία οὐσιώδης διαφορὰ ὑπάρχει. Ὅρια κρατῶν ὀξύνουν τὴν διαφορὰν ταύτην, ἐνῶ ἄλλως αὕτη βαίνει πρὸς ἑξομοίωσιν. Εἰς κεκλεισμένας περιοχάς, ὅπως τὰ ἔθνη, οὕτω καὶ αἱ γλώσσαι λαμβάνουν ἰδίαν ἀτομικότητα. Εἰς ἐκάστην κοιλάδα τοῦ Καυκάσου ὑπάρχει καὶ ἄλλη γλώσσα, δεικνύεται ὅμως ἡ μεταξὺ τῶν συγγένεια. Εἰς τὰ κεντρικὰ τμήματα τῶν Ἀλπεων διατηρεῖται ὄχι μόνον ἰδίᾳ ἀρχαία γλώσσα Ραιτορωμανικὴ ἀλλὰ καὶ πολυάριθμοι διάλεκτοι διανέμονται εἰς ἰδίας κοιλάδας. Καὶ ἐν Ἑλλάδι εἰς τὴν ἀποκεκλεισμένην περιοχὴν τῆς Κυνουρίας διετηρήθη ἀρχαία Ἑλληνικὴ διάλεκτος (ἡ Τσακωνικὴ). Ὅσαύτως διαφέρουν σημαντικῶς αἱ γλώσσαι εἰς τοὺς ἀνοικτοὺς τόπους ἐν μέσῳ τῶν ἀρχηγόνων δασῶν τῆς περιοχῆς τοῦ Κόγγου. Τοῦναντίον ἡ εὐκόλος συγκοινωνία συντελεῖ εἰς τὴν ἐξάπλωσιν γλώσσης τινός. Ἐμποροὶ καὶ θαλασσοπόροι μεταδίδουν τὴν γλώσσάν των ἀποτελεσματικώτερον ἢ ἡ προπαγάνδα ἐνὸς κράτους (ἡ Ἰταλικὴ, ἡ Ἀραβικὴ, ἡ Ἀγγλικὴ). Σημαντικὴν ἐξάπλωσιν προσέει λαμβάνει ἡ γλώσσα λαοῦ τινος διὰ τῶν ἀποικιῶν καὶ τῶν μεταναστεύσεων εἰς χώρας ἀραιῶς κατοικουμένας (ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ, ἡ Ἰσπανικὴ).

Αἱ γλώσσαι συνήθως ταξινομοῦνται κατὰ ομάδας, ἀναλόγως τῆς συγγενείας τὴν ὁποίαν δεικνύουν. Τοιαύτη εἶνε ἡ Ἰνδογερμανικὴ ὁμάς. Ἡ συγγένεια αὕτη ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι αἱ γλώσσαι ἐκάστης ὁμάδος ἔχουν καταγωγὴν ἐκ μιᾶς ἀρχικῆς γλώσσης. Τοῦτο ὅμως δὲν ἰσχύει δι' ὅλας τὰς γλώσσας (ὅπως εἰς τὴν Τουρκικὴν). Ἀξιοπαρατήρητον δ' εἶνε ὅτι οἱ κύριοι κορμοὶ τῶν γλωσσῶν ἀπὸ τῶν γλωσσῶν τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτικῆς. Τοῦτο δει-

κνύει ότι αἱ γλῶσσαι τῶν ἀνθρώπων διεπλάσθησαν μετὰ τὴν διασπορὰν τῆς ἀνθρωπότητος· αἱ διάφοροι ὀμάδες διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὰς ἀνθρωπολογικὰς φυλάς.

Ὡς πρὸς τὴν μορφήν αἱ γλῶσσαι διακρίνονται συνήθως εἰς τρεῖς τάξεις. 1) Αἱ **μονοσυλλαβικαὶ γλῶσσαι** εἶνε τῆς κεντρικῆς φυλῆς (κινεζικὴ, θιβετικὴ καὶ γλῶσσαι τῶν Ἐκεῖθεν Ἰνδιῶν). Αὗται ἔχουν μόνον ῥίζας, ἡ δὲ σχέσις τῶν λέξεων, ἡ ὁποία δὲν ἐκφράζεται, πρέπει νὰ συμπληρωθῇ ὑπὸ τοῦ ἀκροατοῦ. 2) Αἱ **συμφυρματικαὶ ἢ συγκολλητικαὶ γλῶσσαι**. Αὗται ἔχουν καὶ ἄλλους φθόγγους, οἱ ὁποῖοι συμπίπτουσιν μετὰ τῆς ῥίξης κατὰ τρόπον τινα. Εἰς ταύτας ἀνήκουν αἱ φιννοταταρκαί, αἱ τοῦ Καυκάσου, αἱ δραβιδικαί, αἱ μαλαιοπολυνησιακαί, πολλὰ ἀφρικανικαὶ καὶ αἱ γλῶσσαι τῶν ἰθαγενῶν τῆς Ἀμερικῆς. 3) Αἱ **κλιταὶ γλῶσσαι**, αἱ πλουσιώτεροι : ὄχι μόνον συνδέονται μετὰ τῆς ῥίξης οἱ φθόγγοι ποικιλοτρόπως, ἀλλὰ καὶ ἡ ῥίζα πάσχει ἐκάστοτε μεταβολάς. Εἰς ταύτας ἀνήκουν ἡ Ἰνδοευρωπαϊκὴ ὁμογλωσσία καὶ ἡ χαμιτοσημιτικὴ.

Παλιονική	340	27
Περσική	250	220
Ἰνδοδοξία	130	27
Μωαμιτανική	230	230
Ἰνδοσιβηρική	240	27
Βουδδιστική	160	700
Κομφουσιανική	300	27

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

1. ΦΥΣΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΠΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΝ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ βορείῳ ὑποτροπικῇ ζώνῃ, ἡ μεγάλη παραλιακὴ γραμμὴ καὶ ἡ θάλασσα, ἡ ὁποία περιβάλλει αὐτήν, εἶνε ὄροι εὐνοϊκοὶ διὰ ποικίλην βλάστησιν, διὰ διαμονὴν ζώων καὶ ἀνάπτυξιν τῶν ἀνθρώπων. Ὁ πλούσιος διαμελισμὸς τῶν ἀκτῶν αὐτῆς ἄρχεται ἀπὸ τῶν βορείων ὀρίων τῆς (41° β.π.) κατ' ἀμφοτέρας τὰς πλευράς, κατὰ τε δηλ. τὸ Αἰγαῖον καὶ τὸ Ἴόνιον πέλαγος. Αἱ ἀκταὶ χωροῦν πρὸς νότον κολπούμεναι διαδοχικῶς καὶ ἀποχωρίζουσαι χερσονήσους, ἀπ' αὐτῶν δὲ ἀποχωρίζονται αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου καθ' ὃν τρόπον καὶ ἐκ τῆς ἀπέναντι Μικρασιατικῆς ἀκτῆς. Πρὸς νότον, ἀπὸ τοῦ νοτίου ἄκρου τῆς Πελοποννήσου, διὰ τῶν Κυθίων, τῶν Ἀντικυθίων, τῆς Κρήτης, τῆς Κάσου, τῆς Καρπάθου καὶ τῆς Ρόδου μορφοῦται ὡς περιδέραιον ἄλλη σειρὰ νήσων, συνδέουσα τὴν Πελοπόννησον μετὰ τοῦ νοτιοδυτικῆς ἄκρου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ συγχρόνως τερματίζουσα τὸ νησὸσπαρτον Αἰγαῖον ἀπὸ τῆς ἐστερημένης νήσων Μεσογείου.

Ἡ διὰ τοῦ Αἰγαίου συγκοινωνία τῆς ἀνατολικῆς ἑλληνικῆς ἀκτῆς μετὰ τῆς Μικρασιατικῆς διαγράφεται κατὰ τὰς ἐν τῷ πελάγει τούτῳ νήσους, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν οἷονεὶ γέφυραν μετὰ τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἀκτὰς εὐρίσκομεν τὸν αὐτὸν γεωγραφικὸν χαρακτῆρα. Ἡ ἐνδοχώρα ἀποκλείεται ἀπὸ τὰ στενὰ παράλια βαθύπεδα ὑπὸ ὄρειων ὄγκων. Τὸ τοιοῦτον κλειστὸν πλαίσιον τοῦ Αἰγαίου ἀνοίγεται πρὸς Β' διὰ δύο ὁδῶν, τῆς μὲν χερσαίας, τῆς δὲ θαλασσίας. Ἡ διὰ τῆς πεδιάδος τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ φυσικὴ ὁδὸς χρησιμεύει διὰ τὴν συγκοινωνίαν μετὰ τῆς λοιπῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ τῆς Κεν-

τρικῆς Εὐρώπης, ἡ δὲ θαλασσία ἐκ τοῦ Αἰγαίου διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου, τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Βοσπόρου ἄγει εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον, ἐστερημένον νήσων. Ἐνεὺ νήσων εἶνε καὶ ἡ νοτιὰ Μικρασιατικὴ ἀκτὴ, πρὸς τὴν Μεσόγειον, ὅπου ὑπῆρχον πάσαι οἱ τελευταῖοι ἑλληνικοὶ σταθμοί. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον εἶχεν ἐξαιρετικὴν σπουδαιότητα ἡ Κρήτη ὡς κέντρον συγκοινωνίας μετὰ τῶν ἀφρικανικῶν χωρῶν, Κυρηναικῆς καὶ Αἰγύπτου, διὰ μέσου δὲ τῆς μεγαλονήσου ταύτης ἀνεπτύχθη ὁ πρῶτος ἐν Ἑλλάδι πολιτισμός. Ἐπίσης ἀξιόλογοι εἶνε καὶ αἱ θέσεις τῆς Ρόδου καὶ τῆς Κύπρου διὰ τὴν πρὸς τὴν Συρίαν ὁδόν. Ἐκ δὲ τῶν νήσων τοῦ Ἰονίου πελάγους σπουδαῖος εἶνε ὁ βορειότατος τῶν Ἰονίων νήσων σταθμός, ἡ Κέρκυρα, διὰ τὴν πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν καὶ τὴν Ἰταλίαν ὁδόν.

Ἡ πρὸς τὸ Αἰγαῖον πλευρὰ τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖ τὸ πρόσωπον τῆς περιοχῆς τοῦ ἀρχαιοτάτου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ (Αἰγαίου).

Ἡ τοιαύτη θέσις τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν φυσικὴν γέφυραν ἐκ τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Ἀσίαν καὶ τὰς θαλασσίας ὁδοὺς ἐκ τῆς Μεσογείου πρὸς τὸν Εὐξείνιον, ὡς καὶ πρὸς τὴν Ἀφρικὴν, εὐκολύνει τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου ὄχι μόνον τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ τοῦ παγκοσμίου. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἰδρῦθησαν καὶ σταθμοὶ ἀεροπορικοὶ διὰ τὴν ἐναέριον μεταξὺ τῶν τριῶν ἡπείρων συγκοινωνίαν. Τὸ πλεονέκτημα τῆς θαλασσίας ταύτης θέσεως ἦτο ἀκόμη σημαντικώτερον κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν, ὅποτε ἡ Ἑλλάς εὐρίσκετο εἰς τὸ μέσον τῶν τριῶν τότε μόνον γνωστῶν ἡπείρων, ἐπομένως εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Διὰ πάντα ταῦτα οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἀνέπτυξαν τὸν πλοῦτον καὶ τὸ πνεῦμα αὐτῶν καὶ ἔγιναν διδάσκαλοι τῆς ἀνθρωπότητος. «Ὁ Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμός», λέγει ὁ γεωγράφος Χέττινερ, «ἦλθε κυρίως ἀπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης, ὅπου ἡ θαλασσοπλοῖα καὶ τὸ θαλάσσιον ἐμπόριον ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Πρὸ πάντων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκεῖναι αἱ περιοχαὶ καὶ πόλεις ἦνθησαν εἰς τὸν πολιτισμόν, ὅσαι ἐπεδόθησαν εἰς τὴν θαλασσοπλοῖαν καὶ ἰδρυσαν τὰς ὑπερποντίους Ἑλληνικὰς ἀποικίας».

2. Η ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ

Τὸ πολύμορφον τοῦ ὀριζοντίου διαμελισμοῦ τῆς ξηρᾶς συνδύαζεται μὲ τὸ πολύμορφον τῆς μορφῆς τοῦ ἐδάφους. Λεκανοπέδια καὶ ὄρειοι ὄγκοι ἢ τεταραγμένα ὄρεινα γραμμαὶ προσδίδουν πολύπλοκον μορφολογικὴν εἰκόνα. Ταύτην ἐξηγεῖ ἡ γεωλογικὴ τῆς χώρας ἐξέλιξις καὶ δὴ αἱ ἐνδογενεῖς καὶ ἐξωγενεῖς δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἐπενήργησαν ἐπὶ τῆς λεγομένης Αἰγιήδος.

Τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος κατεῖχεν ἄλλοτε (εἰς τὸν μεσοζωϊκὸν αἰῶνα) θάλασσα, εἰς πολλὰ μέρη βαθεῖα. Κατὰ τὴν παλαιογενῆ ἐποχὴν τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος αἱ θάλασσαι ἔγιναν ἀβαθέστεραι, καὶ τέλος ἤρχισαν αἱ καλούμεναι *Ἀλπικαὶ* πτυχώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἀνέδυσεν ἐκ τῆς θαλάσσης ὁμοίμορφος χώρα, ἡ Αἰγιήξ, διήκουσα ἀπὸ τοῦ Ἰοίου πελάγους καὶ συνεχομένη μετὰ τῆς Ἀσίας. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀνάδυσιν ἠκολούθησαν φοβεραὶ σεισμικαὶ διαταράξεις, αἱ ὁποῖαι κατέστρεψαν τὴν ὁμαλὴν διάπλασιν τῆς Αἰγιήδος. Κατὰ μέρη ἐπῆλθον μεγάλαι διαρρηξεις καὶ κατακρημνίσεις, τῶν ὁποίων ἀποτέλεσμα ἦσαν αἱ ταφροειδεῖς συνιζήσεις ἢ καὶ αἱ ἐγκατακρημνίσεις. Εἰς τὰς πρώτας ἀνήκουν αἱ ταπεινὰ λεκανοειδεῖς χῶραι, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀνεπτύχθησαν τὰ κυριότερα κέντρα τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ (Θεσσαλία, Κωπαϊδικὴ λεκάνη, τὸ λεκανοπέδιον τῶν Ἀθηνῶν, τὸ βύθισμα τοῦ Εὐζώτα). Κατὰ δὲ τὰς ἐγκατακρημνίσεις μεγάλα τμήματα κατῆλθον ὑπὸ τὴν στάθμην τῶν ὑδάτων (Κορινθιακός, Ἀμβρακικός, Εὐβοϊκός κόλπος). Μεταξὺ δὲ τῶν διαρρηξεῶν τούτων ἀπέμειναν εἰς τὴν θέσιν τῶν ὑψηλὰ τεμάχια ξηρᾶς, ἐξέχοντα σήμερον ὡς ὄρη, δηλ. αἱ ρηξιγενεῖς προεξοχαὶ (Κιθαιρών, Γεράνεια, Μαγνησία).

Κατὰ τὴν νεογενῆ ἐποχὴν τῆς τριτογενοῦς περιόδου ἡ θάλασσα εἰσεχώρησε περισσότερον καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸ βόρειον Αἰγαῖον. Πολλὰ βαθύπεδα μετεβλήθησαν εἰς λίμνας, εἰς τῶν ὁποίων τὰς ὄχθας ἐφύοντο δένδρα καὶ θάμνοι· λείψανα τούτων (κλάδοι, φύλλα) ἐσῦρθησαν ὑπὸ τῶν ρευμάτων καὶ συνεσωρεύθησαν εἰς τὰς λίμνας ταύτας μετὰ τῶν ἄλλων ὑλικῶν, τὰ ὁποῖα

σχηματίζουν τὰ νεογενῆ πετρώματα. Τὰ φυτικά ταῦτα λείψανα μετὰ τῶν ὑδροβίων φυτῶν ἀκολούθως ἐκαλύφθησαν ὑπὸ προσχωμάτων καὶ μετεβλήθησαν εἰς λιγνίτας (Εὐβοία, κοιλάς Ἀλιάκμονος). Αἱ συνιζήσεις τοῦ ἐδάφους ἐξηκολούθησαν καὶ κατὰ τὴν τεταρτογενῆ περίοδον, καθ' ἣν ἡ θάλασσα κατέκλυσε καὶ τὰς διαβρωσιγενεῖς κοιλάδας τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ Βοσπόρου ὡς καὶ ὅλην τὴν λεκάνην τοῦ Εὐξείνου πόντου. Αἱ κατακόρυφοι αὐταὶ κινήσεις δὲν ἔπαυσαν τελειῶς μέχρι σήμερον. Ἀποτέλεσμα δ' αὐτῶν εἶνε οἱ καταστρεπτικοὶ σεισμοί, οἱ ὅποιοι προσβάλλουν συχνὰ τὰς ἑλληνικὰς χώρας. Ἡ διατάραξις αὕτη τῶν πετρωμάτων ἔσχε καὶ ἕτερον ἀποτέλεσμα τὴν κατὰ μῆκος τῶν ῥηγμάτων ἐμφάνισιν τοῦ μάγματος καὶ τὴν γένεσιν ἠφαιστειῶν. Ἡφαιστειογενῆ πετρώματα παρατηροῦνται εἰς τὴν Εὐβοίαν, τὴν Λέσβον, τὴν Λήμνον καὶ ἀλλαχοῦ. Ζώνη ἠφαιστειῶν ἀπὸ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου διευθύνεται κατὰ τοξοειδῆ γραμμὴν πρὸς τὰς νοτίους Κυκλάδας, ἔπον τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καταπίπτει πρὸς τὸ Κρητικόν. Εἰς τὴν γραμμὴν ταύτην εἶνε ἡ ἠφαιστειογενὴς νῆσος Αἴγινα, τὰ Μέθανα, αἱ νῆσοι Πόρος, Θήρα, Νίσυρος καὶ Κῶς. Ἄλλοτε αἱ νῆσοι αὗται ἦσαν ἐνεργὰ ἠφαιστεία, σήμερον ὁμως ἐνεργὸν εἶνε μόνον ἡ Θήρα (Σαντορίνη).

Ἐκ τῶν τεκτονικῶν ῥηγμάτων προέρχεται καὶ ἡ ἐν Ἑλλάδι ὑπαρξίς μεταλλικῶν ἢ ἱαματικῶν ὑδάτων, εἰς τὰς πλείστας τῶν ὁποίων ὑπάρχουν ἐγκαταστάσεις ὑδροθεραπευτηρίων καὶ ξενοδοχείων.

Πλὴν τῶν ἐνδογενῶν τούτων δυνάμεων ἡ Αἰγιῆς ὑπέστη καὶ διαβρωτικὴν ἐνέργειαν τῶν ἔξωγενῶν δυνάμεων (ιδίᾳ τοῦ ὕδατος). Ἡ διάβρωσις εἰς μερικὰ μέρη ὑπῆρξε τόσον μεγάλη, ὥστε ἡ ἀρχαιότερα πτυχωσιγενὴς μορφή ἐξηφανίσθη καὶ ἐκαλύφθη ὑπὸ νεογενῶν πετρωμάτων. Τὰ δ' ὁμαλὰ προσχωσιγενῆ πεδία ἐμορφώθησαν ὄχι μόνον παρὰ τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐσωγειὸν χώραν. Μεταβολὰς εἰς τὴν μορφήν τῆς ξηρᾶς ἐπέφερον καὶ οἱ ῥέοντες ποταμοί, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀνοίξει πολλαχοῦ βαθείας χαράδρας. Σημαντικὴ εἶνε καὶ ἡ ἐνέργεια τῶν χειμάρρων κατερχομένων διὰ μεγάλης κλίσεως τῶν ὀρέων· αἱ προσχώ-

σεις ἀπλοῦνται εἰς τὰς χαμηλὰς κοιλάδας καὶ ἡ κοίτη αὐτῶν ἐν ταύταις καθίσταται ἀσταθής· εἰς τοῦτο ὀφείλονται αἱ καταστροφικαὶ αὐτῶν πλήμμυραι ἐν καιρῷ βροχῆς ἢ μετ' ἀπότομον τῆξιν τῶν ἐν τοῖς ὄρεσι χιόνων. Ἐνῶ ὅμως τὰ ὕδατα ταῦτα καταστροφῶν μᾶλλον εἶνε πρόξενα, τὰ διὰ τῶν ἀναβολῶν (ἐκ τῶν καρσιῶν φαινομένων), ἐπειδὴ πηγάζουν εἰς τὰς ὑπωρείας τῶν ὄρέων, σχηματίζουν διαρκῆ καὶ ἡσυχῶς ρέοντα ρυάκια ἢ παρακτίους ποταμούς· διὰ τοῦτο, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς χειμάρρους, τὰ ὕδατα ταῦτα εἶνε κατάλληλα ὅπως ἀρδεύοντα τὰ δένδρα καὶ οἱ κῆποι.

3. ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ ΔΙΑ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

Πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως ἐνταῦθα τῶν κατοίκων, τὰ δένδρα ἐσκέπαζον τὴν μεγαλυτέραν ἐπιφάνειαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους ὡς δάσος συνεχές, καὶ πρὸ πάντων κατὰ τὰ ὑψηλότερα τούτου μέρη· μόνον αἱ ὑψηλαὶ κορυφαὶ τῶν ὄρέων ἐξεῖχον ὑπεράνω αὐτοῦ γυμναί, ὅπως καὶ σήμερον παρουσιάζονται εἰς μέρη ἄνωθεν τῶν δασῶν, ὅπου βεβαίως διητηρήθησαν. Ταῦτα σήμερον μετὰ τῆς λόχμης καταλαμβάνουν μόνον τὰ 15 ο)ο τῆς ὅλης ἐπιφανείας τῆς Ἑλλάδος καὶ εἶναι λείψανα τῆς καταστροφῆς τῶν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Εἶναι ἀληθές ὅτι πολλὰ δάση μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ἀνεφάνησαν ἐκ νέου καὶ μάλιστα κατὰ τὰς ὑγροτέρας περιοχάς· ἀλλὰ εἰς τὰς ξηροτέρας περιοχάς, ὅπως πρὸς τὸ Αἰγαῖον, τὸ ἀποψιλωμένον ἔδαφος, ξηραινόμενον κατὰ τοὺς μῆνας τῆς ἀνομβρίας, προσβάλλεται ὑπὸ αἰφνιδίων καταιγίδων καὶ ἀποπλύνεται, οὕτως ὥστε τὰ δένδρα δὲν εὐρίσκουν πλέον τοὺς ἀπαιτούμενους πρὸς ἀναβλάστησιν ὄρους. Πλὴν τῶν πυρκαϊῶν καταστροφὴν ἐπιφέρει καὶ ἡ βοσκὴ τῶν αἰγῶν, τῶν ὀποίων ὁ ἀριθμὸς εἶνε σχετικῶς ἐν Ἑλλάδι ὑπερβολικὸς (4.600.000).

Αἱ πρῶται ἐγκαταστάσεις τῶν ἀνθρώπων ἔγιναν κατὰ τὰ ἀνοικτὰ καὶ πεδινὰ ἔδαφη, τὰ ὅποια ἔφερον φρύγανα ἢ διάφορα ἄλλα φυτά. Οἱ λειμῶνες ἐχρησίμευσαν διὰ τὴν κτηνοτροφίαν, τὰ δὲ καλλιεργήθησαν ἔδαφα ἐπὶ τῶν κρηνηϊῶν. Σήμερον τὸ ἐν

πέμπτον ὀλοκλήρου τῆς ἐπιφανείας τῆς Ἑλλάδος εἶνε μεταβεβλημένον εἰς ἀγρούς καὶ κήπους, πολλὰ δ' ἄγρια δένδρα, ὅπως ἡ ἀγριελαία, ἀπετέλεσαν νέα δάση, τοὺς ἐλαιῶνας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ καλλιεργησίμου ἐδάφους ἐξετελέσθησαν μεγάλα ἔργα, τὰ ὁποῖα μετέβαλον ἕκασταχοῦ τὴν ἐδαφικὴν τῆς χώρας μορφήν. Μεγάλη λίμνη τῆς Βοιωτίας, ἡ Κωπαΐς, μετεβλήθη εἰς εὐφορώτατον ἔδαφος ἀπὸ τοῦ 1899, ἐσχάτως δ' ἀπεξηράνθησαν λίμναι τῆς Κεντρικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ἕκανονίσθησαν δ' αἱ κοῖται τῶν ποταμῶν Ἀξιοῦ καὶ Στρυμόνος, οὕτως ὥστε νὰ ἀποτρέπωνται αἱ καταστρεπτικαὶ αὐτῶν πλήμμυραι, οἱ δὲ κάτοικοι, νὰ ἀπαλλάσσωνται τῆς ἐλονοσίας. Μεταβολὴν ἐδαφικῆς ὄψεως ἀποτελοῦν καὶ ἡ διῶρυξ τοῦ Κορινθιακοῦ ἰσθμοῦ, τὰ λατομεῖα καὶ ὄρυχεῖα, ἡ τεχνητὴ λίμνη τοῦ Μαραθῶνος χάριν τῆς ὑδροῦσεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς. Πανταχοῦ διασχίζεται τὸ ἔδαφος ὑπὸ τῶν ἀνθρωπίνων οἰκίσεσιν, συμπυκνωμένων εἰς χωρῖα καὶ πόλεις, καὶ κατὰ διαφόρους διευθύνσεις διευθύνονται αἱ συγκοινωνιακαὶ γραμμαί.

4. ΚΑΤΟΙΚΟΙ

Γενικά. Ἐν καὶ ἐξ ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πολιτισμοῦ προηγῆθη ἐν Ἑλλάδι, εἶνε ἀμφίβολον ἂν κατόικουν ἐνταῦθα ἄνθρωποι κατὰ τὴν παλαιολιθικὴν ἐποχὴν. Δείγματα ἀνθρωπίνης οἰκίσεως, ὅπως ὑπάρχουν εἰς τὴν δυτικὴν καὶ κεντρικὴν Εὐρώπην, ἔλλείπουν, εὐρήματα δ' ὡς τοιαύτης ἐποχῆς δὲν εἶνε ἐπιβεβαιωμένα. Ἀσφαλῆ λείψανα ἔχουν εὐρεθῆ τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς εἰς τὴν Κρήτην, Μῆλον, Θεσσαλίαν καὶ τὴν νοτιὰν Ἑλλάδα. Εἶνε ἄγνωστος ὁ προελληνικὸς λαὸς τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς· οἱ ἀρχαῖοι καλοῦν αὐτοὺς Πελασγούς, οἱ δὲ σύγχρονοι ὑπάγουν αὐτοὺς εἰς τοὺς λεγομένους Μεσογειακοὺς λαούς. Ἑλληνικαὶ φυλαί, κατ' ἀρχὰς οἱ Ἴωνες καὶ τελευταῖοι οἱ Δωριεῖς, ἤρχισαν κατερχόμενοι ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς Γ' π. Χ. χιλιετηρίδος ἐκ Βορρᾶ, ἀκολουθοῦσαι πιθανῶς τὰς κοιλάδας τοῦ Μοραῦα καὶ τοῦ Ἀξιοῦ. Οἱ Ἄριοι οὗτοι μετανάστα ἔγνωρίζον τὸν χαλκόν· εἶχον τὰς βορείους πασσαλοπήκτους οἰκίας, ἐκ τῶν ὁποίων προεβλήθη ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ Πολιτεία. Ἀπὸ

νομαδικῶν ποιμένων ἐγκατεστάθησαν ὡς γεωργοὶ καὶ διεπλάσθησαν συμφώνως πρὸς τὸν φυσικὸν χαρακτῆρα τῆς χώρας. Ἡ ἀρωματώδης βλάστησις καὶ ὁ γλανκὸς οὐρανὸς ἠΰφραινον καὶ ἐξηυγνίζον αὐτούς· ἐξ ἄλλου ἢ ἑκατόμβη ἔπαυσε νὰ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ μεγάλου τούτου ἀριθμοῦ ζώων (τῶν 100), καθ' ὅσον ἢ 'Ελλάς δὲν ἦτο χώρα μεγάλης κτηνοτροφίας· καὶ αὐτὴ δ' ἢ ἀλιεῖα ἦσκειτο περιορισμένως. Διαρκεῖς μεταναστεύσεις πρὸς Νότον νέων ἐκάστοτε ἑλληνικῶν φυλῶν ἐπέφερον νέας αὐξήσεις τοῦ πληθυσμοῦ. Τὸ πτωχὸν τοῦ ἐδάφους καὶ ὁ ὀριζόντιος αὐτοῦ διαμελισμὸς ὥρισαν ὄχι μόνον τὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπίδοσιν τῶν κατοίκων αὐτῆς. Αἱ χώραι αἱ ὁποῖαι ἠδύναντο νὰ συμπληρώσουν τὰς ἀνάγκας αὐτῶν ἔκειντο πέραν ἀπὸ τὴν θάλασσαν, τὴν δὲ πρὸς ἐκείνας ὁδὸν ἐδείκνυον οἱ σταθμοὶ εἰς τὰς νήσους. Ἡ ζήτησις λοιπὸν νὰ συμπληρώσουν τὰ ἀνεπαρκῆ αὐτῶν προϊόντα κατέστησε τοὺς κατοίκους λαὸν ναυτικόν. Ἡ συγκοινωνία μετ' ἄλλων πεπολιτισμένων χωρῶν καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου καθ' ὅλον τὸν ἀρχαῖον γνωστὸν κόσμον προήγαγε τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ Ἑλλάς ἐφῆσσε ταχέως εἰς ἀκμὴν. Διὰ τῶν ἰδρυθεισῶν ἀποικιῶν αἱ κατὰ τὸ Αἰγαῖον χώραι ἀπετέλεσαν τὴν κοιτίδα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ φιλοσοφία ἐν τῇ Ἰωνίᾳ καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης ἔδωσαν εἰς ταύτας ἐνιαῖον ἐθνικὸν χαρακτῆρα, ἃν καὶ συμφώνως πρὸς τὸν διαμελισμὸν τῆς χώρας οἱ Ἕλληνες πολιτικῶς διηροῦντο εἰς αὐτόνομα μικρὰ κράτη.

Ὁ Ἑλληνικὸς μεσογειακὸς πολιτισμὸς περιορίσθη εἰς τὸ ὁμοίμορφον γεωγραφικὸν πλαίσιον. Οἱ κάτοικοι τῶν ἑσωγείων καὶ τῶν βορειοδυτικῶν περιοχῶν τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου, ἔμμενον ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Μέχρι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου οἱ Μακεδόνες δὲν εἶχον ἀκόμη τὴν ἑλληνικὴν συνείδησιν· μόνον ἢ πολιτικὴ τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς ἠνοιξεν εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν νέας σφαίρας ἐπιρροῆς εἰς τὴν Πρόσθεν Ἀσίαν καὶ ἐξήλειψε πᾶσαν διαφορὰν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Μακεδονίας. Ἄλλ' ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἰδρυθεισῶν ἐν τῷ ἑσωτερικῷ τῆς Μ. Ἀσίας πόλεων ἐλάχισται διειρηθήθησαν· μέχρι δὲ τῶν τελευταίων χρόνων ἀραιὸς ἦτο ὁ ἐν

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τοῖς ἔσω γείοις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἑλληνικὸς πληθυσμὸς, ἐνῶ πυκνὸς διῆκε παρὰ τὰς ἀκτᾶς, καὶ δὴ τὰς τοῦ Αἰγαίου.

Τὰ Κέντρα καὶ αἱ τύχαι τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὅτε ὁ Ἑλληνισμὸς ἐξετείνεται περὶ τὸ Αἰγαῖον καὶ τὰς πέραν τούτου ἀκτᾶς, κέντρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἦσαν αἱ Ἀθῆναι καὶ μετὰ ταύτας ἡ Κόρινθος· ἀλλ' ὅτε ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς διὰ τῶν κατακτήσεων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐξηπλώθη καθ' ὅλην τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην, τὴν Αἴγυπτον, καὶ εἰς ἔτι ἀπωτέρας χώρας, τὸ δὲ κέντρον τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ μεταφέρθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἡ Παλαιὰ Ἑλλὰς ἔχασε τὴν ἄλλοτε σημασίαν της. Ἐν γένει αἱ περιφέρειαι ἀπεμνώθησαν, ἐφ' ὅσον ἡ παράκτιος συγκοινωνία εἰς τὰς μεγάλας ταύτας ἀποστάσεις ἦτο δυσχερής. Αἱ καθ' ὅλον τὸν Μεσαίωνα ἐπιδρομαὶ ξένων λαῶν καὶ ἡ ἐπίδρασις τοῦ τοιροκικοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας ἐπέφερον ἐπὶ αἰῶνας ὀπισθοδρόμησιν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἀνάμιξις ὅμως τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς μετὰ νέου αἵματος ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀναγέννησιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνάδειξιν τῆς Συγχρόνου Ἑλλάδος. Σήμερον ἡ Νέα Ἑλλὰς μὲ τὴν ἀναβίωσιν τῆς πόλεως τῆς Ἀθηνᾶς κατέχει ἀξιόλογον θέσιν μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων λαῶν προσπαθοῦσα μεταξὺ τῶν ἄλλων κρατῶν τῆς νοτιοανατολικῆς Εὐρωπαϊκῆς χερσονήσου ὅπως κατέχη τὴν πρώτην θέσιν.

Πληθυσμὸς καὶ οἰκησις. Πλὴν τῶν Ἑλλήνων κατοικοῦν καὶ ἑτερογενῆ τινα στοιχεῖα, τὰ ὅποια ὅμως ἔχουν τὴν ἑλληνικὴν ἐθνικὴν συνείδησιν· τοιαῦτα εἶνε οἱ Βλάχοι (19 χιλ.), οἱ Μακεδονοσλαῦοι (80 χιλ.), οἱ Τοῦρκοι, οἱ Ἰσραηλιταὶ (63 χιλ.) καὶ ὀλίγοι Ἀρσίνιοι. Ὁ πληθυσμὸς τῶν χωρίων καὶ κωμοπόλεων θεωρεῖται ἀγροτικὸς, διότι ὅλος σχεδὸν ζῆ διὰ τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας, ἀποτελεῖ δὲ τὰ 58% τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ. Οἱ λοιποὶ κάτοικοι τῶν πόλεων θεωροῦνται ὡς ἀστικὸς (τὰ 42%) καὶ ἀσχολοῦνται εἰς διάφορα ἐπαγγέλματα. Ἡ ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασις τῶν χωρίων καὶ τὸ μέγεθος αὐτῶν ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς γονιμότητος ἐκάστης περιοχῆς ἢ ἐκ τῆς ἐξαιρητικῆς θέσεώς των. Εἰς τὰς ἐκτεταμένας πεδιάδας ὑπάρχουν πολλὰ χωρία πληθῶν ἑλλήνων τῶν Μικρῶν Ἑκπαρασιατικῶν καὶ Κεντρικῆς Μακε-

δονία). Ἄλλοτε χωρία τινὰ τῶν παραλίων περιοχῶν καὶ νήσων ἦσαν μακρὰν τῆς παραλίας καὶ τῶν κτημάτων αὐτῶν καὶ οἱ χωρικοὶ ἔζων ὡς ἡμινομάδες, ἐκ τοῦ φόβου τῶν πειρατῶν. Ἐφ' ἧς ὁμως ἐποχῆς ἐξέλιπον οὗτοι, ἤρχισαν πολλοὶ σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ἐγκαθίστανται εἰς χαμηλὰ μέρη (ιδίᾳ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς νήσους). Τὰ ἄλλοτε λεγόμενα καλύβια ἀνεπτύχθησαν ἢ ἀναπτύσσονται εἰς κώμας καὶ κωμοπόλεις. Ὑπάρχουν δὲ καὶ ὄρεινὰ χωρία, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ἔχουν διπλὴν διαμονήν, χειμερινὴν (εἰς χαμηλὴν θέσιν) καὶ θερινὴν (ὕψηλὴν). Σπουδαιότητα εἶνε ἡ ἀπὸ τοῦ 1922 γενομένη ἐν Ἑλλάδι ἐγκατάστασις 1 1/2 ἑκατ. ἐλλήνων προσφύγων, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν ἀτυχῆ Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν (1919—1922) κατέφυγον ἐνταῦθα ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Θράκην. Ἡ ἐγκατάστασις αὕτη ἐγένετο εἰς νέους συνοικισμοὺς, τῶν ὁποίων τιεὶς ἔλαβον τὴν ἑκτασιν πόλεως. Οἱ πλεῖστοι τῶν προσφύγων, κυρίως ἀγρόται, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἀντὶ τῶν κατοικούντων ἄλλοτε ἐδῶ Τούρκων, ἄλλοι εἰς τὴν Θράκην, ἄλλοι εἰς τὰ περὶχωρα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς, καὶ ἄλλοι ἄλλαχοῦ. Οὗτοι ἔδωσαν νέαν ζωὴν εἰς τὴν πρόοδον τῆς Ἑλλάδος συντελέσαντες διὰ τῆς ἐργασίας των εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου.

Πίναξ 26. Ἐκτασις καὶ Πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος κατὰ διαφόρους ἐποχάς.

Ἔτη	Ἐπιφ. εἰς τετρ. χιλ.	Κάτοικοι εἰς χιλ.	Πυκν. πληθ.	Ἔτη	Ἐπιφ. εἰς τετρ. χιλ.	Κάτοικοι εἰς χιλ.	Πυκν. πληθ.
1829	47.516	750	16	1915	121.794	4.820	40
1853	47.516	1.036	18	1922	130.200	5.943	46
1864	50.211	1.400	28	1928	130.200	6.205	48
1889	63.606	2.187	34	1934	130.200	6.600	50

Ὁλος ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος εἶνε σήμερον 6.600 χιλ. Τῆς ἐπιφανείας οὗσης 130.000 τετρ. χιλ. ἡ δὲ ἐπιφανεία τῆς οὐραίας εἶνε

50 κάτ. ἀνά 1 τετρ. χιλ. Πυκνότερον πληθυσμὸν ἔχουν αἱ Ἰόνιοι νῆσοι, αἱ ἀνατολικαὶ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου καὶ ἡ Δυτικὴ Πελοπόννησος λόγῳ τῆς μεγαλυτέρας αὐτῶν εὐφορίας. Πυκνὸν πληθυσμὸν ἔχει καὶ ἡ Ἀττικὴ, ὅπου αἱ μεγάλαι πόλεις τῶν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, καὶ ἡ περὶ τὴν Θεσσαλονίκην κεντρικὴ Μακεδονία. Ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μεγάλη αὐξησης τοῦ ἐν Ἑλλάδι πληθυσμοῦ ἐξηγεῖται ἐκ τῆς συρροῆς τῶν προσφύγων καὶ ἐκ τοῦ περιορισμοῦ τῶν μεταναστεύσεων, αἱ ὁποῖαι παρετηροῦντο εἰς μεγάλην αὐξησην ἀπὸ τοῦ 1896 μέχρι τοῦ 1907.

5. ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Συνεχίζουσα ἡ Ἑλλάς τὴν ὀλοκλήρωσιν τῶν ἐθνικῶν αὐτῆς βλέψεων, μετὰ τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου (1912—1913), οἷτινες εἶχον διπλασιάσῃ τὴν ἔκτασιν αὐτῆς, συμμετέσχεν εἰς τὸν παγκόσμιον πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν συμμαχῶν. Κατὰ τὸ στάδιον τῶν διαπραγματεύσεων περὶ εἰρήνης ἡ Ἑλλάς, τῇ ἐντολῇ τῶν Δυνάμεων, κατέλαβε τὴν Σμύρνην μετὰ ἀναλόγου ἔνδοχώρας καὶ τὴν 10 Αὐγούστου 1919 ὑπεγράφη ἡ ἐν Σέβραις Συνθήκη, δι' ἧς ἀνεγνωρίζετο ἡ προστατευτικὴ κυριαρχία ἐν Σμύρνη μετ' ἔνδοχώρας ἔκτασεως 100 τετρ. χιλ. Οἱ ὅροι οὗτοι τῆς συνθήκης δὲν ἐξετελέσθησαν πρὸς τῆς ἰσχυρᾶς ἀντιστάσεως τῶν Τούρκων καὶ ἠκολούθησεν ἡ κακοτυχία τῶν Ἑλληνικῶν ὀπλων καὶ ἡ συνθήκη τῆς Λωζάννης (1923), διὰ τῆς ὁποίας ἐκανονίσθησαν τὰ σημερινὰ ὅρια τοῦ Κράτους. Ἡ μέχρι τότε βασιλεία κατηργήθη καὶ ἀνεκηρύχθη τὸ 1924 ἡ δημοκρατία διαρκέσασα μέχρι τοῦ 1935, ὅποτε ἡ βασιλεία ἀποκατεστάθη. Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους (1832) μέχρι σήμερον ἡ ἔκτασις καὶ ὁ πληθυσμὸς μετεβλήθησαν κατὰ τὸν ἀκόλουθον πίνακα.

Ἐπειδὴ τὸ Ἑλληνικὸν κράτος ἀπαρτίζεται ἐκ πολυποικίλων διαμερισμάτων καὶ ἔχει χαρακτηῖρα θαλάσσιον, ὑπόκειται εἰς πολιτικὴν ἀδυναμίαν. Αἱ μακρὰ καὶ πολυσχιδεῖς ἀκταί, αἱ ὁποῖαι χωροῦν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κράτους, εἶναι ἐκτεθειμέναι εἰς πᾶσαν ἐπικρατοῦσαν τῆς θαλάσσης ναυτικὴν δύναμιν. Τοῦτο ὅμως ἀφ' ἐτέρου ἔχει τὸ προτέρημα ὅτι προσελκύει τὰς ἄλλας θαλασσίας δυνάμεις τοῦ δὲ ἀστυμαχικοῦ δεσποῦ, πρὸς ἐπιβλάστησιν τῆς ἐπιβλαπτοῦς ἀπὸ τοῦ νοτίου τοῦ Ἑκκλησιαστικῆς Πολιτικῆς

πρὸς πᾶσαν ἄλλην πίεσιν, ἡ ὁποία ἤθελεν ἐπέλθει ἐκ τῆς ἡπειρωτικῆς πλευρᾶς. Οὕτως ἡ Ἑλλάς, ὡς αἰγαία χώρα, ἐμποδίζει τὰς τάσεις τῶν κρατῶν τοῦ Αἴμου ὅπως φθάσουν μέχρι τοῦ Αἰγαίου. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη αἱ πολιτικαὶ σχέσεις μετὰ τὴν Ἑλλάδος καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ Αἴμου κρατῶν ἐβελτιώθησαν οὐσιωδῶς. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ μετὰ τῆς Τουρκίας, ἡ ὁποία μέχρι ἐσχάτων ἦτο ἰσχυρὰ ἀντίπαλος διὰ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Αἰγαίου. Τὰ τέσσαρα κράτη Ἑλλάς, Τουρκία, Νοτιοσλαβία καὶ Ρουμανία συνήφισαν ἀπὸ τοῦ 1934 σύμφωνον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν οἰκονομικῶν καὶ ἐμπορικῶν σχέσεων πρὸς ἄλληλα.

Ἐπιφάνεια	Ἔτος	Τετρ. χιλ.	Κάτοικοι κατὰ χιλ.
Ἀρχικὴ ἐπιφάνεια	1832	47.500	950
Μετὰ τὴν προσάρτησιν τῶν Ἰονίων νήσων	1864	50.200	1.400
Μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἄρτης	1881	64.000	2.000
Μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους	1913	122.000	5.000
Μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Λωζάννης	1923	130.000	5.200
Σημερινὴ ἐπιφάνεια καὶ πληθ.	1934	130.000	6.600

Ἡ ἐνότης τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ἐξαρτᾶται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς θαλασσίας συγκοινωνίας. Ὁ Κορινθιακὸς κόλπος συντελεῖ σπουδαίως εἰς τὸν σύνδεσμον μετὰ τῆς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Ἑλλάδος. Μολονότι δ' αἱ διάφοροι ἡπειρωτικαὶ περιοχαὶ χωρίζονται διὰ μετρίων ἢ ὑψηλῶν ὄρεων οὐχὶ ἀνυπερβλήτων, οὐχ ἦττον λόγῳ τοῦ ὄρειοῦ ἐδάφους προέρχεται χαλάρωσις εἰς τὴν μετὰ τούτων ἐπικοινωνίαν. Τοῦναντίον ἡ θαλασσία ὁδὸς τοῦ Αἰγαίου, ἡ ὁποία διὰ τῆς τομῆς τοῦ Κορινθιακοῦ ἰσθμοῦ σπουδαίως ἠνυπόθη, ἐνώνει τὰ δύο μεγάλα συγκοινωνιακὰ κέντρα, τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Θεσσαλονίκην, ἐκ τῶν ὁποίων διακλαδίζονται αἱ σιδηροδρομικαὶ ἀρτηριαί, αἱ δίδουσαι ζωὴν εἰς τὸ κράτος. Διὰ τούτων καὶ τῶν ἀμαξιτῶν ὁδῶν αἱ φυσικαὶ περιοχαὶ ἠνυπόθηκα ἀπὸ τὸ ἰσχυρὸν ἑσπεροεὐρωπαϊκὸν Περσικὸν ἡπειρωτικὸν ἰσχυροῦς ἐπικοινωνίας.

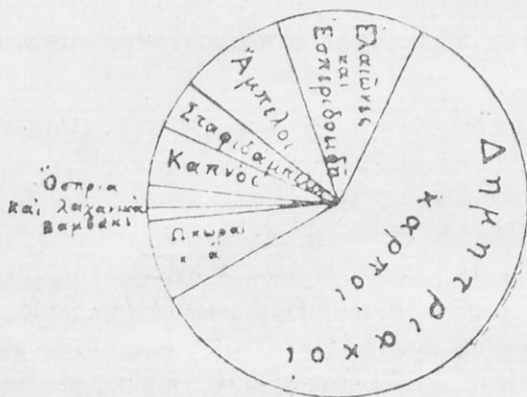
νουν τὴν πολιτικὴν ἐνότητα τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ ὑπῆρξαν ἄλλοτε ἢ αἰτία τῆς εἰς μικρὰ κράτη κατατμήσεως τῆς Ἑλλάδος, συνδέονται σήμερον πρὸς ἀλλήλας δι' ὁδῶν. Μένουν ὅμως πρὸς λύσιν πολλὰ συγκοινωνιακὰ προβλήματα καὶ ἰδίως εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Ἡ δυτικὴ Στερεὰ ἔχει περιορισμένην σιδηροδρομικὴν γραμμὴν, ἢ δ' Ἡπειρος στερεῖται ἔξ ὀλοκλήρου. Ἡδη κατασκευάζονται νέαι ἀμαξίται ὁδοί, αἱ ὁποῖαι θέλουν προαγάγει τὴν συγκοινωνίαν καὶ συγχρόνως θὰ συντελέσουν εἰς τὴν ἐπαύξησιν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς.

7. Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΑΣΧΟΛΙΑΙ

Γεωργικὰ προϊόντα. Ἡ ποικιλία τοῦ κλίματος τῆς Ἑλλάδος συντελεῖ εἰς καλλιέργειαν ποικίλων προϊόντων. Τινὰ τούτων προσιδιάζουν εἰς τὸ Μεσογειακὸν κλίμα, ὅπως εἶνε ἡ ἐλαία, τὰ ἔσπεριδοειδῆ καὶ ἡ σταφίς. Τὸ καλλιεργούμενον ἔδαφος εἶνε διηρημένον κατὰ μικρὰς ἐκτάσεις, διακοπτομένας ὑπὸ ὄρειων καὶ ἀγόνων μερῶν. Ἐκτεταμένα καλλιέργειαι ὑπάρχουν μόνον εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν, διὰ τοῦτο εἰς τὰς χώρας ταύτας ὑπῆρχον ἄλλοτε γαιοκτῆμονες ἔχοντες μεγάλας ἰδιοκτησίας. Σήμερον ὅμως μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν προσφύγων, ἐπικρατεῖ πανταχοῦ ἡ μικρὰ ἰδιοκτησία καὶ ἡ γεωργικὴ ἀσχολία εἶνε οἰκογενειακὴ χωρική, συνδυαζομένη καὶ μὲ τὴν διατροφὴν περιορισμένου ἀριθμοῦ ζώων. Λαμβανομένου ὑπ' ἄψιν ὅτι τὰ 45 ο)ο τῶν κατοίκων ζοῦν ἐκ τῆς γεωργίας, ἡ Ἑλλὰς δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς χώρα γεωργική. Ἡ καλλιεργουμένη ἐπιφάνεια κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐπεξετάθη κατ' ἔκτασιν καὶ ἔντασιν, δηλ. διὰ χρήσεως λιπασμάτων καὶ βελτιώσεως τῶν σπόρων. Ἡ τοιαύτη ὅμως βελτιώσις τῆς γεωργίας διατελεῖ ἀκόμη εἰς περιορισμένην κλίμακα.

Τὴν πρώτην θέσιν τῆς παραγωγῆς κατέχουν τὰ *σιτηρὰ* (τὰ 78 ο)ο τοῦ συνόλου τῆς καλλιεργουμένης ἐπιφανείας), μεταξὺ δὲ τούτων πάλιν προέχει ὁ σίτος. Παρ' ὄλην ὅμως τὴν μεγάλην παραγωγὴν τοῦ σίτου, μέχρι τοῦ 1930 μόλις διὰ ταύτης ἤρκει νὰ τραφῆ τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ, ἄλλη δὲ τόση ποσότης ἤρχειτο

ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν (κυρίως ἐκ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Αὐστραλίας). Τοῦτο κυρίως προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ κατὰ στρέμμα ἀπόδοσις τοῦ σίτου ἐν Ἑλλάδι εἶνε ὀλίγη (62 χιλιογρ.), ἐνῶ ἄλλων χωρῶν ἡ μέση ἀπόδοσις εἶνε 118 χιλιογρ. Μόνον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διὰ τῶν κυβερνητικῶν φρονίδων ἡ παραγωγή ἤρκεσε νὰ διαθρέψῃ 4.600 000 ἀνθρώπους καὶ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐχρειάσθη σίτος ἀκόμη μόνον διὰ 2 ἑκατ., καταβάλλεται δὲ σήμερον προσπάθεια ὅπως ἡ Ἑλλὰς καταστῇ σιτάρκης.

Εἰκ. 1. Σύγκρισις τῶν παραγομένων γεωργικῶν προϊόντων τῆς Ἑλλάδος κατ' εἶδη.

Κατὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀξίαν πρωτεύει ὁ **καπνός**, διότι τὰ 5/6 τῆς παραγωγῆς αὐτοῦ ἐξάγονται καὶ φέρει κέρδος ἄνω τῶν 3 δισεκατ. δραχμῶν κατ' ἔτος. Ἡ Ἑλλὰς κατέχει τὴν πρώτην θέσιν τοῦ καπνοῦ εἰς τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον (εἰς τὰ σιγαρέττα). Τὸν καπνὸν ἀκολουθεῖ ἡ **ἐλαιοπαραγωγή**, τῆς ὁποίας ὅμως ἡ ἐξαγωγή εἶνε ὀλίγη (150 ἑκατ. δρ.) Μεγαλυτέραν τοῦ ἐλαίου οἰκονομικὴν ἀξίαν ἔχει ἡ **σταφίς**, ἡ ὁποία πρὸ τοῦ 1912, ὅτε ἡ Ἑλλὰς περιοριζέτο εἰς τὰς παλαιὰς χώρας, ἦτο τὸ πλουσιώτερον τῶν γεωργικῶν προϊόντων· ἔχουσα μικρὰν ἐντοπίαν κατανάλωσιν ἐξάγεται εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ὡσαύτως ἐξάγεται τὸ ἡμισυ περίπου τοῦ παραγομένου **οἴνου** (ἀξίας 500 ἑκατ. δραχ.) Ἄλλα Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ἐξαγόμενα προϊόντα (σῦκα, ξυλοκέρατα, βαλανίδια) ἔχουν μικρότεραν σημασίαν.

Σημαντικὴ εἶνε ἡ κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος (1936) παραγωγὴ τοῦ βάμβακος ἐπαρκέσαντος ὄχι μόνον εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας ἀλλὰ καὶ ἐξαγωγὴ μικρὰ νὰ γίνῃ.

Πίναξ 28. Παραγωγὴ τῶν κυριωτέρων γεωργικῶν εἰδῶν εἰς τόννους.

Ἔτη	Σιτηρὰ	Ἐλαιον	Ὅσπρια	Καπνὸς	Ἀμπελοι	Σταφίς	Βάμβαξ
1914	864.299	—	49.257	43.385	420.041	181.112	
1925	938.000	63.814	32.670	76.512	270.078	177.776	
1934	1.400.000	100.000	40.000	31.600	450.000	190.000	
1936							45 ἑκατ. ὀκ.

Τὰ δάση τῆς Ἑλλάδος δὲν παρέχουν τὴν ἐπαρκοῦσαν ξυλείαν διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας. Ὡς πρὸς τοὺς ξυλάνθρακας καὶ τὰ καυσόξυλα ἡ Ἑλλὰς εἶνε αὐτάρκης, διὰ τὰς οἰκοδομὰς ὅμως καὶ τὰ ἐπιπλα εἰσάγεται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἑτησίως ξυλεία περὶ τὰ 200.000 κυβικὰ μέτρα. Ἀξιόλογα δασικὰ προϊόντα εἶνε ἡ *δητλίνη* (12 χιλ. τόν.), ἐξ ἧς παράγονται τὸ κολοφώνιον καὶ τὸ τερεβινθέλαιον (νέφτι), καὶ ἡ *μασίχη* τῆς Χίου.

Κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ἡ Ἑλλὰς τρέφει πολλὰ αἰγοπρόβατα καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν αὐτῆς, ἰδίως εἰς τὰ ὄρεινά μέρη, ὀλίγα ὅμως μεγάλα ζῶα. Ἐν τούτοις ἡ κτηνοτροφία δὲν ἐπαρκεῖ εἰς τὰς ἐντοπίους ἀνάγκας καὶ εἰσάγονται ζῶα ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ (ἐκ τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Τουρκίας). Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰ προϊόντα τῆς κτηνοτροφίας (τυρὸς, βούτυρον, ἔριον).

Ἡ μελισσοκομία ἀναπτύσσεται πανταχοῦ. Σήμερον αἱ κυψέλαι ὑπολογίζονται περὶ τὰς 500.000 ἀποδίδουσαι 2000 τόνν. μέλιτος καὶ 220 τόνν. κηροῦ. Τὰ εἶδη ταῦτα ἔχουν ἀξίαν περίπου 50 ἑκατομ. δραχ.

Σημαντικὸς οἰκονομικὸς παράγων εἶνε καὶ ἡ σηροτροφία

(κατ' ἐξοχὴν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Δυτ. Θράκῃ). Παράγονται κουκούλια 2.500 τόνν. ἀξίας 126 ἑκατ. δραχ. Μέρος τοῦ ποσοῦ τούτου ὡς καὶ τῆς παραγομένης μετὰξῃς ἐξάγεται εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Πίναξ 29. Τὰ τρεφόμενα ζῶα (1931)

Εἶδη ζῶων καὶ πτηνῶν	Ἀριθ. κατὰ χιλιάδας	Εἶδη ζῶων καὶ πτηνῶν	Ἀριθ. κατὰ χιλιάδας
Βόες καὶ ταῦροι	468	*Όνοι	353
Ἀγελάδες	410	Πρόβατα καὶ κριοὶ	7072
Βοῦβαλοι	46	Αἴγες καὶ τράγοι	4620
Ἴπποι	250	Χοῖροι	423
Φορβάδες	75	Κόνικλοι	404
Ἡμίονοι	160	Πτηνὰ κατοικίδια	9037

Ἄλιεία. Ἡ ἐν Ἑλλάδι ἀλιεία διακρίνεται εἰς τρεῖς κατηγορίας καθ' ὅσον γίνεται· 1) εἰς τὴν θάλασσαν, 2) εἰς τὰς λιμνοθαλάσσας καὶ κλειστὰ μέρη καὶ 3) εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα (λίμνας καὶ ποταμούς).

Ἡ πρώτη εἶνε σπουδαιότερα ὡς ἐκ τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως τῶν Ἑλληνικῶν παραλίων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀλιευτικῶν πλοίων ἔχει αὐξηθῆ ἑσχάτως ἀπὸ πρόσφυγας ἀλιεῖς (4.200 πλοῖα, 15.000 ἀλιεῖς). Ὁ ἀριθμὸς τῶν κατ' ἔτος ἀλιευομένων ἰχθύων ἀνέρχεται εἰς 18—26 χιλ. τόνν. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος εἶνε μικρὸς ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως τῶν Ἑλληνικῶν παραλίων· τοῦτο συμβαίνει κυρίως διότι ἡ μεγαλυτέρα ἔκτασις τῶν παραλίων εἶνε βραχέως. Πλοῦτος ἀλιείας παρουσιάζεται κατὰ τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν, ὅπου λόγῳ τῶν προσχώσεων τὰ βᾶθη εἶνε μικρὰ (ὡς εἰς τὰ Θρακικὰ παραλία, τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον, τὸν Εὐβοϊκόν). Πολλοὶ ἰχθύες συλλαμβάνονται εἰς τὰς λιμνοθαλάσσας (ὡς εἰς τὴν Βιστωνίδα, τοῦ Μεσολογγίου, τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου). Πλούσιαι εἰς ἰχθῦς εἶνε καὶ αἱ λίμναι τῆς Μακεδονίας (Βόλβη, Ἄγ. Βασιλείου, Καστορίας).

Ἐν τούτοις τὰ ἀλιευτικὰ προϊόντα δὲν ἐπαρκοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων καὶ εἰσάγονται ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν ἰχθύες *κατεψυγμένοι* ἢ *ἀλίπαστοι*, *γάδοι*, *βακαλάοι* καὶ *σαρδέλλαι* (κυρίως ἐκ τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ Καναδά), *ρέγγαι* (κυρίως ἐκ τῆς Μεγ. Βρετανίας) καὶ *χαβιάριον* ἐκ τῆς Ρωσίας.

Ἄξιόλογος εἶναι καὶ ἡ ἀλίεια τῶν *σπόγγων*, τὴν ὁποίαν ἐξασκοῦν οἱ ναυτικοὶ κάτοικοι, ἰδίως τῶν νήσων Ὑδρας, Σπετσῶν, Αἰγίνης καὶ τινῶν τῆς Δωδεκανήσου εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Βορείου Ἀφρικῆς καὶ τῆς Συρίας. Ποσὸν τούτων ἐξάγεται καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν (τῷ 1930 ἐξήχθησαν 23 τόννοι ἀξίας 7 ἑκατ. δραχ.).

Λατομεῖα, Ὀρυχεῖα καὶ Μεταλλεῖα. Ἡ Ἑλλὰς ἔχει λατομεῖα μαρμάρων λευκῶν καὶ ἄλλων χρωμάτων. Λευκὸν μάρμαρον εἶνε τὸ Πεντελικὸν καὶ ὁ Πάριος λίθος, κατάλληλος διὰ τὴν γλυπτικὴν. Ποικίλα εἶνε τὰ χρώματα τῶν μαρμάρων τῆς Σκύρου, τῆς Τήνου, τῆς Χίου, τῆς Μάνης κ. ἄ. Ἐκ τῆς Θήρας ἐξάγεται ἡ *Θηραϊκὴ γῆ* (πορσελιάνη), ἐκ τῶν λατομείων τῆς Ἐλευσίνος καὶ τῆς Αὐλίδος *τσιμέντον*, ἐκ δὲ τῆς Νάξου ἡ καλύτερα *σμύρις* τοῦ κόσμου (ἐτησίᾳ ἀξία 24 ἑκατ. δραχ.).

Ὀρυκτοὶ ἄνθρακες ὑπάρχουν, ἀλλ' εἶναι κακῆς ποιότητος (λιγνίται), τοῦτο δ' εἶνε κώλυμα διὰ τὴν μεγάλην βιομηχανίαν ἐσχάτως ἢ ἐκμετάλλευσις αὐτῶν προήχθη. Ἐξορύσσονται εἰς τὴν Εὐβοίαν (παρὰ τὴν Κύμην καὶ τὸ Ἀλιβέριον), παρὰ τὸν Ὠρωπὸν τῆς Ἀττικῆς, εἰς τὴν Δυτικὴν καὶ Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ ἄλλαχοῦ. Ἡ ποσότης ἀνέρχεται ἐτησίως περὶ τοὺς 140 χιλ. τόννων. Μεταλλεῖα ὑπάρχουν εἰς τὰ παράλια μέρη ἢ ἐκεῖ ὅπου εἶναι εὐκόλος ἡ συγκοινωνία πρὸς τὴν θάλασσαν. Τὰ ἄλλοτε πλούσια μεταλλεύματα τοῦ Λαυρίου σήμερον ἔχουν ἐλαττωθῆ κατὰ πολὺ. Ἐκμεταλλεύσεις *σιδήρου* ἐνεργοῦνται εἰς τὴν Λάριμναν τῆς Λοκρίδος καὶ τὰς νήσους: Κύθνον, Σέριφον καὶ Σίφνον, *σιδηροπυρίτου* δ' ἐκ τῶν περιφερειῶν τῆς Ἐρμιόνης (Ἀργολίδος) καὶ τῆς Στρατονίκης (Χαλκιδικῆς). Ἄλλων μετάλλων ἐξάγονται μικραὶ ποσότητες (μολύβδου, ψευδαργύρου, μαγνηίου, νικελίου, θείου). Ἄξιόλογος εἶναι ὁ *λευκόλιθος* τῆς Ἐλλάδος (παρὰ τὴν μαγνησίον), ὁ ὁποῖος εἶνε ἀρίστης ποιότητος. Εὐρίσκεται εἰς τὰ ὄφειτικά πετρώματα τῆς Εὐβοίας ὡς καὶ

εἰς τὴν Χαλκιδικήν. Ἡ ἀπόδοσις αὐτοῦ πρὸ τοῦ 1909 ἔφθανε τοὺς 280.000 τόννων, ἐνῶ σήμερον κατῆλθε (βλ. πίν. 30).

Πίναξ 30. Παραγωγή τῶν κυριωτέρων μεταλλευμάτων (εἰς τόννους) κατὰ διάφορα ἔτη

Ἔτη	Σίδηρος	Μόλυβδος	Σιδηρο- πυρ.	Θεῖον	Λιγνίται	Λευκό- λιθος
1911	476.731	182.324	31.553	174	—	86.956
1925	88.216	76.916	65.000	1.050	142.076	90.828
1934	257.185	4.422	141.442	5.397	105.208	49.990

Βιομηχανία. Ἡ βιομηχανία ἐν Ἑλλάδι δὲν εἶναι μεγάλη ὅπως ἄλλων μεγάλων κρατῶν. Πρῶτον σημαντικὴν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ 1900, ὅποτε ἰδρύθησαν μεγάλαι βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις, αἱ ὁποῖαι διαταράχθησαν κατὰ τοὺς τελευταίους πολέμους καὶ ἀπὸ τοῦ 1922 διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνωμαλίαν τοῦ κράτους. Οἱ πρόσφυγες εἰσήγαγον καὶ νέους τινὰς βιομηχανικοὺς κλάδους (ὡς τὴν ταπητουργίαν), καὶ ἡ βιομηχανία ἤδη γενικῶς καλύπτει τὰ 70 ο]ο τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐγχωρίου ἀνάγκης. Ἐκ τῶν ποικίλων κλάδων οἱ κυριώτεροι εἶνε οἱ ἑξῆς :

α) **Μεταλλουργικὴ καὶ μηχανολογικὴ.** Λόγω ἐλλείψεως λιθανθράκων ἡ βιομηχανία αὕτη ἐν Ἑλλάδι εἶναι μικρά. Τὰ προϊόντα τῆς μεταλλουργίας περιορίζονται εἰς παραγωγὴν μολύβδου, πεφρυγμένου ψευδαργύρου, μαγνησίου, ἀρσενικοῦ ὀξέος καὶ θείου. Μηχανουργεῖα τινὰ λαμβάνουν τὰς πρῶτας ὕλας, ὅλας σχεδόν, ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ κατασκευάζουν γεωργικὰ ἐργαλεῖα, καρφοβελόνες, πλάστιγγας, χρηματοκιβώτια, κλίνας κ. ἄ.

β) **Κλωστικὴ καὶ ὑφαντουργικὴ βιομηχανία.** Αὕτη βοηθεῖται καὶ ὑπὸ κινήσεως τῶν ὀρεόντων ὑδάτων καὶ διὰ τοῦτο εἶνε ἰδρυμένα πολλὰ ἐργοστάσια εἰς τὰς πολίχνας τοῦ Βερμίου Ἐδεσσαν καὶ Νάουσας. Κατέχει τὴν πρώτην θέσιν κατὰ τὴν ἀξίαν τῆς παραγωγῆς. Σπουδαῖοι αὐτῆς κλάδοι εἶνε ἡ ἐριουργία, ἡ μεταξουργία καὶ ἡ ταπητουργία. Οἱ περισσότεροι τῶν κλάδων τούτων ἔχουν τὰς πρῶτας ὕλας ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἡ ποιότης δὲ τῶν προϊόντων εἶνε ἐφάμιλλος πρὸς τὴν τοῦ ἐξωτερικοῦ.

γ) *Εἶδη διατροφῆς.* Ἡ βιομηχανία αὕτη κατέχει δευτέραν θέσιν. Εἰς τοιαύτην ὑπάγεται ἡ ἄλευροβιομηχανία, ἡ οἴνοποιία, ἡ οἴνοπνευματοποιία, ἡ ἐλαιουργία, ἡ ζαχαροποιία (λονκούμια, σοκολάτα), ἡ κατασκευὴ ζυμαρικῶν, αἱ κονσέρβαι λαχανικῶν καὶ ὀπωρῶν, ἡ παγοποιία κ. ἄ. Σπουδαιότατη ἐξ αὐτῶν εἶνε ἡ οἴνοπνευματοποιία καὶ ἡ ἐλαιουργία, διότι λαμβάνουν τὰς πρώτας ὕλας ἐκ τῆς χώρας, συγχρόνως δ' ἔχουν καὶ μεγάλην ἐξαγωγὴν.

δ) *Οἰκοδομικὴ βιομηχανία.* Αὕτη παρουσιάζει σπουδαίαν πρόοδον. Κατασκευάζονται τσιμέντα, πλίνθοι, κέραμοι, πλάκες, μωσαϊκὰ καὶ ἄσβεστος.

ε) *Χημικὴ βιομηχανία.* Ἔχει διαφόρους κλάδους καὶ προϊόντα αὐτῆς εἶνε τὸ πυρηνέλαιον, τὸ λινέλαιον, ὁ σάπων (ἄπλοῦς καὶ ἀρωματικός), χημικὰ λιπάσματα, τὸ κολοφώνιον καὶ τὸ τερεβινθέλαιον, πυρομαχικά, χημικὰ καὶ φαρμακευτικὰ εἶδη ὡς καὶ ὑαλουργικά.

Πίναξ 31

<i>Εἶδη βιομηχανιῶν</i>	Ἀσχολούμενα πρόσωπα	Ἀξία εἰς χιλιάδας δραχ.
Μεταλλουργ. καὶ μηχανολογικαὶ	45.099	257.200
Κλωστικαὶ καὶ ὑφαντικαὶ	101.661	1.643.000
Εἰδῶν διατροφῆς	37.658	1.214.000
Οἰκοδομικαὶ	58.932	325.000
Χημικαὶ	2.304	680.000
Κατεργασία δερμάτων	63.921	551.000
Καπνοβιομηχανία	48.585	182.700
Χαρτοποιία	8.178	203.000
Κατεργασία ξύλου	54.985	280.000
Εἰδῶν ἱματισμοῦ	1.955	37.400
Παραγωγὴ ἠλεκτρισμοῦ	6.555	690.000
		6.062.100

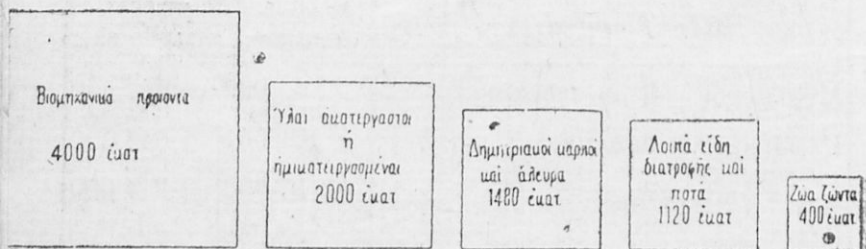
Ἄλλαι βιομηχανίαι εἶνε ἡ *βυρσοδεψία*, ἡ *καπνοβιομηχανία*, ἡ *χαρτοποιία*, ἡ *κατεργασία ξύλου*, *εἰδῶν ἱματισμοῦ (πίλων)*, ἡ *παραγωγή ἠλεκτρισμοῦ κ.λ.π.*

Αἱ διάφοροι βιομηχανίαι ἀπασχολοῦν 430.000 περίπου ἐργάτας καὶ ἐργάτιδας, ζοῦν δὲ ἀπὸ αὐτὴν τὰ 26 % τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ πίναξ 31 δεικνύει τὴν ἀξίαν τῶν εἰδῶν τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς καὶ τοὺς ἀσχολουμένους εἰς ταύτας ἐργάτας κατὰ τὸ ἔτος 1931.

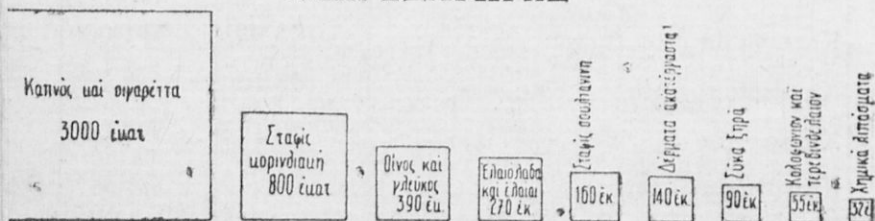
Ἐμπόριον ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικόν. Ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν Ἑλληνικῶν προϊόντων, ἡ ὁποία γίνεται μεταξὺ τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀποτελεῖ τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον. Κέντρα τοῦ ἐμπορίου τούτου εἶνε αἱ πόλεις καὶ πρὸ πάντων αἱ Ἀθῆναι καὶ ὁ Πειραιεύς, ὅπου συγκεντροῦνται προϊόντα ἀπὸ ὅλας τὰς ἐπαρχίας.

Ἐκτὸς τῆς Διεθνoῦς Ἐκθέσεως τῆς Θεσσαλονίκης γίνονται 175 τοπικαὶ ἐμποροπανηγύρεις, ἐν αἷς αἱ συναλλαγαὶ φθάνουν τὰ 430 περίπου ἑκατομ. δρχ. κατ' ἔτος.

ΕΙΔΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

ΕΙΔΗ ΕΞΑΓΩΓΗΣ

Εἰκ. 2. Ἀξία εἰς δρχ. τῶν κατ' ἔτος εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων προϊόντων τῆς Ἑλλάδος.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ἡ εἰσαγωγή ἐξ ἄλλων κρατῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶνε διπλασία τῆς ἐξαγωγῆς, δηλ. ἡ Ἑλλὰς ἐξοδεύει πολὺ περισσότερα ἀπὸ ὅ,τι παράγει. Πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου τὸ ἔλλειμμα τοῦτο ἀνεπληροῦτο ἀπὸ κέρδη τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας καὶ τὰ ἐμβάσματα τῶν Ἑλλήνων μεταναστῶν ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν. Ἀλλὰ μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἠλαττώθησαν οἱ πόροι αὐτοὶ καὶ ἡ Ἑλλὰς σήμερον διατρέχει οἰκονομικὴν κρίσιν.

Ἐπειδὴ ἡ Ἑλλὰς εἶνε χώρα κυρίως γεωργικὴ, διὰ τοῦτο ἐκ τῶν ἐξαγομένων προϊόντων τὴν πρώτην θέσιν ἔχουν τὰ ἀκατέργαστα γεωργικά. Ἐκ τούτων τὸ πρῶτον εἶδος κατὰ τὴν ἀξίαν εἶνε ὁ *καπνός* (τὰ 55 % τῆς ὅλης ἐξαγωγῆς), ἔπειτα τὰ προϊόντα τῆς ἀμπέλου (σταφίς, οἶνοπνευματώδη ποτὰ) καὶ τὸ ἐλαιόλαδον. Μετὰ τὰ γεωργικά, ἀκολουθοῦν προϊόντα κτηνοτροφικὰ (δέρματα), ὄρυκτά, δασικὰ καὶ βιομηχανικὰ (κλωσταί, τάπητες, κολοφώνιον, τερεβινθέλαιον, χημικὰ λιπάσματα κ. ἄ.). Ἡ Ἑλλὰς εἰσάγει ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ μεγάλην ποσότητα εἰδῶν διατροφῆς ἰδίως δημητριακὰ καὶ ὅλα σχεδὸν τὰ βιομηχανικὰ εἶδη. Χῶραι δὲ μετὰ τῶν ὁποίων συναλλάσσεται εἶνε πολλαί, ἐξ αὐτῶν δὲ τὴν πρώτην θέσιν ἔχουν αἱ Ἑνωμέναι Πολιτεῖαι (τῆς Ἀμερικῆς) καὶ ἡ Ἀγγλία. Αἱ Ἑνωμέναι Πολιτεῖαι μᾶς πωλοῦν σίτον καὶ πετρέλαιον, ἡ δὲ Ἀγγλία ἰδίως μεταλλουργικὰ καὶ ὑφαντουργικὰ προϊόντα. Ἐπειτα ἀκολουθοῦν ἡ Γερμανία, ἡ Ἰταλία, ἡ Γαλλία, ἡ Ρουμανία, ἡ Νοτιοσλαβία κλπ.

Ἡ ἀξία τῆς ὅλης ἐξαγωγῆς ἀνῆρχετο κατὰ τὸ 1931 εἰς 4 1/2 σχεδὸν δισεκ. δραχ., ἡ δὲ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς 9 δισεκατομ. δραχμάς.

Ὁ Πειραιεὺς, ἡ κυρία ἀγορὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου εἶνε συγχρόνως καὶ ἡ κυρία θέσις τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου. Μετὰ τοῦτον οἱ λιμένες τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς κατατάσσονται κατὰ σειρὰν ὡς ἑξῆς: Θεσσαλονίκη, Καβάλλα, Πάτραι, Βόλος, Ἀλεξανδρούπολις, Ἡράκλειον, Μυτιλήνη, Χίος, Σῦρος, Κέρκυρα, Χανιά.

Ναυτιλία. Αἰτία τῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἑλληνικῆς ναυτιλίας εἶνε ὄχι μόνον ὁ μέγας θαλάσσιος διαμελισμὸς τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ ἡ ὀρεινὴ διάπλασις τοῦ ἐδάφους εἰς τὴν ὁποίαν εἶνε δύσκολος ἡ σταθμὴ ἀδροδρομικῶν ἢ ἀμαξιτῶν ὁδῶν. Εἰς

ὄλους τοὺς χρόνους τῆς ἱστορίας οἱ Ἕλληνες ἐπεξήτουν νὰ ζοῦν περισσότερο μὲ τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν, δι' αὐτὸ δὲ εἶνε καὶ σήμερον ἐπιτήδευοι ναυτικοί. Ὁ ἐμπορικὸς στόλος τῆς Ἑλλάδος τῷ 1936 ἠρίθμει 615 ἀτμόπλοια καὶ 700 μεγάλα ἰστιοφόρα, τὰ ὁποῖα ὁμοῦ εἶχον χωρητικότητα 1.900.000 τόννων, δηλαδὴ τὰ δύο ἑκατοστὰ τοῦ παγκοσμίου ἐμπορικοῦ στόλου. Μεταξὺ τῶν ναυτικῶν κρατῶν ὅλου τοῦ κόσμου, ἡ Ἑλλὰς ἔρχεται ἐνάτη. Ὅλα τὰ πλοῖα εἶνε νηολογημένα (γραμμένα) εἰς διαφόρους λιμένας. Τοιοῦτοι κατὰ σειρὰν ἀριθμοῦ εἶνε: Πειραιεὺς, Ἄνδρος, Σῦρος, Χίος, Ἀργοστόλιον, Ἰθάκη, Ὑδρα, Χανιά, Σπέτσαι, Θεσσαλονίκη, Μυτιλήνη, Κέρκυρα, Σάμος κλπ. Τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ταξιδεύουν εἰς διάφορα μέρη τῆς Μεσογείου ὡς καὶ εἰς ἄλλας θαλάσσας. Τὰ μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτὰ εἶνε ὑπερωκεάνεια, διαπλέουν δὲ ὅλον τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανὸν ἕως τὴν Ἀμερικὴν. Ὅλοι οἱ ὑπηρετοῦντες εἰς τὰ πλοῖα εἶνε πλεόν τῶν 42 χιλιάδων.

Συγκοινωνία κατὰ ξηρὰν. Ἡ κυρία καὶ ταχεῖα συγκοινωνία μεταξὺ τῶν διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος κατὰ ξηρὰν γίνεται μὲ τὰ αὐτοκίνητα καὶ τοὺς σιδηροδρόμους. Διὰ τὰ αὐτοκίνητα ὑπάρχουν ὁδοὶ πανταχοῦ, ἀλλὰ διὰ τὸ ὄρεινόν τοῦ ἔδαφους αὐταὶ εἶνε συνήθως στεναὶ μὲ πολλὰς καμπὰς καὶ δὲν διατηροῦνται ὅλαι καλῶς. Διὰ τοῦτο τὰ αὐτοκίνητα προτιμῶνται ἀπὸ τὸν σιδηρόδρομον μεταξὺ τῶν πόλεων καὶ χωρίων εἰς μικρὰς ἀποστάσεις. Αὐτοκίνητα εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα κυκλοφοροῦν σήμερον ἔπερ τὰς 30 χιλιάδας.

Διὰ μεγάλας ἀποστάσεις προτιμῶνται οἱ σιδηρόδρομοι· σιδηροδρομικαὶ ὅμως γραμμαὶ δὲν εἶνε πανταχοῦ, ἀλλ' εἰς τὰς κυρίας συγκοινωνίας τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος Ὅλαι αἱ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ἔχουν μῆκος 2,700 χιλιομ. καὶ διακρίνονται ὡς ἑξῆς :

1) Ὁ ἠλεκτρικὸς σιδηρόδρομος Ἀθηνῶν—Πειραιῶς καὶ ἡ γραμμὴ Ἀθηνῶν—Κηφισιάς.

2) Οἱ σιδηρόδρομοι Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου (800 χιλ.). Ἐκ Πειραιῶς καὶ Ἀθηνῶν ἡ σιδηρ. γραμμὴ φθάνει εἰς τὴν Κόρινθον καὶ ἀπ' αὐτὴν διακλαδίζονται δύο κύριαι γραμμαὶ

(Κορίνθου—Καλαμῶν καὶ Κορίνθου—Πατρῶν). Πέραν ἀπὸ τὸς Πάτρας τρίτη γραμμὴ διὰ Πύργου ἐνοῦται μετὰ τῆς πρώτης (Κορίνθου—Καλαμῶν) παρὰ τὴν κωμόπολιν Μελιγαλᾶ. Ὅλαι αἱ γραμμαὶ αὗται ἔχουν καὶ μικρὰς διακλαδώσεις.

3) Ὁ σιδηρόδρομος *Πύργου—Κατακόλου* ἐν Ἡλείᾳ τῆς Πελοποννήσου (13 χιλίωμ.).

4) Οἱ σιδηρόδρομοι τῆς *Βορειοδυτικῆς Ἑλλάδος* (Κρου-
νερίου—Μεσολογγίου—Ἄργινου), μήκους 75 χιλίωμ.

5) Ὁ σιδηρόδρομος τῆς *Θεσσαλίας*. Αἱ γραμμαὶ αὐτῆς εἶνε Βόλου—Βελεστίνου—Λαρίσης, Βελεστίνου—Τρικάλων—Κα-
λαμπάκας καὶ Βόλου—Μηλεῶν (ἐν ὄλῳ 230 χιλμ.).

6) Οἱ σιδηρόδρομοι τοῦ *Ἑλληνικοῦ Κράτους*. Διὰ τούτων γίνεται ἡ συγκοινωνία τῶν μεγαλυτέρων διαμερισμάτων τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ὡς καὶ ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τὴν Τουρκίαν, μετὰ τὴν Νοτιοσλοβιαν καὶ τὰ ἄλλα κράτη τῆς Κεντρικῆς καὶ Δυ-
τικῆς Εὐρώπης. Ἡ γραμμὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὰς Ἀθήνας καὶ φθάνει διὰ μέσου Λαρίσης εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Ἐκ τῆς Θεσσαλονίκης συνεχίζονται αἱ γραμμαὶ, πρὸς τὸ Μονα-
στήριον, πρὸς τὴν Γευγελὴν καὶ πρὸς τὴν Ἀλεξανδρούπολιν (ἐν ὄλῳ 1318 χιλίωμ.).

7) Οἱ *ἀνατολικοὶ* σιδηρόδρομοι. Ἡ κυρία γραμμὴ αὐτῶν ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρούπολιν καὶ τελειώνει εἰς τὸ Πύθιον, ἔκ τοῦ ὁποίου γίνονται διακλαδώσεις, μία πρὸς τὴν Κων]πολιν καὶ ἄλλη πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ Βουλγαρίαν.

8) Τοπικὸς σιδηρόδρομος *Μακεδονίας* (Ἄψαλος—Ὄρμα).

Κατὰ θάλασσαν. Αἱ θαλάσσιαι συγκοινωνίαι τῆς Ἑλλάδος γίνονται δι' ἀτμοπλοίων Ἑλληνικῶν, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς διαφόρους ἀτμοπλοϊκὰς ἑταιρείας. Ἡ ἀρχὴ τούτων γίνεται ἔκ Πειραιῶς μετὰ ὠρισμένας γραμμάς καὶ προσεγγίζουσι εἰς ὅλα τὰ διαμερίσματα καὶ τὰς νήσους τῆς Ἑλλάδος. Ὑπάρχουσι καὶ γραμμαὶ, εἰ ὁποῖαι πηγαίνουσι εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὡς εἰς τὴν Τουρκίαν, Ἰταλίαν, Ἀγγυλτον, Γαλλίαν, Ρουμανίαν καὶ Νέαν Ὑόρκην (τῆς Ἀμερικῆς). Εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς λιμένας ἔρχονται

καὶ ξένα πλοῖα, Ἀγγλικά, Γαλλικά, Ἰταλικά, Ρουμανικά, Τουρκικά καὶ ἄλλων κρατῶν.

γ') **Ἀεροπορία.** Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη γίνεται συγκοινωνία καὶ μὲ τὰ ἀεροπλάνα, τὰ ὁποῖα μεταφέρουν ταχύτατα τὸ ταχυδρομεῖον καὶ βιαστικούς ἐπιβάτας. Διὰ τὴν προσγείωσιν καὶ προσθαλάσσωσιν αὐτῶν γίνονται τὰ ἀεροδρόμια καὶ οἱ ἀερολιμένες. Παρὰ τὰς Ἀθήνας εἶνε τὸ ἀεροδρόμιον τῆς Δεκελείας, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀναχωροῦν Ἑλληνικά ἀεροπλάνα διὰ τὰς Πάτρας—Ἰωάννινα καὶ διὰ τὴν Θεσσαλονίκην. Ἐπίσης διὰ τὴν σπουδαίαν θέσιν τῆς Ἑλλάδος ἀεροπλάνα ξένων ἐταιρειῶν ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην προσεγγίζουν εἰς τὰς Πάτρας, τὸ Φάληρον καὶ ἄλλα ἑλληνικά μέρη καὶ πετοῦν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἢ εἰς μέρη τῆς Ἀσίας, τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς (17 ἑναέριοι διεθνεῖς γραμμαί).

δ') **Συγκοινωνία ΤΤΤ** (ταχυδρομική, τηλεφωνική καὶ τηλεγραφική). Διὰ τὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν ὑπάρχουν ταχυδρομικά γραφεῖα (ἐν ὄλῳ 130), τὰ ὁποῖα μεταφέρουν τὰς ἐπιστολάς καὶ τὰ δέματα μὲ αὐτοκίνητα, μὲ σιδηροδρόμους καὶ μὲ ἐπίπλους ἢ πεζοὺς ταχυδρόμους. Διὰ τὴν τηλεγραφικὴν καὶ τηλεφωνικὴν ὑπηρεσίαν ὑπάρχουν πολλὰ γραφεῖα εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ μεγάλα χωρία (σχεδὸν 4 χιλ.). Πρὸς τούτοις ὑπάρχει εἰς μὲν τὴν ξηρὰν τηλεγραφικὸν δίκτυον μὲ σύρματα (μῆκους 22.000 χιλιομ.), εἰς δὲ τὴν θάλασσαν καλώδια (μῆκους 8.380 χιλιομ.). Ταῦτα συνδέουν τὴν Ἑλλάδα καὶ μὲ τὴν Τουρκίαν, τὴν Ρόδον, τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἰταλίαν. Διὰ τὰ τηλεφωνα χρησιμοποιοῦνται ἰδιαίτερα σύρματα, εἰς τοὺς ὄρεινους ὁμως συνοικισμοὺς χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν τηλεφωνικὴν συνεννόησιν τὰ τηλεγραφικά σύρματα.

Ραδιοτηλεγραφία. Νέον εἶδος ἀποστολῆς τηλεγραφημάτων χωρὶς σύρμα εἶνε ἡ ραδιοτηλεγραφία. Αὕτη ἔχει σταθμοὺς παρακτίους (εἰς Βάρην Ἀττικῆς, Θεσσαλονίκην, Κέρκυραν, Ἀλεξανδρούπολιν, Χανιά), οἱ ὁποῖοι συνεννοοῦνται ραδιοτηλεγραφικῶς μὲ ταξιθεύοντα πλοῖα.

7. ΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ ΑΣΧΟΛΙΑΙ

Θρησκεία. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εἶνε μὲν αὐτοκέφαλος, ἀλλὰ δογματικῶς καὶ κανονικῶς ἠνωμένη μετὰ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἐδρεύει εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν (ὅπου ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης) Ἀνωτάτη Ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ εἶνε ἡ **Ἱερὰ Σύνοδος** ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν πρόεδρον, δηλ. τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ ἀπὸ 12 ἀρχιερεῖς, οἱ ὁποῖοι καλοῦνται ἀπὸ τὰς ἐπισκοπὰς καὶ ἀλλάσσουσιν κατ' ἔτος. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος διοικεῖ τὴν Ἐκκλησίαν, ἐπιβλέπει τοὺς ναοὺς καὶ ἐκλέγει τοὺς ἀρχιερεῖς. Ἐκκλησιαστικῶς ἡ Ἑλλὰς διαιρεῖται εἰς 80 μητροπόλεις (τῶν ὁποίων 33 εἶνε εἰς τὴν Παλαιὰν Ἑλλάδα) καὶ 7 ἐπισκοπὰς (ἐν Κρήτῃ). Ἡ μοναστικὴ πολιτεία τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἐξαρτᾶται πνευματικῶς ἐκ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Πλὴν τῶν Ὀρθοδόξων ὑπάρχουν καὶ τινες Ἕλληνες Δυτικοῦ δόγματος (ιδίως εἰς τινὰς νήσους τῶν Κυκλάδων), ὀλίγοι Ἰουδαῖοι, Μωαμεθανοὶ (ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ) καὶ Ἀρμένιοι.

Πολίτευμα. Ἡ Ἑλλὰς εἶνε βασιλείον ἀπὸ τοῦ 1833, ὅτε ὁ πρῶτος βασιλεὺς Ὄθων ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ πρῶτον εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ κατόπιν (1834) εἰς τὰς Ἀθήνας. Τὸ ἐπὶ Ὄθωνος δοθὲν σύνταγμα ἔπαθε σὺν τῷ χρόνῳ διαφόρους μεταβολάς. Ἀπὸ τοῦ ἀειμνήστου βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α' κατηρτίσθη τὸ σύνταγμα τοῦ 1864 διὰ τοῦ ὁποίου τὸ πολίτευμα ἐχαρκτηρίσθη ὡς «βασιλευομένη δημοκρατία».

Τὸ πολίτευμα τοῦτο διεκόπη μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν τῷ 1924, ὅποτε δημοκρατικὴ μερὶς τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου ἐπέβαλε τὴν δημοκρατίαν καὶ τὴν ἔκπτωσιν τῆς βασιλικῆς δυναστείας. Τὸ διεξαχθὲν κατὰ τὴν Ἑλλάδα δημοψήφισμα ἐνέκρινε τὴν δημοκρατίαν διὰ πλειονοψηφίας μόνον 60%. Ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου ἐπηκολούθησαν συνεχεῖς πολιτικαὶ ἀνωμαλῖαι, ἡ δὲ διχασμὸς τῶν πολιτικῶν μερίδων ἐξηκολούθει μέχρι τοῦ 1935, ὅποτε διὰ παμψηφίας τοῦ λαοῦ ἐπανῆλθεν ἡ βασιλεία, ἐνθρονισθέντος τοῦ Γεωργίου τοῦ Β', υἱοῦ τοῦ λατρευθέντος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ καὶ δαφνοστεφοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου ΙΒ'. Ἐξηκολούθησαν φημὸς οἱ κομματιζόμενοι βουλευταὶ, τὰ ἀδυνατοῦν νὰ

σηματίσουν κυβέρνησιν, μέχρις οὗ ἀπὸ τῆς 4 Αὐγούστου 1936 ἢ κυβέρνησις τοῦ Μεταξᾶ κατήργησε τὴν βουλὴν. Ὁ ἀρχηγὸς οὗτος διὰ τῆς ἰδίας ἐκλογῆς καταλλήλων ὑπουργῶν προσιωνίζει τὴν ἀναδημιουργίαν τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος.

Ἀπὸ τοῦ 1929 λειτουργεῖ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας. Εἰς τοῦτο δύναται νὰ καταφύγη πᾶς πολίτης, ὁ ὁποῖος νομίζει ὅτι ἠδικήθη ἀπὸ τὰς διοικητικὰς ἀρχάς.

Διοίκησις. Πρὸς εὐκολίαν τῆς διοικήσεως, ἡ Ἑλλὰς διαιρεῖται σήμερον εἰς 38 νομούς, 187 ἐπαρχίας, 71 δήμους καὶ 5535 κοινότητας. Δῆμος εἶνε ὅπου ὁ πληθυσμὸς ὑπερβαίνει τὰς 10 χιλ. κατ. καὶ κοινότης ὅταν εἶνε μικρότερος τῶν 10 χιλ. Τέσσαρα ὁμῶς γεωγρ. διαμερίσματα ἔχουν καὶ γενικὰς διοικήσεις μὲ γενικὸν διοικητὴν (Μακεδονία, Θράκη, Ἡπειρος, Κρήτη). Αἱ πρωτ. τῶν νομῶν, ὅπου μένουσι οἱ γενικοὶ διοικηταὶ τῆς Θράκης, τῆς Ἡπείρου καὶ Κρήτης (Κομοτινή, Ἰωάννινα καὶ Χανιά) δὲν ἔχουν νομάρχας, ἀλλὰ διοικοῦνται ἀμέσως ὑπὸ τῶν γενικῶν διοικητῶν. Ἐκ τῶν νομῶν εἶναι 6 εἰς τὴν Πελοπόννησον, 4 εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ Εὐβοίαν, 2 εἰς τὴν Θεσσαλίαν, 4 εἰς τὴν Ἡπειρον, 9 εἰς τὴν Μακεδονίαν, 2 εἰς τὴν Θράκην, 3 εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἰονίου Πελάγους, 4 εἰς τὴν Κρήτην, 1 εἰς τὰς Κυκλάδας καὶ 3 εἰς τὰς Ἀνατολικὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου.

Κοινωνικὴ ζωή. Ἡ κοινωνικὴ ζωὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα δηλώνεται ἀπὸ ἀγῶνας διαφόρων τάξεων, ὅπως βελτιώσουν τὴν θέσιν των. Διὰ τοῦτο ὑπὸ διαφόρων Ὑπουργείων ἔχουν ψηφισθῆ νόμοι, οἱ ὁποῖοι ἀσφαλίζουν κοινωνικὰς τάξεις, ἰδίως τὴν τάξιν τῶν ἐργατῶν. Μεταξὺ πολλῶν τοιούτων νόμων εἶνε οἱ νόμοι περὶ σωματείων, περὶ συνεταιρισμῶν, περὶ ἀσφαλείας ἐργατῶν καὶ ὑπαλλήλων (ἀπὸ ἀτυχήματα, ἀπὸ γῆρας κ. ἄ.). Οἱ **συνεταιρισμοὶ** συνεστάθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ ἔχουν σκοπὸν τὴν διευκόλυνσιν διαφόρων ἐργασιῶν. Αὐτοὶ διακρίνονται εἰς ἀστικοὺς καὶ ἀγροτικοὺς (γεωργικοὺς). Οἱ ἀστικοὶ εἶνε ἀκόμη ὀλίγοι, ἀγροτικοὶ ὁμῶς πολλοὶ (5 1)2 χιλ.). Οἱ ἀγροτικοὶ συνεταιρισμοὶ ἴδρυσαν πολλὰς ἐνώσεις καὶ μίαν «Πανελληνίον Ὀμοσπονδίαν Συνεταιρισμῶν τῆς Ἑλλάδος», διὰ νὰ κανονίσῃ τὴν κίνησιν των.

Ἐκπαίδευσις. Ἡ κατωτέρα ἐκπαίδευσις γίνεται εἰς τὰ

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ἑξατάξια δημοτικά σχολεῖα καὶ θεωρεῖται ὑποχρεωτική. Δι' αὐτὸ σήμερον εἶνε ὀλίγοι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι δὲν γνωρίζουν ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν. Δημοτικά σχολεῖα εἶνε πολλὰ (ὑπὲρ τὰς 8 χιλ.) καὶ οἱ φοιτῶντες μαθηταὶ καὶ μαθήτριάς ἀποτελοῦν τὸ 1]8 τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τὴν μέσην ἐκπαίδευσιν ὑπάρχουν 154 γυμνάσια, 200 ἡμιγυμνάσια, πρακτικὰ λύκεια καὶ διάφορα διδασκαλεῖα.

Διὰ τὴν εἰδικὴν ἐκπαίδευσιν ὑπάρχουν σχολαὶ γεωργικαί, ἐμπορικαί, ἱερατικά, στρατιωτικά καὶ σχολεῖα καλλιτεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως. Διὰ δὲ τὴν ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν ὑπάρχουν δύο Πανεπιστήμια (Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης), τὸ Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον, ἡ Ἀνωτάτη Σχολὴ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ Ἑμπορικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἡ Ἀνωτάτη Γεωπονικὴ Σχολή.

Ἐπιστήμια. Τὰ ἀνώτερα ἰδρύματα τῆς ἐκπαιδεύσεως (ὡς τὰ Πανεπιστήμια καὶ τὸ Πολυτεχνεῖον) δὲν ἔχουν σκοπὸν νὰ μορφώνουν μόνον ἐπιστήμονας ἀλλὰ καὶ νὰ προσπαθοῦν νὰ προάγουν τὰς ἐπιστήμας. Ἐκτὸς τῶν ἰδρυμάτων τούτων εἶνε καὶ ἄλλα, τὰ ὅποια φροντίζουν διὰ τὴν πρόοδον τῶν ἐπιστημῶν. Τὸ Ἀστεροσκοπεῖον τῶν Ἀθηνῶν φροντίζει διὰ τὴν πρόοδον τῆς ἀστρονομίας καὶ τῆς κλιματολογίας, διάφορα Μουσεῖα (ἐν Ἀθήναις καὶ εἰς ἀρχαιολογικοὺς τόπους) βοηθοῦν τὰς σπουδὰς τῆς ἱστορίας, τῆς ἀρχαιολογίας, τῆς καλλιτεχνίας καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν.

Μέσα πρὸς πρόοδον ὠρισμένων ἐπιστημῶν εἶνε καὶ διάφοροι ἐπιστημονικαὶ ἐταιρεῖαι καὶ σύλλογοι. Τοιαύτη ἐταιρεία εἶνε ἡ Ἀρχαιολογικὴ, ἡ ὅποια ἔχει κάμει πολλὰς ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφὰς, ἡ Ἐπιστημονικὴ, σύλλογος δὲ σπουδαῖος ὁ Παρνασσὸς (φιλολογικός). Ἐσχάτως ἰδρύθη Ἀκαδημία, μὲ σκοπὸν νὰ ὑποστηρίξη τὰς ἐπιστήμας καὶ νὰ βοηθήσῃ τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν καὶ τοὺς ἄλλους κλάδους, οἱ ὅποιοι αὐξάνουν τὸν πλοῦτον εἰς τὴν χώραν. Κέντρον τῆς πνευματικῆς κινήσεως εἶνε αἱ Ἀθῆναι.

Καλαὶ τέχναι. Εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους ἔχουν ἀναφανῆ σπουδαῖοι Ἕλληνες ζωγράφοι καὶ γλύπται. Οὗτοι ἐσπούδασαν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Σχολεῖον τῶν Καλῶν Τεχνῶν, πολλοὶ δὲ ἐτελειοποίησαν τὰς σπουδὰς των εἰς τὴν Γερμανίαν, τὴν Γαλλίαν

καὶ τὴν Ἰταλίαν. Συχνὰ γίνονται ἐκθέσεις ζωγραφικῆς εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὰς ἐπαρχίας, ἡ δὲ Ἐθνικὴ Πινακοθήκη περιλαμβάνει πολυτίμους εἰκόνας Ἑλλήνων καὶ ξένων ζωγράφων. Σπουδαιότατοι ζωγράφοι ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἦσαν ὁ Βρυζάκης, ὁ Γύζης, ὁ Ἰακωβίδης, ὁ Βολωνάκης, καὶ ἄλλοι. Ἐργα-γλυπτικῆς εἶνε εἰς τὰ νεκροταφεῖα (ἐπιτύμβια) καὶ εἰς ἱστορικοὺς τόπους (ἄνδριάντες ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἢ ἀναμνηστικὰ μνημεῖα). Σπουδαῖοι γλύπται εἶναι ὁ Χαλεπᾶς, ὁ Βροῦτος, ὁ Σῶχος κ. ἄ. Ἀρχιτεκτονικὰ δὲ καλλιμάρομα οἰκοδομήματα ἔχουν ἀνεγερθῆ κυρίως εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἡ γλυπτικὴ καὶ ἀρχιτεκτονικὴ ἐνισχύεται μὲ τὰ ὠραῖα μάρμαρα τῆς Ἑλλάδος, ὅπως καὶ κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν.

Μουσικὴ καὶ Θέατρον. Σημαντικὴν πρόοδον ἐσημείωσαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ Μουσικὴ καὶ ἡ Θεατρικὴ Τέχνη καὶ ἀπειτέλεσαν ἀπαραίτητα στοιχεῖα τῆς ἐκπολιτιστικῆς ἀναπτύξεως τῶν κατοίκων. Ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους ἰδρύθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὰς μεγάλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος Ὁδεῖα καὶ Μουσικαὶ Σχολαὶ ὅπου φοιτᾷ σημαντικὸς ἀριθμὸς μαθητῶν.

Ὡσαύτως τὸ Θέατρον ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν. Τῷ 1932 ἰδρύθη τὸ Ἐθνικὸν Θέατρον ἐφάμιλλον τῶν Εὐρωπαϊκῶν διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ Θεάτρου ἐν Ἑλλάδι, ἣτις ἦτο ἡ πρώτη κοιτὶς αὐτοῦ.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑΣ

- Jean Brunhers** : La Géographie humaine (3 volumes).
Vidal de la Blanche : Principe de Géographie humaine.
Lucien Febvre : La terre et l'évolution humaine.
 Commandant **J. Rouch** : Les traits essentiels de la Géographie humaine.

- 1) Διαβάστε μετ'επίσημο το βιβλίο του 4^{ου} Αρτουράρου σχετικά με τις ιδιότητες των εθνικών ορίων δια την Μεσογείαν
- 2) Τι είναι έθνος; Τι είναι κράτος
- 3) Ποιαν αι' υποχρεώσεις της κρατικής αρχής είνονται επί του 4^{ου} Αρτουράρου
- 4) Ποιαν αι' υποχρεώσεις της κρατικής αρχής είνονται επί του 4^{ου} Αρτουράρου
- 5) Ποιαν αι' υποχρεώσεις της κρατικής αρχής είνονται επί του 4^{ου} Αρτουράρου
- 6) Ποιαν αι' υποχρεώσεις της κρατικής αρχής είνονται επί του 4^{ου} Αρτουράρου
- 7) Ποιαν αι' υποχρεώσεις της κρατικής αρχής είνονται επί του 4^{ου} Αρτουράρου
- 8) Ποιαν αι' υποχρεώσεις της κρατικής αρχής είνονται επί του 4^{ου} Αρτουράρου

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΓΗ

Σελίς

1. Οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι καὶ ἡ ἐξάπλωσις αὐτῶν ἐπὶ τῆς γῆς	3
Ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους	3
Ἡ ἐξάπλωσις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐπὶ τῆς γῆς	4
2. Αἱ φυλαὶ καὶ ἡ διασπορὰ τῶν ἀνθρώπων	6
Αἱ διακρίσεις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους	6
Αἱ φυλαί	7
Ἡ γεωγραφικὴ διασπορὰ τῶν ἀνθρώπων	9
3. Αἱ διάφοροι βαθμίδες τοῦ πολιτισμοῦ	12
Διάκρισις τῶν λαῶν κατὰ τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ	12
Πολιτισμικοὶ κύκλοι	14
4. Ἡ ἀμοιβαία ἐπίδρασις μεταξὺ ἀνθρώπων καὶ γῆς	18
Αἱ ἐπιδράσεις τῆς φύσεως ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων	18
Αἱ ἐπιδράσεις τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς φύσεως	21

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

1. Γεωγραφικὴ ἐξάρτησις τῶν κρατῶν	21
Θέσις τῶν κρατῶν	21
Μέγεθος τῶν κρατῶν	22
Ἡ κατάστασις τῶν κρατῶν	23
2. Γεωπολιτικὴ ἄποψις τῆς ἀναπτύξεως τῶν κρατῶν	24
3. Τὰ ἰσχυρότατα κράτη τῆς γῆς	26
Τὸ Βρετανικὸν κράτος	26
Ἡ Γαλλία καὶ αἱ ἀποικιαὶ αὐτῆς	34

Ἡ χώρα τῶν Σοβιετ (Ρωσία)	Σελίς 36
Κίνα καὶ Ἰαπωνία	38
Αἱ Ἠνωμένα Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς	42

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΚΑΙ ΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΑΥΤΩΝ ΣΧΕΣΕΙΣ

1. Τὰ κέντρα τῆς γεωργικῆς καὶ κτηνοτροφικῆς παραγωγῆς	48
Οἱ σιτοβολῶνες	48
Ἡ κτηνοτροφία	50
Ἡ ἄλιεία	51
2. Ὁ πλοῦτος τοῦ ὑπεδάφους	51
Ὅρυκτοὶ ἄνθρακες	51
Πετρέλαιον	52
Μέταλλα	52
Ἄλας	55
3. Ἡ βιομηχανικὴ ἐξάπλωσις	55
4. Τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον	56
5. Ἡ παγκόσμιος συγκοινωνία	57
Οἱ γεωγραφικοὶ ὅροι διὰ τὴν συγκοινωνίαν	57
Συγκοινωνίαι Τ. Τ. Τ.	60
Αἱ μεγάλαι συγκοινωνιακαὶ ὁδοὶ	60

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α'. Ἡ γεωγραφικὴ κατανομὴ τῶν θρησκευμάτων	61
Β'. Ἡ διανομὴ τῶν γλωσσῶν	64

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	66
1. Οἱ φυσικοὶ ὅροι πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ	66
2. Ἡ μορφολογία αἰθρῆς ἀπὸ βλάστησιν τοῦ ἐδάφους	68

3. Αἱ μεταβολαὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν κατοίκων . . .	70
4. Κάτοικοι	71
Γενικά	71
Τὰ κέντρα καὶ αἱ τύχαι τοῦ Ἑλληνισμοῦ	73
Πληθυσμὸς καὶ οἰκησις	73
5. Γεωπολιτικὴ ἄποψις τῆς Ἑλλάδος	75
6. Ὁ πλοῦτος τῆς Ἑλλάδος καὶ αἱ οἰκονομικαὶ ἀσχολίαι	77
Γεωργικὰ προϊόντα	77
Κτηνοτροφικὰ προϊόντα	79
Ἄλιεία	80
Λατομεῖα, ὄρυχεῖα καὶ μεταλλεία	81
Βιομηχανία	82
Ἐμπόριον	84
Ναυτιλία	85
Συγκοινωνία	86
7. Αἱ πνευματικαὶ ἀσχολίαι	89
Θρησκεία	89
Πολίτευμα	89
Διοίκησις	90
Κοινωνικὴ ζωὴ	90
Ἐκπαίδευσις	90
Ἐπιστῆμαι	91
Καλαὶ τέχναι	91
Μουσικὴ καὶ Θέατρον	92

ΧΡΙΣΤΟΥ Α. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ—ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε. ΦΡΑΓΚΙΣ
Καθηγητῶν τῆς Βαρβακείου Προτύπου Σχολῆς,

ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ ΝΕΚΡΙΚΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ

ΕΚΛΟΓΑΙ

ΔΙΑ ΤΗΝ Α' ΤΑΞΙΝ

Τῶν γυμνασίων καὶ ἡμιγυμνασίων.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

*Ἀντίτυπα 3.000

Ἀριθ. ἀδείας κυκλοφορίας	74.131
Τιμὴ ἄνευ βιβλιοσήμου.....	Δρ. 6.20
Ἀξία βιβλιοσήμου.....	» 2.50
Πρόσθετος φόρος Ἀναγκ. Δανείου	» 0.80
Συνολικὴ τιμὴ	Δρ. 9.50

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εθνικής Ιστορικής Ερεύνης

ΑΘΗΝΑΙ — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 72

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΑ ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ

Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος Α' Γυμνασίου

» τῆς Εὐρώπης Β' »

» τῶν Ἡπειρῶν πλὴν τῆς Εὐρώπης Γ' Γυμνασίου

Γεωγραφικὸς Ἀτλας Ε', ΣΤ' Δημ. ἐγκριθεὶς τῷ 1934

Γεωγραφικὸς Χάρτης Ἑλλάδος τοῦ 1937

» » Εὐρώπης » 1937

» » Ἀσίας » 1937

» » Ἀφρικῆς » 1937

» » Ἀμερικῆς » 1937

» » Αὐστραλίας » 1937

» » τῆς Ἀτικῆς » 1937

» » Παλαιστίνης » 1937

Τοπογραφικὸς Χάρτης Πεντελικοῦ καὶ Μαραθῶνος.

